

РОЗДІЛ 4

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ ТА КНР В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

4.1. Особливості інноваційного розвитку галузей переробної промисловості України та КНР

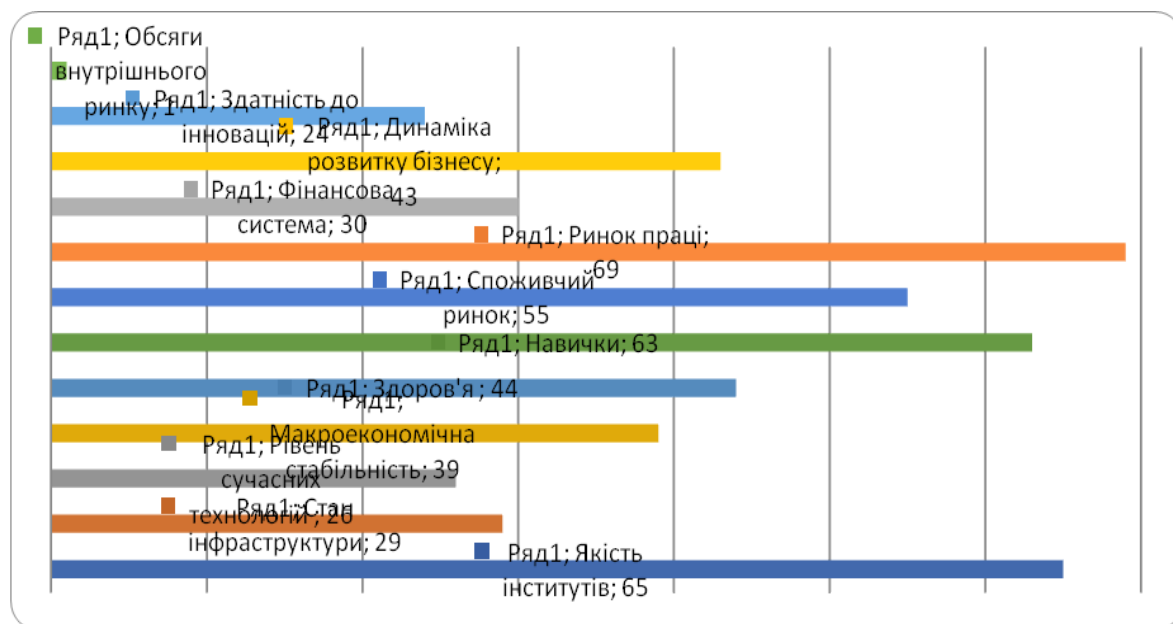
4.1.1. Основні аспекти інноваційного розвитку переробної промисловості України та КНР

Одним зі стратегічних напрямів економічного розвитку України є інноваційна діяльність промислових підприємств. Вона забезпечує перехід економіки країни на більш високий технологічний рівень і, відповідно, сприяє підвищенню конкурентоспроможності.

Кількісне порівняння рівня економічної безпеки України з іншими країнами світу можливе на основі Індексу глобальної конкурентоспроможності. Новий інструмент оцінки продуктивності світових економік було розроблено в 2018 р. експертами WEF – Індекс глобальної конкурентоспроможності 4.0 2018 (Global Competitiveness Index (GCI) 4.0 2018). За його допомогою відображають здатність світових економік становити конкуренцію іншим країнам в умовах Четвертої промислової революції. На основі GCI 4.0 2018 оцінка конкурентоспроможності здійснюється за 12 факторами, що є найбільш важливими складовими довгострокового зростання національної економіки та доходів.

Десятку лідерів у рейтингу глобальної конкурентоспроможності економіки становлять: 1) США, 2) Сінгапур, 3) Німеччина, 4) Швейцарія (п'ять років поспіль ця країна очолювала рейтинг лідерів конкурентоспроможності), 5) Японія, 6) Нідерланди, 7) Гонконг, 8) Велика Британія, 9) Швеція, 10) Данія. Згідно з рейтингом Індексу глобальної

конкурентоспроможності 4.0 2018 КНР у 2018 р. посіла 28-ме місце. Основні фактори конкурентоспроможності КНР зображено на рис. 4.1.

Рис. 4.1. Рейтинг КНР за Індексом глобальної конкурентоспроможності 4.0 2018 у 2018 р.

Джерело: The Global Competitiveness Report 2017–2018 / World Economic Forum. Geneva. 2017. 393 p.; Україна заняла 83-ое место в рейтинге глобальной конкурентоспособности, поднявшись на шесть позиций. URL: www.gordonua.com/news/money/ukraine-zanyala-83-e-mesto-v-reytinge-globalnoy-konkurentosposobnosti-podnyavshis-na-shest-poziciy-432910.html; Отчет о глобальной конкурентоспособности 2018 года. URL: [www. // https://roscongress.org/materials/otchet-o-globalnoy-konkurentosposobnosti-2018-goda/](https://roscongress.org/materials/otchet-o-globalnoy-konkurentosposobnosti-2018-goda/)

Досліджуючи досвід сучасного соціально-економічного розвитку КНР, не можна залишити без уваги історію розвитку країни, основними напрямками якого є науково-технічний та інноваційний розвиток. В його основі лежить теорія технічного прогресу Ден Сяопіна, в якій виділено декілька її тез: наука і технології є важливою продуктивною силою; працівники інтелектуальної праці, в тому числі працівники науково-технологічних спеціальностей відносяться до робочого класу, а їх здібності повинні бути винагороджені; реформа управління наукою, технікою спрямована на лібералізацію продуктивних сил¹³¹.

¹³¹ Deng Xiaoping. Priority Should Be Given To Scientific Research. 26 September 1975. URL: [www. // http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol2/text/b1080.html](http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol2/text/b1080.html); Deng Xiaoping. Speech at the Opening Ceremony of the National Conference on Science. 18 March 1978. URL: [www. // http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol2/text/b1170.html](http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol2/text/b1170.html); Deng Xiaoping. The reform of the system for managing science and technology is designed to liberate the productive forces. 7 March 1985. URL: [www. // http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/c1340.html](http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/c1340.html); Chang M. The Thought of Deng Xiaoping. *Communist and Post-Communist Studies*. 1996. Vol. 29. No. 4; Леонов С.Н., Домнич Е.Л. Государственная

Починаючи з 1975–1978 рр. у КНР розпочався «інкубаційний» етап, пов'язаний із реалізацією державної інноваційної політики, сутність якої полягала у запровадженні прямих державних замовлень на наукові дослідження, закупівлю іноземних технологій (комплекти обладнання для промислових підприємств).

Характерною рисою «експериментального» етапу (1979–1985 рр.) стала організація взаємодії на госпдоговірній основі між державними агентствами, головними інституціональними секторами не лише всередині інституціональних секторів, а й між ними. Розвиток технологічного дуалізму (за аналогією з дуалізмом цін та форм власності), а також формування багаторівневої технологічної системи, що зберегла риси комбінації традиційних та високих технологій, зумовила лібералізацію джерел фінансування досліджень і розробок, а часткове зняття держконтролю у сфері зовнішньоекономічної діяльності дозволило промисловим підприємствам країни самостійно здійснювати закупівлю іноземного обладнання та технологій. Активно здійснювалося відкриття СЕЗ із метою залучення іноземного капіталу.

Проведення структурних реформ у період з 1986–1995 рр. сприяли запровадженню проєктної (грантової) системи підтримки розвитку науки, науково-дослідних установ.

На етапі, який тривав з 1996–2005 рр., відбувається зростання наукоємності ВВП завдяки активному інвестуванню в підприємницький сектор; здійснювалась приватизація промислових підприємств та наукових установ; законодавчо оформлено питання комерціалізації знову створених технологій для державних навчальних закладів; розвиваються нові форми прямого державного фінансування інновацій шляхом надання податкових пільг для високотехнологічних промислових виробництв тощо.

З 2006 р. і до сьогодні основною метою економічного розвитку в КНР є інноваційний напрям та якомога повніше використання досягнень науки та техніки. Однак, попри те, що інновації активно впливають на економічне зростання, існують проблеми, що стримують подальший інноваційний розвиток промислових підприємств у КНР:

- конкурентною перевагою функціонування промислового виробництва слугують низькі надлишки масового виробництва, обумовлені низькою вартістю робочої сили, яка набуває сьогодні вичерпного характеру. Заробітна плата зростає (номінальне зростання заробітної плати в перерахунку на долари США у 3,7 раза), випереджаючи зростання продуктивності праці;
  - зростання інших витрат виробництва, зокрема вартості сировини на 10,0%, призвело до зростання витрат на виробництво, а, відповідно, до зменшення прибутку підприємств, а також зростання цін на нафту в нафтовидобувній промисловості призвело до зростання цін у суміжних видах економічної діяльності (транспорті, металургії, нафтохімічній промисловості, легкій промисловості);
  - зосередженість на інноваційному розвитку традиційних видів промисловості, зокрема продукції легкої промисловості, інформаційних технологіях, виробництві мобільних телефонів, цифрових фотокамерах тощо, які домінують у структурі експорту продукції;
  - відставання матеріально-технічної бази промисловості, що призводить до використання в масових масштабах відносно простих та традиційних технологій, зокрема у машинобудівній галузі. Як причину можна назвати політику вдосконалення промислової технічної системи КНР за рахунок копіювання та запозичення іноземних технологій. Це призвело до того, що в наукоємних видах економічної діяльності домінують іноземні компанії, на частку яких припадає 85,0% експорту китайської високотехнологічної продукції.
- поступове зміцнення валюти КНР (китайського юаня).

– недостатній рівень фінансування ННТР. Відповідно до реалізації «Державної програми середньострокового та довгострокового розвитку науки і техніки на 2006–2020 рр.» частка витрат на ННТР становитиме понад 2,5% ВВП.

Попри існуючі проблеми у сфері інноваційної діяльності у КНР протягом тривалого часу спостерігається економічне зростання. Реальний ВВП у КНР у 2017 р. становив 10,1 трлн дол. США, що на 655 млрд дол. США більше, ніж у 2016 р. (9,5 трлн дол. США). Темп зростання порівняно з 2016 р. – 6,89%. Якщо аналізувати реальний ВВП КНР за період з 2007–2017 рр., зазначимо, що він збільшився на 5,56 трлн дол. США. Середнє значення становило 6,98 трлн дол. США. Середньорічний темп зростання реального ВВП у КНР за цей же період становив 7,47%. До цього необхідно додати й інші позитивні результати розвитку держави: за 10 років витрати на інноваційні розробки зросли з показником 21,0% на рік; країна посідає друге місце у світі за показником загального обсягу фінансування інноваційних розробок; частка витрат бізнесу на інноваційні розробки ц ВВП КНР вища, ніж у країнах ЄС; випуск інженерів (на рівні бакалавра) китайськими вищими навчальними закладами більший, ніж у Японії, Південній Кореї, США, Тайвані та Німеччині, разом узятих; чисельність вчених та інженерів, зайнятих в економіці КНР, порівняно з 2000 р. збільшилася вдвічі; частка КНР за показником, що характеризує будівництво заводів з виробництва напівпровідників, зросла на 40,0%, у той час як у США – на 8,0%; китайські виробники вийшли на перше місце в світі з випуску сонячних батарей, виготовлення повітряних енергетичних установок, а також стали світовим виробником літій-іонних батарей. На найближчу перспективу КНР планує зменшити залежність економіки від імпортованих технологій до 30,0% і збільшити частку високотехнологічних виробництв в обсязі ВВП до 60,0%.

За останні десятиліття в КНР значно зросли показники кількості зареєстрованих патентів на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі патенти на винаходи. За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності КНР є лідером за чисельністю поданих патентних заявок – понад 1

млн заявок на патенти (2016 р.). Серед усіх держав КНР є єдиною країною, де патентне зростання супроводжується зростанням частки резидентів серед заявників. Це пояснюється наявністю висококваліфікованих китайських дослідників, зростанням винахідницької активності, зацікавленості в охороні та комерціалізації власних розробок. Так, наприклад, за останні 5 років чисельність патентів у сфері штучного інтелекту зростає на 190,0%¹³².

Особливо вражає кількість патентних заявок у сфері нанотехнологій. За останні 20 років КНР подано 209344 патентні заявки. Це вдвічі більше, ніж у США, які у світі за цим показником посідають друге місце. В 2016 р. китайські вчені опублікували близько 33,0% наукових статей, присвячених розвитку нанотехнологій у світі.

Промислові підприємства, що функціонують у КНР на інноваційних засадах, класифікують таким чином:

– державні підприємства («Haier», «Lenovo», «Chery», «SAIS», «ZTE»)
і приватні підприємства («Huawei», «Galanz», «Auh Group», «Geely»);

– великі, середні та малі підприємства. Частка великих інноваційних компаній у КНР становить 1,0% від загального числа великих промислових підприємств, значна кількість яких створена на базі університетів та НДІ («Lenovo», «Beida Founder»).

– Компанії державного значення – понад 550 великих інноваційних (експериментальних майданчиків) компаній у КНР. Статус «інноваційна компанія державного значення» присвоюють три установи: Комітет з науки і техніки КНР, Комітет з контролю та управління державним майном КНР і Всекитайська федерація профспілок;

– іноземні, китайсько-іноземні, китайські компанії та компанії, які повернули з-за кордону китайських фахівців¹³³.

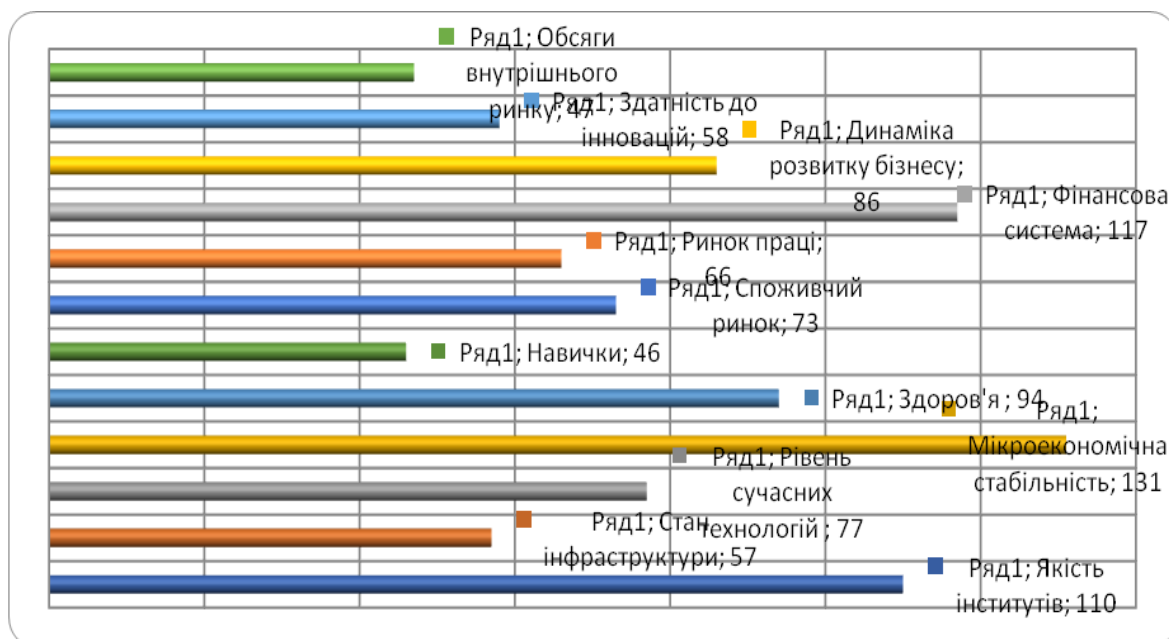
---

¹³² Фиговский О., Гумаров В. Инновационная система Китая – основа экономики страны. URL: <http://iee.org.ua/ru/publication/298/>.

¹³³ Научная и инновационная политика. Россия и мир: 2011–2012. / под ред. Н.И. Ивановой, В.В. Иванова. Москва: Наука, 2013. 480 с.; Никонова Я.И. Особенности реализации механизмов финансирования стратегии инновационного развития Китая. *Проблемы учета и финансов*. 2014. № 3(15). С. 42–45.

Необхідно зазначити, що в сучасних ринкових умовах промислові підприємства КНР виробляють понад 34,0% інноваційної продукції у світі¹³⁴. Для розвитку інноваційних підприємств урядом КНР створюються особливі інвестиційні умови, що стимулюють вітчизняних виробників високотехнологічної продукції. Крім податкових пільг і субсидій, у практичній діяльності використовується механізм надання земельних ділянок підприємствам, зайнятим у науково-технічній сфері. За площею ці земельні ділянки більші, ніж це необхідно для будівництва фабрики або заводу. На додаткових територіях компанії будують житлові будинки або готелі, доходи від яких спрямовуються в ННТР і компенсують заводські збитки. Державні банки надають компаніям-інноваторам кредити за низькими відсотковими ставками, а місцеві органи влади відшкодовують платежі за відсотками тощо.

Згідно з рейтингом Індексу глобальної конкурентоспроможності 4.0 2018 Україна, на відміну від КНР, посіла 83-тє місце, основні фактори її конкурентоспроможності зображено на рис. 4.2.

Рис. 4.2. Рейтинг України за Індексом глобальної конкурентоспроможності 4.0 2018

Джерело: The Global Competitiveness Report 2017-2018 / World Economic Forum. Geneva. 2018. 393 p.; Україна заняла 83-е место в рейтинге глобальной конкурентоспособности, поднявшись на шесть позиций. URL: www.gordonua.com/news/money/ukraine-zanyala-83-e-mesto-v-reytinge-globalnoy-konkurentosposobnosti-podnyavshis-na-shest-poziciy-432910.html; Отчет о глобальной конкурентоспособности 2018 года. URL: <https://roscongress.org/materials/otchet-o-globalnoy-konkurentosposobnosti-2018-goda/>

¹³⁴ Карлинская Е.В. Опыт инновационного развития нового Китая. URL: <http://www.twirpx.com/file/223102/>

Промисловість України є однією із провідних галузей національної економіки, що забезпечує реальне економічне зростання. За останні роки значні проблеми виникли у вітчизняній переробній промисловості, частка якої у ВВП впала з 20,0% (2014 р.) до 12,4% (2017 р.)¹³⁵. До причин падіння виробництва в першу чергу необхідно віднести воєнний конфлікт з Російською Федерацією, втрату промислового потенціалу на Сході України, а також втрату ринків збуту на пострадянському просторі, які не були компенсовані через підписання Повної та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС (ПВЗВТ, 2016 р.).

На сучасному етапі розвитку, за даними Держстату України, вітчизняні промислові підприємства в 2017 р. були представлені 4699 од. (у 2014 р. – 10010 од.), з яких у переробній промисловості сконцентровано 3770 од. З них найбільша частка – 24,9% (або 938 од.) припадає на підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; 13,7% (517 од.) – з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції; 9,7% (366 од.) – з металургійного виробництва, крім виробництва машин і устаткування, а також 8,6% (323 од.) – з текстильного виробництва, виробництва одягу, виробництва шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (Додаток 3).

Чисельність українських промислових підприємств протягом 2014–2017 рр. значно скоротилася, досягнувши у 2017 р. показника у 759 од. (2014 р. – 1609 од.). З них 680 промислових підприємств (2014 р. – 1449 од.) були інноваційно активними у переробній промисловості. Зокрема, найбільша їх кількість зосереджена у галузі з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 167 од., по 69 од. – у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування, а також у виробництві машин і

---

¹³⁵ Структура економіки України. URL: http://ukraine.ahk.de/fileadmin/ahk_ukraine/GTAI/Struktura_ekonomiki__23-10-2018.pdf

устаткування, не віднесених до інших угруповань¹³⁶. Також 56 підприємств., які займалися інноваційною діяльністю, припадає на галузь з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції. Отже, головним пріоритетом розвитку країни повинна стати інноваційна складова розвитку пріоритетних галузей як основна умова конкурентної економіки.

Проведений аналіз інноваційної активності промислових підприємств свідчить про те, що вітчизняна економіка значно поступається провідним індустріальним країнам (у Німеччині інноваційно активних підприємств 69,7%, у Канаді – 60,0%, Бельгії – 59,6%, Фінляндії – 57,0%, Ірландії – 56,7%). В Україні цей показник у 2017 р. становив 16,2%. Високі показники інноваційної активності в перелічених країнах пов'язані зі зростанням доданої вартості за рахунок зростання інтелектуального капіталу, створенням світових центрів економічного розвитку, подоланням енергосировинних перешкод, посиленням екологічних факторів та очікуваними технологічними інноваціями у сфері розвитку біо- та нанотехнологій.

На нашу думку необхідно відзначити, що у 2017 р. 434 підприємства переробної промисловості, які займалися інноваційною діяльністю, витрачали кошти на придбання обладнання, машин та програмного забезпечення, у той час як в 2014 р. таких було на 436 од. більше. З них найбільша кількість припадає на підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (109 од.) та металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування, а також підприємств з виробництва машин і устаткування, не віднесеного до інших угруповань (45 од.).

Частка витрат підприємств переробної промисловості, зокрема на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, у 2017 р. становила 89,0% у загальному обсязі витрат промислових підприємств

---

¹³⁶ Інформацію за 2014–2017 рр. наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополь та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

України. З них найбільше витрачали кошти підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 21,2%, з виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – 17,4%, а також металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування – 16,7% загального обсягу витрат промислових підприємств України.

Відзначимо, що 160 підприємств переробної промисловості витрачали кошти за статтею «Інші», а частка таких витрат у 2017 р. становила 68,8% до загальної кількості промислових підприємств України (у 2014 р. – 81,9%).

Якщо розглядати показник витрат підприємств переробної промисловості за напрямками інноваційної діяльності, то в 2017 р. він становив 78,5 млн грн (або 86,1% до загального обсягу витрат у промисловості України, Додаток 3). Найбільше коштів підприємства витрачали на: придбання машин, обладнання та програмне забезпечення – 66,9% (або 52,5 млн грн до загального обсягу витрат у переробній промисловості України); внутрішні НДР – 21,0% (або 16,7 млн грн та інше – 8,9% (або 7,0 млн грн до загального обсягу витрат у переробній промисловості України). За видами економічної діяльності підприємства переробної промисловості мали витрати у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів за напрямками інноваційної діяльності, зокрема на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 79,4% (11,1 млн грн до загального обсягу витрат у переробній промисловості України, Додаток 3).

Обсяги фінансування інноваційної діяльності переробної промисловості за період з 2014–2017 рр. зросли у 1,2 раза, досягнувши у 2017 р. 78,5 млн грн (або 86,1% до загального обсягу фінансування інноваційної діяльності промислового сектора економіки України). Найбільше було профінансовано сферу виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 14,0 млн грн (або 17,8% до загального обсягу фінансування видів економічної діяльності переробної промисловості

України), а також виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань, – 12,3 млн грн (15,7% до загального обсягу фінансування видів економічної діяльності переробної промисловості України).

Фінансування інноваційної діяльності галузей переробної промисловості здійснювалось переважно за рахунок власних коштів – 65,6 млн грн (або 83,5% до обсягу фінансування інноваційної діяльності переробної промисловості України). Незначними були обсяги фінансування за рахунок кредитів – 5,9 млн грн (або 7,6%) та коштів вітчизняних інвесторів – 2,7 млн грн (або 3,5% до обсягу фінансування інноваційної діяльності переробної промисловості, Додаток 3).

З аналізу джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств переробної галузі України можна зробити висновок про те, що вітчизняні підприємства не мають необхідних власних коштів для здійснення науково-дослідних розробок. Через це, на нашу думку, важливо розвивати зовнішні джерела фінансування, зокрема залучати кошти інвесторів, що дасть змогу впроваджувати інновації, які можуть користуватися попитом на ринку та приносити прибуток. З метою заохочення інвесторів держава може надавати пільги на податок від прибутку і звільнити суб'єкти інноваційної діяльності від ПДВ на товари та послуги, які безпосередньо пов'язані з науковою діяльністю. На державному рівні також можна запровадити надання низьковідсоткового займу для розвитку венчурного бізнесу, зменшення плати за оренду приміщень. Ефективним способом допомоги інноваційно активним промисловим підприємствам на регіональному рівні може стати запровадження системи державних замовлень на виконання науково-дослідних розробок.

У 2017 р. на промислових підприємствах України (88,5% промислових підприємств, або 6728 од.), що впроваджували інновації, вироблено 2387 інноваційних видів продукції (2014 р. – 3661 од.), з яких нові для ринку – 477 од. (2014 р. – 540 од.); машини, устаткування, апарати, прилади випускали

751 од. (2014 р. – 1314 од.), з яких нові для ринку – 229 од. (2014 р. – 252 од., Додаток 3).

У 2017 р. підприємствами (610 од.) галузі переробної промисловості (2014 р. – 1131 од.) впроваджено 2366 од. інноваційних видів продукції (2014 р. – 8602 од.), з яких нові для ринку – 475 од. (2014 р. – 540 од.) та машини, устаткування, апарати, прилади – 745 од. (2014 р. – 1263 од.). З останніх новими для ринку були 229 од. Найбільше протягом 2017 р. за видами економічної діяльності було впроваджено 571 інноваційних видів продукції на промислових підприємствах з виробництва машин, устаткування не віднесених до інших угруповань; 563 од. – на підприємствах, які займаються виробництвом харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, а також 289 од. – на підприємствах переробної промисловості, які займаються виробництвом автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (Додаток 3).

Кількість впроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах України за період з 2014–2017 рр. зросла у 2,0 рази, досягнувши у 2017 р. показника у 3489 од. У тому числі за період, що аналізується, зросло значення показника кількості маловідходних, ресурсозберігаючих нових технологій – у 1,7 раза (2017 р. – 748 од.). Спостерігається також незначне зростання кількості впроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах переробної сфери у 1,2 раза за три роки (2017 р. – 1804 од.), у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих – у 1,6 раза (2017 р. – 643 од.). За показниками за видами економічної діяльності слід зазначити, що найбільше в переробній промисловості було впроваджено у 2017 р. нових технологічних процесів у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування, – 389 од; виробництві машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань, – 353 од. та виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 275 од. Дещо іншим є показник впровадження нових технологічних процесів за видами економічної

діяльності на промислових підприємствах переробної сфери за кількістю маловідходних, ресурсозберігаючих у: металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування, – 122 од., виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 96 од., виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – 93 од., а також виробництві машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань – 81 од. (Додаток 3).

Зазначимо, що серед вітчизняних промислових підприємств, які реалізували інноваційну продукцію, майже кожне четверте підприємство реалізовувало нову для ринку продукцію, обсяг якої становив 44,8 млн грн (2014 р. – 70,6 млн грн). У переробній промисловості цей показник у 2017 р. становив 44,5 млн грн (2014 р. – 70,4 млн грн), зокрема за видами економічної діяльності найбільшим – 11,8 млн грн – був у виробництві машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (2014 р. – 8,9 млн грн, Додаток 3).

З метою здійснення інновацій 170 вітчизняних промислових підприємств придбали 832 нових технології в Україні, у той час як за її межами 80 підприємств придбали 129 нових технологій. У переробній промисловості у 2017 р. показник відповідно становив 689 нових технологій в Україні та 123 нових технології за межами України.

Отже, завдяки проведеному моніторингу розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств переробної промисловості України існуючі проблеми можна розподілити на групи:

– проблеми фінансового забезпечення розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств галузей переробної сфери. Важливою умовою стабільної діяльності та ефективного розвитку промислового підприємства на інноваційних засадах є раціональне відтворення основних засобів виробництва та впровадження інновацій, що потребує залучення значного обсягу фінансових ресурсів. Через це кожне промислове підприємство

переробної сфери формує політику фінансування, основними принципами якої є: застосування комплексного підходу при розробленні політики фінансування, забезпечення необхідних обсягів залучених ресурсів інвестиційним потребам підприємства, забезпечення оптимального складу інноваційних проєктів з позицій ефективної діяльності промислового підприємства, мінімізація витрат при формуванні інвестиційних джерел з різних джерел фінансування, мінімізація часового простору між формуванням інвестиційних ресурсів (фінансуванням) та їх інвестуванням тощо.

Успішність інноваційної діяльності промислових підприємств України визначається формами її організації та джерелами фінансової підтримки. Серед останніх найбільш поширеним є власні кошти підприємств, основну частку серед яких займають амортизаційні відрахування і частина прибутку, спрямовані у фонд накопичення. Питома вага власних джерел фінансування інвестицій для підприємств у країнах з ринковою економікою становить близько 60,0%, а в Україні – понад 90,0%. Наразі підприємства України отримали право застосовувати так звану прискорену амортизацію за основними засобами четвертої групи (2017 р.), розділеної на дві підгрупи: з мінімальним строком корисного використання у два роки (електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичної обробки інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, комп'ютерні програми (зокрема, виняток становлять програми, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програми, що визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення і засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (у тому числі стільникові), мікрофони та рації), а також з мінімальним терміном корисного використання у п'ять років (інші машини й устаткування). Оскільки термін корисного використання при прискореній амортизації становить два роки, вона актуальна тільки для другої підгрупи об'єктів – для інших машин і

устаткування¹³⁷. Це допомагає пришвидшити зростання власних засобів підприємства, спрямовувати їх на переоснащення та реконструкцію виробництва. Така амортизаційна політика держави створила умови для простого відтворення основних фондів на стабільно працюючих підприємствах. Однак умови для розширення та модернізації виробництва, запровадження інновацій створено не було.

Ще однією проблемою фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств є труднощі, пов'язані з інвестуванням інноваційних проєктів. Банки здійснюють фінансування під заставу майна, а оформлення застави займає час, зіставний із часом використання кредиту та виникненням труднощів з боку органів державної реєстрації.

Необхідно також виділити питання, яке виникає із залученням венчурного фінансування. Венчурні інститути готові здійснювати фінансування розробок, які перебувають у стадії, наближеній до реалізації готового продукту, і яким також притаманний високий коефіцієнт прибутку за умови їх швидкої окупності чи незначного фінансування. Фінансування за участі іноземних венчурних інвестицій відбувається переважно за умови повного відчуження одержаного продукту від його розробника. Великі промислові підприємства, що виявляють зацікавленість до одержаного інноваційним підприємством продукту, готові його купувати, але не фінансувати його створення, оскільки обмежені в обігових коштах.

Як уже зазначалося вище, розвиток промислових підприємств переробної промисловості в Україні потребує вирішення існуючих проблем у сфері фінансування інноваційної діяльності. З метою поліпшення інноваційної діяльності промислових підприємств переробної сфери необхідно стимулювати фінансову активність, зокрема шляхом:

---

¹³⁷ Податковий кодекс України. Пп. 138.3.3 п.138.3 ст.138. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

- прямого організаційного стимулювання великих державних промислових підприємств шляхом запровадження програм інноваційного розвитку;
- надання малим, середнім та великим підприємствам грантів за пріоритетними напрямками їхньої інноваційної діяльності на конкурсній основі;
- підтримки розвитку галузевої науки, в тому числі забезпечення доступу промислових підприємств до послуг із випробування та сертифікації принципово нової продукції та до винахідницького обладнання;
- поліпшення податкового стимулювання діяльності промислових підприємств на інноваційних засадах;
- зміцнення інноваційної спрямованості діяльності фінансових інститутів та спеціалізованих банків;
- удосконалення системи підтримки експорту високотехнологічної нової продукції;
- визначення механізмів підтримки імпорту окремих передових зарубіжних технологій, які вирізняються високим рівнем потенціалу для поширення в економіці та сприяють переходу до нових технологічних укладів;
- запровадження системи державного інвестування у великі інфраструктурні проекти;
- ініціювання державою вкладень в інноваційні напрями розвитку промислового сектора економіки, таким чином подаючи приватному капіталу сигнал щодо надійності та залучаючи кошти у створення нових видів продуктів;
- розроблення на державному й регіональному рівнях переліку найбільш пріоритетних напрямів та об'єктів інноваційної діяльності з метою орієнтації бізнес-структур на ті чи інші напрями інвестування;
- розроблення механізму контрактної системи щодо підтримки вітчизняного виробника, що допомагає відхилити заявку іноземних

виробників на участь в аукціоні або конкурсі на закупівлю товарів для державних або муніципальних потреб, за умови, якщо в них бере участь не менше двох вітчизняних постачальників (така практика широко застосовується у зарубіжних країнах). Це дає вітчизняним товаровиробникам пріоритетне право насичувати внутрішній ринок товарами, що виробляються в країні.

– розроблення механізму надання промисловим підприємствам, які реалізують проекти імпортозаміщення, субсидій з місцевого бюджету на компенсацію частини витрат, пов'язаних зі сплатою відсотків за кредитом, що залучається у вітчизняних кредитних установах на поповнення оборотних коштів чи фінансування поточної виробничої діяльності.

Виділимо деякі специфічні проблеми, що характеризують інноваційну діяльність у промисловій сфері України.

Недосконалість податкового законодавства у сфері діяльності спеціалізованих організаційних форм, у яких діють промислові підприємства.

У цьому контексті особливого значення набуває питання дослідження китайського досвіду застосування податкових стимулів щодо створення та розвитку індустріальних парків, серед яких необхідно виділити: податкові канікули зі сплати податку на прибуток, землю та нерухоме майно; знижені (пільгові) податкові ставки податку на прибуток, землю та нерухоме майно; інвестиційний податковий кредит (відстрочення сплати нарахованого податку; спрямування нарахованого податку на інвестиційні цілі); податкова знижка (зменшення бази оподаткування шляхом внесення витрат на інвестиційні цілі до складу валових витрат); прискорений метод податкової амортизації; амортизаційна премія, що передбачає можливість віднесення на валові витрати додаткового відсотка вартості основних засобів; звільнення обладнання (яке не виробляється у країні) від сплати ПДВ та мита; знижена ставка відрахувань до соціальних фондів із фонду оплати праці працівників, які зайняті науково-дослідними розробками; можливість виписувати податкові векселі при імпорті продукції; звільнення (пом'якшення) вимог

щодо обов'язкового продажу валютної виручки. Отже, заходи державної підтримки розвитку промислових підприємств спрямовані на зменшення витрат інвесторів. Задля залучення інвестицій держава повинна не створювати видимість формування сприятливого економічного середовища, а перебирати на себе частину реальних витрат.

Кадрове забезпечення промислових підприємств галузей переробної сфери, що займаються інноваційною діяльністю. Важливим чинником інноваційного забезпечення промисловості є кадровий потенціал, зокрема його інтелектуальна складова. Адже інноваційний успіх майже завжди починається саме з виникнення ідеї. Як свідчать статистичні дані, чисельність науковців у промисловості має регресивний характер.

Проблеми одержання офісно-виробничих площ, необхідних для функціонування нових форм організації інноваційної діяльності.

Обмеженість внутрішнього попиту та проблеми збуту продукції на внутрішньому ринку. Вітчизняні виробники можуть втрачати потенційних споживачів своєї продукції внаслідок зниження рівня життя населення, зменшення доходів громадян, а також купівельної спроможності.

Неефективність системи кредитування промислових підприємств, які займаються інноваційною діяльністю. На шляху активного задіяння механізму кредитування промислових підприємств переробної сфери України стоїть низка перешкод, головною з яких є висока відсоткова ставка. Враховуючи всі приховані комісії, висока вартість кредитування перетворює банківські ресурси на невігідні.

Не менш важливим чинником, що перешкоджає активно використовувати кредитні кошти у процесах інноваційно-інвестиційного розвитку, залишається *недосконале нормативно-правове забезпечення*. Зокрема, законодавчий захист прав кредитора відсутній (не створено умови для своєчасного та повного повернення кредиту та відсотків, механізм реалізації господарського права банків при зверненні стягнення на заставлене майно складний тощо).

Згідно із даними Державної статистичної служби, більшість секторів переробної промисловості у 2015–2017 рр. пережили важкий період економічної кризи і ще не досягли передкризового рівня виробництва. Водночас можна констатувати, що деякі сектори демонструють відносно непогані показники відновлення виробництва. Особливого значення набувають такі види економічної діяльності, як виробництво харчової продукції, металургія, легка промисловість і виробництво устаткування. Їх розвиток, у свою чергу, потребує використання інновацій, необхідних для виробництва конкурентоспроможних товарів із високою доданою вартістю. У цій частині роботи ми зосередимо увагу на перших двох із згаданих секторів.

4.1.2. Розвиток виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів на інноваційних засадах в Україні та КНР

Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів є найважливішою сферою економіки в Україні. Вона об'єднує 22 спеціалізовані галузі, що становлять понад 40 основних виробництв, на які припадає найбільший об'єм виготовленої продукції та високі показники конкурентоспроможності, – молочна, м'ясна, цукрова, олійножирова, борошномельна, кондитерська, плодоовочеконсервна, спиртова, виноробна галузі тощо (Додаток 3). Для порівняння зазначимо, що харчову промисловість КНР також становлять понад 40 виробництв (понад 65,5 тис. підприємств), серед яких провідна роль належить переробці зернових та олійних культур. Поступово розширюється виробництво м'ясопродуктів, цукрової, консервної галузей. Помітне місце займає тютюнова промисловість. Найбільше розвинена ця галузь на південному заході КНР, а підприємства цукрової та масломолочної промисловості – на північному сході.

У в Україні цей вид економічної діяльності становив 20,9% від загального обсягу реалізованої промислової продукції (2017 р.). Однак упродовж декількох наступних років сформувалась ситуація зниження показників інноваційної діяльності у цій галузі. Зокрема, у 2017 р.

інноваційною діяльністю в Україні займалося 18,9% від загальної кількості промислових підприємств у сфері виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (Додаток 3). Це свідчить про те, що порівняно з країнами Європейського Союзу, де середній показник становить 53,0%, підприємства харчової промисловості України мають відносно низький рівень інноваційної активності.

За 2014–2017 рр. загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (37 інноваційно активних підприємств зі статистичної вибірки) збільшився у 0,6 раза, досягнувши у 2017 р. показника в 1,4 млн грн. Основним джерелом фінансування інноваційних витрат у 2017 р. залишаються власні кошти підприємств харчової промисловості – 1,2 млн грн (90,9% загального обсягу фінансування інновації у харчовій промисловості). Кошти державного бюджету і кошти місцевих бюджетів на фінансування відповідних статей не виділялися. Кредитні кошти підприємств становили 0,1 млн грн (8,1% загального обсягу інновацій у харчовій промисловості).

У 2017 р. 158 од. (16,8% обстежених промислових підприємств) інноваційно активних промислових підприємств харчової галузі України (у 2014 р. – 265 од.) впроваджували 275 технологічні процеси (у 2014 р. – 231 од.), у тому числі 96 маловідходних, ресурсозберігаючих процесів (у 2014 р. – 44). Негативною тенденцією є те, що кількість харчових підприємств, які впроваджують технологічні процеси, варіюється і стійкої тенденції тут не простежується. Це є наслідком тісного взаємозв'язку інноваційної активності підприємств та економічної кон'юнктури. Для порівняння, перший показник щодо частки інноваційно активних підприємств виробництва харчової продукції в Україні значно нижчий за аналогічний показник у країнах – лідерах із впровадження технологічних процесів, зокрема у Німеччині (69,7%), Австрії (53,0%), Туреччині (35,3%), Литві (26,8%) та Болгарії (23,8%)¹³⁸.

---

¹³⁸ Мініна О.В., Шадура-Никипорець Н.Т. Інноваційний аспект діяльності підприємств харчової промисловості України: аналітична оцінка. *Економіка і суспільство*. 2017. № 7. С. 101–106.

До технологічних інновацій, які сприяють розвитку підприємств харчової промисловості, необхідно віднести: розробку та впровадження технологій зберігання сировини, що є основою для виробництва харчових продуктів; впровадження ресурсозберігаючих технологій, яким притаманний вихід готової продукції, мінімізація відходів унаслідок застосування сучасних методів обробки; удосконалення технологічних процесів, які сприятимуть скороченню часу виробничого циклу без втрати якості готової продукції; розробку та впровадження власних пакувальних ліній; удосконалення тари, упакування та способів перевезення.

Так, наприклад українські виробники експортують до КНР продукцію харчової промисловості, виготовлену на 27 підприємствах молочної промисловості, зокрема таких, як ПП «Прометей», філія «Менський сир», а також філія «Славутський маслоробний комбінат», ПП «Рось», філія «Охтирський сиркомбінат», ТОВ «Миргородський сироробний комбінат» (твердий сир, демінералізований порошок сироватки); Роменський молочний комбінат, філія ПП «Рось» (масло, сухе молоко, сир), Дочірнє підприємство «Старокостянтинівський молочний завод» (сухе молоко, масло, сир), ВАТ «ЗИМС» (сухе молоко і молочні суміші, казеїн, казеїнати, концентрат сироватковий білковий), ТОВ «Техмолпром» (молочний порошок, сухе та згущене молоко, сир), «Золотоніський маслоробний комбінат» (молочний порошок, сухе молоко, демінералізований порошок сироватки, частково знежирене сухе молоко), «Баштанський сирзавод» (сир, твердий сир), ПАТ «Ічнянський молочно-консервний комбінат» (масло, сухе молоко), ТОВ «Елітмол Київ» (сухе молоко та виробництво сиру) тощо¹³⁹. Ці підприємства мають дозвільні документи щодо експорту своєї продукції до КНР. Необхідно, на нашу думку, зазначити, що основною вимогою майже до всіх технологічних інновацій на підприємствах є вимога удосконалення ресурсозбереження, а також екологічність процесів, які впроваджуються.

---

¹³⁹ Registered list of imported dairy products outside the country (except infant formula), Ukraine / CNCA. URL: <http://www.cnca.gov.cn/ywzlj/gjgnhz/jkzl/imports-list/dairy/Ukraine20180723.pdf>

Основні напрями технологічних інновацій у харчовій галузі, які можна розвивати у напрямі покращення українсько-китайського співробітництва, визначено у табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Основні напрями технологічних інновацій за галузями харчової промисловості України

Кондитерська галузь	Розробка ресурсозберігаючих біотехнологічних методів підвищення ефективності процесів промислової переробки сільськогосподарської сировини.
Масло- та сироробство	Підвищення терміну збереження якості молока за рахунок використання сучасних таропакувальних матеріалів; застосування диференціювання температурного фактора антиокислювачів та консервантів.
Молочна галузь	Удосконалення процесу переробки та сушки молочної сировини з метою економії енергоресурсів та зниження металомісткості конструкцій; розробка технологічного режиму отримання нових видів молочних продуктів з підвищеною цінністю та стійких у зберіганні; освоєння нових видів вітчизняних таропакувальних матеріалів; удосконалення процесу стерилізації молочного продукту в потоці з асептичним розливом із збільшеним терміном зберігання.
М'ясна галузь	Удосконалення технологічного ланцюга розділки та посолу сировини; удосконалення переробки та отримання готової продукції.
Переробка жирів	Біотехнологічний засіб модифікації білків для створення дієтичних легкозасвоюваних продуктів на основі круп'яної сировини; розробка процесу екстрагування природних антиоксидантів із сої та можливості їх використання для отримання функціональних продуктів; сумісна технологічна схема процесу періодичного та безперервного гідролізу в реакторах різного типу для отримання високоякісного гліцерину та жирних кислот, технологія очищення саломасної гліцеринової води; технологія отримання жирів для кондитерської промисловості (замінників какао-масла).
Хлібопекарна галузь	Розробка технології виробництва хлібобулочних виробів тривалого зберігання
Харчові біотехнології	Розробка технологій утилізації відходів спиртового виробництва з використання кислоутворюючих бактерій; комплексна безвідходна переробка зерна на крохмаль, етиловий спирт та кормопродукти; розробка апаратурно-технологічної схеми виготовлення горілок, бальзамів, лікєро-горілочаних виробів, у тому числі лікувально-профілактичного призначення; нова технологія отримання високоякісних спиртів класу «Люкс» та «Альфа» за рахунок удосконалення процесів брагореактифікації з використанням гідроселекції та уведення додаткової дементанольної колоні.

Джерело: складено автором за даними: Санду І.С., Тарасова Л.П. Развитие инновационной деятельности в отраслях пищевой промышленности. URL: <http://www.vivanauka.ru/itogi6.htm>.; Радкевич Л.А. Технологічні інновації в харчовій промисловості та проблеми їх впровадження. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?

Відповідно до визначених напрямів технологічні інновації у харчовій промисловості відрізняються за вартістю та швидкістю впровадження. Про це свідчить показник терміновості впровадження технологічних інновацій, який, відповідно, може бути короткотерміновим, середньотерміновим та довготерміновим. Для харчової промисловості актуальними є коротко- та середньотермінові інновації. Наприклад, до короткотермінових технологічних інновацій можна віднести впровадження нових таропакувальних ліній або технологій з утилізації відходів виробництва. Період упровадження таких інновацій обумовлений монтажем та налагодженням обладнання з його подальшим запуском. Оскільки упаковка відіграє важливу роль у репрезентації товару споживачу, слугує «обличчям» компанії та акцентує на якості продукції, впровадження такої інновації стає досить привабливим. Посідаючи вагомe значення не тільки у процесі виробництва, а й на етапі реалізації. Впливає на роботу більшості галузей переробної промисловості, насамперед харчової, на стан споживчого ринку та якість життя населення.

До середньотермінових технологічних інновацій доцільно віднести ті, що пов'язані з новими технологіями переробки сировини, оскільки потребують не лише монтажу та налагодження, а й освоєння безпосередньо технологічного процесу.

Відповідно до терміну впровадження змінюється і вартість технологічних інновацій: чим довший термін впровадження, тим більша вартість інновації та процесу її впровадження. Це призводить до труднощів із фінансування системного впровадження технологічних інновацій. Враховуючи особливості деяких харчових виробництв, доцільно запровадити поетапне впровадження, що може бути варіативним. Етапність впровадження системних технологічних інновацій залежить від наявності фінансових коштів у підприємства або можливості кредитування.

Збереження стабільного позитивного приросту в харчовій промисловості потребує систематичного техніко-технологічного оновлення

промислової бази підприємств, оскільки недостатній рівень розвитку технологічної бази, притаманний багатьом структурним підрозділам цього виду діяльності, становить проблему, що вимагає активізації інноваційного розвитку, задіяння важелів, які сприяють підвищенню ефективності виробництва. Найважливішим у цій проблемі є фінансування інноваційної діяльності наукових установ і підприємств для реалізації проєктів, спрямованих на модернізацію основних засобів виробництва та продукції, розширення асортименту продуктів харчування та поліпшення їх якості. Так, наприклад, найбільша у світі компанія з виробництва продуктів харчування «Unilever» (близько 400 торговельних марок, серед яких «Calve», «Lipton», «Hellmann's») з обігом 48 млрд дол. США, витрачає на наукові дослідження до 2,5% від власного обсягу продаж.

Аналізуючи дані Держстату України, необхідно зазначити, що спостерігається тенденція зростання показника кількості найменувань упроваджених інноваційних видів продукції на промислових підприємствах харчової промисловості починаючи з 2012–2016 рр. Так, у 2016 р. показник становив 885 од. (у 2012 р. – 667 од.). Спостерігається зростання показників в за категоріями: нові для ринку – 191 од. (у 2012 р. – 71 од.), у тому числі машини, устаткування, апарати, прилади – 37 (у 2012 р. – 5), з них нові для ринку – 17 од. Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції 33,9% – продукція, що була для ринку новою, та 66,1% – продукція, що була новою тільки для підприємства. Тенденція до зниження пов'язана зі зниженням споживчого попиту населення і попиту на продукцію промислового призначення, що обумовлено фінансово-економічною кризою. Основна частина інноваційної продукції реалізовувалася на території України, і лише 15,0% інноваційної продукції харчової промисловості у 2015 р. експортовано. Отже, аналіз статистичних даних щодо розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств харчової галузі засвідчують, що, попри позитивну динаміку, Україна суттєво відстає від показників розвинених країн світу. Протягом тривалого часу розвиток харчової промисловості гальмує і низький

рівень матеріально-технічної бази підприємств. Ступінь зношування основних засобів на вітчизняних підприємствах, де виробляються харчові продукти, напої та тютюнові вироби, у 2016 р. становив 51,1% (у 2014 р. – 47,2%)¹⁴⁰. У структурі виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, згідно з даними Держстату України, у 2016 р. найбільший ступінь зношування основних засобів мали підприємства з виробництва напоїв – 61,1% (у 2014 р. – 62,5%) та з виробництва харчових продуктів – 48,9% (у 2014 р. – 42,1%), а найменший ступінь зношування – підприємства з виробництва тютюнових виробів – 38,7% (у 2014 р. – 39,3%, Додаток 3). Крім окреслених, до проблем необхідно також віднести: зростання цін на продукти харчування першої необхідності; зменшення показника купівельної спроможності населення; імпортозалежність сировини, зокрема за такими товарними групами, як молоко, риба, крупи; зростання цін і тарифів на основні складові собівартості продукції харчової промисловості (газ, енергоносії); відсутність державних програм сприяння розвитку підприємств харчової промисловості та державної фінансової підтримки тощо.

Одним із головних напрямів виходу галузей харчової промисловості з кризового стану, стабілізації та прискорення розвитку є залучення прямих інвестицій. За останні роки їх обсяг незначно зріс, досягнувши у 2016 р. 2419,0 млн дол. США (у 2012 р. – 2194,20 млн дол. США)¹⁴¹.

У структурі наявних в Україні прямих іноземних інвестицій переважають інвестиції компаній, зареєстровані в Нідерландах. На початок 2016 р. їх частка, за даними Держстату України, становила 25,6% від загальної суми прямих іноземних інвестицій у харчову промисловість. Крім того, значними є обсяги інвестицій в Україну від компаній, зареєстрованих на Кіпрі – 23,8%.

Необхідно зазначити, що в 2015 р. Україна експортувала харчових продуктів на 12,7% менше, ніж у 2014 р., що безпосередньо пов'язано з

¹⁴⁰ Основні засоби України за 2012 рік. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>; Основні засоби України за 2013 рік. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>; Основні засоби України за 2014 рік. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>; Основні засоби України за 2016 рік. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

¹⁴¹ Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у 2010–2016 роках. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

воєнно-політичною та економічною кризою в країні. У 2016 р. ситуація дещо покращилася, вартісні обсяги експорту збільшилися на 4,9% проти попереднього року, досягнувши рівня у 15284,3 млн дол. США. Поставки до країн ЄС скоротилися на 30,0%. Це пов'язано з тим, що переважна частина вітчизняних виробництв не відповідає вимогам, які висуває європейська спільнота до технологій виробництва та якості продукції. Разом із тим відкриваються перспективи нарощування експорту до КНР, Єгипту та інших країн Азії, Африки. Деякі вітчизняні компанії мають такий позитивний досвід, зокрема підприємства тютюнової, пивоварної, олійножирової, кондитерської галузей та виробництва безалкогольних напоїв. Їх високі конкурентні позиції забезпечуються використанням сучасних видів обладнання, освоєнням інноваційних технологій, впровадженням сучасних методів організації, управління виробництвом, а також вирізняються наявністю ефективних стратегій розвитку на основі формування інтегрованих структур.

На основі проведеного аналізу інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості зазначимо, що основними проблемами, характерними для всіх галузей харчової та переробної промисловості, є: брак сільськогосподарської сировини з певними якісними характеристиками для промислової переробки; моральне і фізичне зношування технологічного обладнання, нестача виробничих потужностей; низький рівень конкурентоспроможності виробників харчової продукції на внутрішньому і зовнішньому продовольчих ринках; нерозвинена інфраструктура зберігання, транспортування та логістики руху товару харчової продукції; проблеми при експорті.

До основних заходів стимулювання подальшого розвитку галузі в Україні є: розширення конкурентних швидкоокупних галузей харчової промисловості, що випускають готову продукцію; створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення китайських та вітчизняних інвестицій; формування спільних українсько-китайських економічних інститутів, що

стимулюють підприємницьку та інвестиційну активність; створення ефективної системи утилізації відходів виробництва; забезпечення українсько-китайської системи підготовки кадрів середньої та нижчої ланки, здатних управляти сучасними технологічними процесами; впровадження інноваційних технологій у переробній промисловості, вирішення проблеми їх кадрового забезпечення; розширення експорту на китайський продовольчий ринок, створення тим самим необхідних умов для вітчизняного економічного зростання; забезпечення інтенсивної технічної модернізації виробництв на базі ресурсозберігаючих екологічно безпечних технологій. Такий накопичений потенціал технологій та інвестицій визначить збереження тенденцій сталого розвитку харчової промисловості з опорою на інноваційний вектор розвитку як основної рушійної сили економічного зростання.

4.1.3. Інноваційний розвиток металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування

Другим за значущістю видом економічної діяльності переробної промисловості України є *металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування*. Це одна з провідних бюджетоутворюючих галузей вітчизняної економіки, що, завдяки розвиненому експортному потенціалу, забезпечує значну частину валютних надходжень.

За даними Держстату України, у 2017 р. частка металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування в обсязі реалізованої промислової продукції становила 18,2%, а в експорті товарів – 23,0% (позиції в МСТК 67-69).

Чисельність промислових підприємств у 2017 р. порівняно з 2014 р. значно скоротилася – майже у 2,2 раза, досягнувши показника в 366 од. Так само – удвічі – зменшилась і чисельність підприємств, які займалися інноваційною діяльністю. Таким чином, у 2017 р. чисельність промислових

підприємств у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування, досягла рівня 69 од. З них на придбання обладнання, машин та програмного забезпечення найбільше коштів витрачали 48 підприємств (0,8 млн грн, Додаток 3). Незначна кількість підприємств – 10 – мали витрати за статтею «інше» (0,9 млн грн), дев'ять – витрати на внутрішні НДР (0,6 млрд грн), а також дев'ять – витрати на зовнішні НДР (0,8 млн грн).

Обсяги фінансування інноваційної діяльності металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування, зросли незначно – у 2,0 рази (у 2017 р. – 1,0 млн грн), тоді як індекс інфляції становив 113,7% за рік¹⁴².

Кількість підприємств, які у 2017 р. впроваджували інновації, скоротилася на 50 од. (у 2017 р. – 60 од.), у тому числі впровадженням інноваційних процесів займалося 44 підприємства (у 2014 р. – 56), з них 27 (у 2014 р. – 41) впроваджували інновації маловідходні, ресурсозберігаючі, (Додаток 3).

Інноваційні види продукції на підприємствах з металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування, впроваджували 32 підприємства, а у 2014 р. таких нараховувалося 37. З них інновації, нові для ринку, в 2017 р. впроваджували сім підприємств, а у 2014 р. – 13.

На підприємствах України у сфері металургійного виробництва у 2017 р. порівняно з 2014 р. зріс показник кількості впроваджених нових технологічних процесів – з 320 до 389, у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих – з 87 до 122.

У 2017 р. промисловими підприємствами металургійної галузі було впроваджено 129 інноваційних видів продукції, що на 225 менше, ніж у 2014 р. З них машини, устаткування, апарати і прилади у 2017 р. становили 58 од. (у 2014 р. – 140 од.), з яких новими для ринку були 27 од. (у 2014 р. –

---

¹⁴² Індекс інфляції. URL: <http://www.index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2018>

17 од.). Як бачимо, останній показник – навпаки – зріс так само, як і впроваджені інноваційні види продукції на промислових підприємствах, які були новими для ринку, – з 33 у 2014 р. до 37 у 2017 р. (Додаток 3).

Незважаючи на окремі позитивні зрушення щодо інноваційного розвитку металургійної промисловості, технологічна структура галузі залишається застарілою. Зокрема це стосується технології виплавки сталі, оскільки вітчизняні промислові підприємства і досі практично не застосовують прогресивне електронно-променеве плавлення сталі, методи прямого відновлення залізних руд, які відносяться до п'ятого технологічного укладу. В Україні 25,0% сталі все ще виплавляють у мартенах, на машинах безперервного литва заготовок розливається 53,0% сталі за середніх показників у світі 1,1 та 93,0% відповідно¹⁴³. Передовим у цьому напрямі є ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», що займає лідируючі позиції серед найбільших підприємств України і, є частиною міжнародної корпорації «АрселорМіттал» – найбільшого виробника сталі у світі.

Довідково: Як свідчить міжнародний досвід, в основу побудови світової металургійної галузі покладено скорочення застарілих виробничих потужностей з випуску сталі, будівництво нових, більш компактних виробництв для випуску кінцевої продукції з високою доданою вартістю. Так, протягом 10–15 років у чорній металургії США було ліквідовано близько 30,0% потужностей з виробництва сталі, Японії – 20,0%, Німеччини – близько третини¹⁴⁴.

Підприємствами металургійної промисловості України було реалізовано інноваційної продукції на суму 36,5 млн грн, тоді як у 2014 р. – 27,2 млн грн. За межі України у 2017 р. 16 металургійних підприємств реалізували інноваційної продукції на суму 25,7 млн грн (у 2014 р. – 30 од. і 15,0 млн грн відповідно).

---

¹⁴³ Кислова Л.А. Аналіз впливу тенденцій розвитку світового ринку чорних металів на економіку України. *Вісник Донецького університету. Серія В: Економіка і право*. 2007. Вип. 2. С.144–149.; Скварко Ю.В. Сучасний стан та перспективи металургійної галузі України: фінансові показники експортно-імпортової продукції. *Економіка та управління національним господарством*. 2016. Вип. 3 (119). С.102–106.

¹⁴⁴ Ринки реального сектора економіки України в інституціональному середовищі СОТ: кон'юнктура та інтеграція / за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. Київ, 2012. С. 486–492; Собкевич О.В., Воробйов С.Л. Щодо підвищення інноваційного потенціалу металургійної промисловості України. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1183/>

Показник кількості підприємствами металургійної промисловості технологій в Україні зріс з 22 од. (2014 р.) до 120 од. (2017 р.), так само, а придбаних за межами України – з 8 од. (2014 р.) до 41 од. (2017 р.).

До основних проблем розвитку металургійної промисловості на інноваційних засадах необхідно віднести такі, як: технічна та технологічна відсталість, висока енерго- та ресурсоемність виробництва металопродукції (лише третина технологічних схем металургійних процесів відповідає світовим показникам); високий ступінь зношування основних фондів (до 60,0%); незабезпеченість металургійних підприємств сировиною (значний негативний вплив на роботу підприємств металургійної галузі спричинило виникнення дефіциту сировини внаслідок порушення виробничих зв'язків із підприємствами, розташованими на окупованих територіях Сходу України, а також значне збільшення експорту з України металобрухту); недосконалість внутрішньогалузевої та міжгалузевої кооперації, що призводить до незбалансованості виробництва, зростання вартості та зниження якості сировинних ресурсів (залізородної сировини, коксу) через домінування на сировинних ринках декількох компаній, а також до недостатнього використання потенціалу внутрішнього ринку споживання металургійної продукції, суттєво уповільнюючи та знижуючи ефективність інвестиційних процесів у галузі (домінують великі холдинги, що входять до складу вітчизняних фінансово-промислових груп (ФПГ) – «СКМ», «Приват», «EastOne», «Індустріальний Союз Донбасу»; відсутність системної державної підтримки галузі та недостатність механізмів захисту вітчизняних виробників (заходи з підтримки китайського металургійного виробництва як стратегічної галузі економіки: відтермінування екологічних платежів, зниження рентної плати за видобуток корисних копалин, запровадження спеціальних режимів оподаткування, активне використання механізмів антидемпінгових розслідувань тощо); руйнування виробничих потужностей унаслідок бойових дій на Донбасі, відновлення яких вимагатиме значного часу та значних обсягів інвестицій. На Донбасі зосереджено значні потужності металургійної

промисловості України: навіть без урахування частини району проведення АТО частка Донецької області в обсязі реалізації металургійної продукції у 2014 р. становила 34,6% (у загальному обсязі реалізованої промислової продукції регіону – 42,4%), Луганської області – 5,7% (36,2%). Воєнні дії призвели до значного погіршення основних фінансово-економічних показників діяльності галузі¹⁴⁵. Також необхідно зазначити, що на світовому ринку металургійної продукції спостерігається подальше погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури, спричинене загостренням конкуренції на ринках Європи та Азії (надлишок виробничих потужностей та домінування на ринку дешевого китайського прокату). На сьогодні китайські виробники забезпечують близько 50,0% світового виробництва сталі, а її експорт з КНР збільшився на 20,0%¹⁴⁶. Основні обмеження для української продукції на металургійних ринках розвинених країн полягають у відсутності попиту на українську готову металургійну продукцію. Розвинені країни надають перевагу закупівлі напівфабрикатів для їх подальшого перероблення у високоякісні готові вироби, а КНР зацікавлена у продажах товару власного виробництва. Уряди декількох іноземних країн анонсували плани суттєвого нарощування виробництва сталі протягом наступних років. Так, Іран до 2025 р. планує збільшити виробництво сталі вчетверо – до 5 5 млн т, з яких 10 млн т експортуватимуться. Уряд Індії оголосив про наміри щодо збільшення державної підтримки сталеливарного виробництва, завдяки чому планується до 2025 р. наростити виробничі потужності із нинішніх 81,2 млн т до 300 млн т. Але, незважаючи на це, основними конкурентами українських металургійних компаній на світовому ринку залишаються китайські виробники, що протягом останніх років посилювали експансію на традиційних для українських металургів ринках збуту – в Європі, Північній Африці та на Близькому Сході. Така агресивна зовнішньоторговельна політика КНР призвела до хвилі антидемпінгових розслідувань проти

---

¹⁴⁵ Донбас і Крим: ціна повернення: моногр. / за заг. ред. В.П. Горбуліна, О.С. Власюка, Е.М. Лібанової, О.М. Ляшенко. Київ: НІСД, 2015. С. 135.

¹⁴⁶ Экспертный совет: Смогут ли металлурги нарастить выплавку в 2016 году? URL: <http://www.miiiprom.com.ua/articles/201745.html>

китайської металургійної продукції (США практично закрили внутрішній ринок для більшості видів китайського прокату). Наслідком таких дій стала поступова переорієнтація китайських виробників на внутрішній ринок. Так, у КНР налічується понад 1000 металургійних підприємств, однак лише 14 підприємств потужністю понад 1 млн т. Це великі підприємства (за винятком Баошанського), що розташовані в районах видобутку руди і кам'яного вугілля.

Незважаючи на існуючі проблеми, що перешкоджають розвитку металургійної промисловості України, протягом незначного періоду часу були реалізовані такі інноваційно-інвестиційні проекти:

- групи «Метінвест» (модернізація доменного цеху, сталеплавильного та проектного виробництва, будівництво повітрянороздільної установки нового покоління на ПАТ «Єнакієвський металургійний завод»; будівництво установки прискореного охолодження товстолистого стану на ПАТ «Азовсталь»; уведено в дію комплекс нового обладнання на МК «Запоріжсталь», зокрема агломераційної машини № 1, високотехнологічної газоочистки з двома потужними електрофільтрами, ексгаустерного відділення і компресорної станції; будівництво установки вдування пиловугільного поливу, модернізація листопрокатного стану-1700 і слябінгу-1150 на ПАТ «ММК ім. Ілліча»);

- корпорації «Індустріальний Союз Донбасу» (будівництво установки з вдування пиловугільного палива на ПАТ «Алчевський металургійний комбінат»; введення в експлуатацію нової машини безперервного литва заготовок № 3, потужністю 1,4 млн т на рік);

- введення в експлуатацію електросталеплавильного комплексу ТОВ «МЗ Дніпросталь компанії «Інтерпайп»;

- завершення будівництва машини безперервного литва заготовок, потужністю 1,2 млн т на рік на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» тощо.

Крім реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів, які сприяють розвитку металургійної галузі та посиленню її експортного потенціалу мають бути вирішені такі питання, як: стабілізація та поступове розширення ніш на світових ринках традиційної (напівфабрикати) й високотехнологічної номенклатури продукції; посилення ролі держави як системного координатора імпортозаміщення шляхом узгодження програм розвитку галузей (споживачів металопродукції з можливостями металургії для збалансування структури внутрішнього попиту і виробництва металопродукції); розроблення Програми модернізації інфраструктури реального сектора економіки України; розроблення та затвердження «Державної програми розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу України на період до 2025 р.» (механізми створення імпортозамінних виробництв шляхом розвитку інноваційної інфраструктури та науково-технічного забезпечення галузі, комерціалізації наукових розробок, налагодження ефективної співпраці між державою, бізнесом та наукою у створенні повних технологічних циклів виробництва та залученні приватних інвестицій; організація системної співпраці з міжнародними інституціями, у тому числі китайськими (впровадження у промисловому комплексі України стандартів та систем контролю, систем безпеки продукції REACH, нових технологічних регламентів, критеріїв оцінювання енергоефективності та енергозбереження); ухвалення пакета законів щодо стимулювання розвитку металургійної галузі (обмеження обсягів експорту металобрухту, скасування мита на його імпорт, запровадження механізму аукціонного продажу металобрухту); удосконалення процесу реалізації української металопродукції на внутрішньому ринку шляхом створення віртуальних торговельних майданчиків для промислових підприємств, запровадження системи моніторингу та прогнозування кон'юнктури внутрішнього ринку; ініціювання інвестиційних проєктів з будівництва компактних виробництв (міні-металургійних заводів), які використовують брухт або працюють за технологією прямого відновлення заліза з

металізованих окатишів, головною перевагою яких є гнучкість та виробництво продукції з високою доданою вартістю невеликими партіями, тощо.

4.1.4. Особливості інноваційного розвитку легкої промисловості

Легка промисловість України на сьогодні залишається багатогалузевим комплексом, який продукує товари народного споживання. Протягом останніх років спостерігається зниження попиту на вітчизняну продукцію легкої промисловості серед товарів широкого вжитку. Перш за все це зумовлено високою собівартістю вітчизняних товарів легкої промисловості (внаслідок зростання цін на сировину та енергоносії, високих ставок банківських кредитів), що створило велику різницю між цінами на товари та купівельною спроможністю населення, а також присутністю китайських товарів, які увозяться як контрабанда. Необхідно зазначити, що обсяг легального імпорту товарів легкої промисловості щорічно перевищує обсяг вітчизняного виробництва. Пояснити існуючу ситуацію в легкій промисловості можна відсутністю нормативно-правового забезпечення щодо стимулювання розвитку вітчизняного виробництва на інноваційних засадах.

У 2017 р. промисловими підприємствами галузі легкої промисловості було реалізовано товарів на суму понад 23 млрд грн, що вдвічі більше порівняно з 2014 р.¹⁴⁷. З них експорт (відбувався до 150 країн світу) розподілявся таким чином: текстиль – 32,0% (1,94 млрд грн), одяг – 47,6% (3,36 млрд грн), взуття – 57,1% (2,26 млрд грн). За останні роки легка промисловість досягла рівня докризового розвитку, відновивши обсяги виробництва на 99,4% від рівня 2013 р. Це товари, які мають високі показники доданої вартості – близько 50,0%.

---

¹⁴⁷ Українські виробники текстилю, одягу та взуття просять допомоги у держави. URL: <https://www.segodnya.ua/economics/enews/ukrainskie-proizvoditeli-tekstilya-odezhdy-i-obuvi-prosyat-pomoshchi-u-gosudarstva-1192893.html>

Розглядаючи легку промисловість, зосередимо увагу на інноваційній діяльності у сфері текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів.

У 2017 р., за даними Держстату України, кількість промислових підприємств, які займалися текстильним виробництвом, виробництвом одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, становила 323 од. (ТОВ «Текстиль-контакт», ПАТ «Україна», ПАТ «Черкаський шовковий комбінат», ВАТ «Тернопільське об'єднання “Текстерно”», ВАТ «Рівнелъон», ТОВ «Любава-Грація», ПАТ «Трикотажна фірма “Роза”», ПАТ «Софія», ТОВ «Олтекс», ПрАТ «Чинбар» та ін.). Порівняно з 2014 р. кількість підприємств скоротилася вдвічі (2014 р. – 622 од.). Через недостатньо розвинений механізм регулювання інноваційного процесу простежується застій та зниження показника інноваційної активності. Так, інноваційною діяльністю у 2014 р. займалося 28 підприємств, тоді як у 2014 р. – 82 підприємства. З них у 2017 р. найбільше коштів на придбання обладнання, машин та програмного забезпечення витрачали 21 од., у сфері текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (у 2014 р. – 56 од., загальний обсяг їхніх витрат становив 84555,4 тис. грн), а також на «інше» – 9 од. (у 2014 р. – 5 од.). Необхідно зазначити, що одне підприємство витратило на інноваційну діяльність у 2014 р. у середньому 33528,1 тис. грн, або 35,4% до загального обсягу витрат інноваційної діяльності у цій сфері. У 2014 р. 12 підприємств галузі текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів витрачали кошти на навчання та підготовку персоналу, і лише три підприємства ринково запроваджували інновації. Перспективними напрямками розвитку інновацій є: технології впровадження Інтернету і автоматизованих систем управління процесами; нанотехнології, біо- та фотоінформатика, технології інформаційної підтримки процесів життєвого циклу товарів.

Дослідження структури фінансування інноваційної діяльності підприємств показало підвищення ролі власних коштів у фінансуванні

інноваційної діяльності. Так, за даними Держстату України обсяги фінансування інноваційної діяльності легкої промисловості у галузі текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів становили у 2017 р. 96825,3 тис. грн (у 2014 р. – 94637,4 тис. грн), що відбулося за умов скорочення обсягу фінансування за рахунок інших джерел, коштів держбюджету. Частка власних коштів у структурі фінансування збільшилася через недоотримання кредитів, що супроводжувалося різким посиленням вимог до позичальників і подорожчанням боргового фінансування. Кошти кредитів досягли рівня 113290,7 тис. грн, у той час як в 2014 р. їх рівень становив 403218,3 тис. грн. Як бачимо, для подальшого розвитку галузі актуальним є питання залучення іноземних та вітчизняних інвестицій. Для цього необхідно підвищити інвестиційну привабливість підприємств та стабілізувати політичну ситуацію в Україні. В нагоді може стати досвід китайської практики фінансового забезпечення інноваційної діяльності неформального ринку венчурного капіталу, де працюють індивідуальні інвестори, які безпосередньо інвестують власні фінансові ресурси в нові малі фірми. Таких індивідуальних інвесторів називають неформальними або бізнес-ангелами (business angels).

Кількість підприємств галузі текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів за період з 2014–2017 рр. скоротилася на 36 од., досягнувши у 2017 р. 24 од. У тому числі найбільше підприємств – 22 – впроваджували інноваційні процеси (у 2014 р. – 42), а процеси маловідходні, ресурсозберігаючі – шість. (у 2014 р. – 34). Як бачимо, відбулося значне скорочення – на 28 од. Упровадженням інноваційних видів продукції у 2017 р. займалося лише шість підприємств, тоді як у 2014 р. на 20 підприємств більше. З них новими для ринку були 1 од. (2014 р. – 3 од.). Також у 2014 р. три підприємства впроваджували організаційні інновації та сім – маркетингові інновації. За період з 2014–2017 рр. кількість упроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах галузі незначно скоротилася, досягнувши у 2017 р. рівня 62 од. (у 2014 р. – 59

од.). У тому числі кількість підприємств щодо провадження маловідходних, ресурсозберігаючих за аналізований період – навпаки – збільшилась на два (у 2017 р. – 21 підприємство).

Якщо проаналізувати показник кількості впроваджених інноваційних видів продукції на підприємствах легкої промисловості у сфері текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, то побачимо різке скорочення – зі 106 од. (2014 р.) до 30 од. (2017 р.), з них нові для ринку були 30 од. (2014 р.); впроваджували нові машини, устаткування, апарати, прилади – 6 од. (2014 р.), з них лише п'ять одиниць були новими для ринку.

За період, що аналізується, значно зменшилася кількість промислових підприємств, які реалізували промислову продукцію, – на 299 од., досягнувши у 2017 р. показника в 323 од., також зменшився показник підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію, – з 34 од. (у 2014 р.) до 11 од. (у 2017 р.), у тому числі: продукцію, що була новою для ринку, випускали у 2014 р. чотири підприємства, а у 2017 р. – три, а продукцію, що була новою тільки для підприємства, – 34 підприємства у 2014 р., а у 2017 р. – 10. У 2017 р. обсяг реалізованої інноваційної продукції у сфері текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів досяг рівня 344203,2 тис. грн (у 2014 р. – 283843,2 тис. грн). Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції обсяг продукції, яка виробляється підприємствами цієї сфери, що була для ринку новою, становить 15625,8 тис. грн (у 2014 р. – 29723,0 тис. грн), а продукції, що була новою тільки для підприємства, – 328577,4 тис. грн (2014 р. – 254120,2 тис. грн).

Реалізацію інноваційної продукції за межі України у 2017 р. здійснювали лише чотири підприємства, що працюють у сфері текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (2016 р. – 24 од, 2015 р. – 21 од, 2014 р. – 6 од.). Ними реалізовано інноваційну продукцію, загальною вартістю у 86010,3 тис. грн, тоді як у 2014 р. – у 20423,7 тис. грн.

Підприємства текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів у 2017 р. придбали вісім нових технологій в Україні та шість нових технологій за її межами. Перший показник зріс на 7 од. порівняно з 2014 р., а другий – залишився без змін. Лише у 2015 р., за даними Держстату України, було придбано значну кількість нових технологій – 74 од. У цей же період за межами України промисловими підприємствами галузі придбано лише вісім нових технологій.

Негативна тенденція більшості індикаторів оцінки розвитку інноваційних процесів пов'язана з низькою інвестиційною привабливістю вітчизняної текстильної галузі легкої промисловості; недостатнім рівнем її фінансового забезпечення; застарілою технологічною базою виробництва і недостатнім технічним оснащенням з випереджаючими темпами зношування основних засобів темпів порівняно з їх оновленням; низьким рівнем зайнятості та оплати праці; браком кваліфікованої робочої сили; надмірною орієнтацією підприємств на роботу за давальницькими схемами.

Перспективним напрямом розвитку текстильної галузі легкої промисловості нам видається формування транснаціональної або національної кластерної моделі організації виробництва, а саме моделі «потрійної спіралі», що діє в межах трикутника «бізнес – держава – наука». Особливістю цієї моделі є розподіл її основних учасників на п'ять секторів: адміністративний, ресурсозабезпечуючий, обслуговуючий, науково-кадровий і виробничий. Ядром запропонованої моделі формування інноваційного кластера в текстильній галузі легкої промисловості є виробничий сектор, у якому – за умови плідної співпраці всіх інших учасників – створюється інноваційна продукція. Координаційна рада інноваційного кластера є консультативно-дорадчим органом, який має узгоджувати зусилля учасників кластера з метою його розвитку, а також забезпечення взаємодії з агенціями регіонального розвитку, іншими регіональними та державними органами влади.

Запропонована модель створення виробничого кластера у текстильній галузі легкої промисловості дозволяє досягти таких основних результатів, як:

зростання конкурентоспроможності цієї сфери загалом і формування стійких господарських зв'язків між окремими учасниками кластера; налагодження кооперації й активної співпраці між державними, регіональними органами влади, науково-дослідними та освітніми установами та приватним сектором економіки; сприяння розвитку малого і середнього бізнесу, підвищення їх інноваційної активності; здійснення технічного переоснащення підприємств; підвищення продуктивності праці за рахунок використання спеціалізованих видів сировини, доступу до інформації, обміну досвідом та знаннями, що сприятиме зниженню собівартості кінцевого продукту і зростання рентабельності підприємств текстильної промисловості; подолання проблем сировинного дефіциту; скорочення інноваційного циклу впровадження інноваційної продукції та ін.

4.1.5. Основні засади інноваційного розвитку сфери виробництва машин, устаткування, не віднесених до інших угруповань

Ще однією галуззю, яка є значущою для промислового розвитку України на інноваційних засадах є *виробництво машин, устаткування, не віднесених до інших угруповань*. Цей вид економічної діяльності включає такі групи, як виробництво машин і устаткування загального призначення; виробництво інших машин і устаткування загального призначення; виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства; виробництво металообробних машин і верстатів, а також виробництво інших машин і устаткування спеціального призначення. Основною проблемою їх функціонування є перехід на інноваційно-інвестиційний тип розвитку. Без цього неможливі інтенсифікація виробництва та подальше економічне зростання.

За даними Держстату України, у промисловості галузі у 2017 р. кількість підприємств становила 305 од. (2014 р. – 615 од.), що становила 8,1% до загальної кількості промислових підприємств у переробній промисловості України та 6,5% до загальної кількості промислових підприємств України. У тому числі інноваційною діяльністю займалося 69

підприємств галузі (або 10,1% до загальної кількості підприємств переробної промисловості України, що займалися інноваційною діяльністю), тоді як у 2014 р. чисельність підприємств у цій сфері була значно вищою і становила 155 од. (або 10,7% до загальної кількості підприємств переробної промисловості України, що займалися інноваційною діяльністю).

Не відповідають завданням переходу на інноваційний шлях розвитку і низькі витрати на підтримку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств галузі машинобудівної промисловості. Загальний обсяг витрат у 2017 р. за напрямками інноваційної діяльності у сфері виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань, становив 1230220,8 тис. грн (15,7% до загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності у переробній промисловості України), тоді як у 2014 р. показник становив відповідно 1107993,3 тис. грн (16,4% до загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності у переробній промисловості України). Необхідно, на нашу думку, зазначити, що промислові підприємства у галузі з виробництва машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань, витрачали кошти за такими напрямками, як: на внутрішні НДР – 458061,2 тис. грн (18 промислових підприємств галузі); на зовнішні НДР – 33448,7 тис. грн (сім підприємств); придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 682095,6 тис. грн (45 підприємств); придбання інших зовнішніх знань – 4613,6 тис. грн (сім підприємств) та на «інше» – 52001,7 тис. грн (19 промислових підприємств галузі).

Також однією з основних проблем в інноваційній сфері є відсутність належного фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств галузі, що не дозволяє створити сприятливі умови для зростання рівня їх інноваційного потенціалу. Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств з виробництва машин, устаткування, не віднесених до інших угруповань, у 2017 р. становив 1230220,8 тис. грн (у 2014 р. – 110793,3 тис. грн). За рахунок власних коштів це становило 1120799,5 тис. грн; коштів державного бюджету – 500,0 тис. грн (у 2014 р.);

місцевих бюджетів (2014 р. – 65,0 тис. грн), позабюджетних фондів (2014 р. – 30530,0 тис. грн); коштів вітчизняних інвесторів (2014 р. – 2504,7 тис. грн); коштів іноземних інвесторів (2014 р. – 53757,8 тис. грн); кредитних коштів 2014 р. – 40000 тис. грн) та інших коштів (2014 р. – 815,0 тис. грн). Статистичні ж дані щодо фінансування інноваційної діяльності галузі з виробництва машин, устаткування, не віднесених до інших угруповань у 2017 р. показують, що це були власні кошти підприємств, які становили 17,1% до загального обсягу фінансування інноваційної діяльності переробної промисловості України.

У 2017 р. впровадженням інновацій займалося 61 промислове підприємство галузі (у 2014 р. – 126), у тому числі інноваційні процеси впроваджували 39 підприємств (у 2014 р. – 58), з них маловідходні, ресурсозберігаючі – 14 підприємств (у 2014 р. – 42). Необхідно також відзначити, що інноваційні види продукції впроваджували 46 підприємств із виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (у 2014 р. – 79), з них 17 підприємств (у 2014 р. – 10) – нові для ринку.

Кількість промислових підприємств з виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань на інноваційних засадах, які займалися впровадженням організаційних інновацій у 2014 р. становила 22 од. та тих, що впроваджували маркетингові інновації – 18 од.

Загалом за період з 2014–2017 рр. кількість впроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах галузі зменшилась, досягнувши 353 од. (19,6% підприємств щодо загальної кількості впроваджених нових технологічних процесів на підприємствах переробної промисловості України у 2017 р.), у тому числі стосовно маловідходних, ресурсозберігаючих – з 117 од. (2014 р.) до 81 од. (2017 р.).

Зменшилась за аналізований період і кількість найменувань продукції на промислових підприємствах галузі – з 928 од. (2014 р.) до 571 од. (2017 р.). З них новими для ринку у 2017 р. були 92 од. (у 2014 р. – 82 од.);

машини, устаткування, апарати, прилади було впроваджено 346 (у 2014 р. – 726 од.), з них новими для ринку були 81 од. (у 2014 р. – 73 од.).

Прогресивний розвиток підприємств з виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань, у сучасних умовах залежить від експортного потенціалу. За аналізований період також зменшився показник кількості промислових підприємств галузі, що реалізовували промислову продукцію, у 2017 р. – 305 од. порівняно з 615 од. (2014 р.).

Реалізацією інноваційної продукції у 2017 р. займалося 48 підприємств з виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань. Порівняно з 2014 р. спостерігається скорочення на 56 од. Зазначимо, що 19 промислових підприємств галузі здійснювали реалізацію продукції, що була новою для ринку (у 2014 р. – 33), а 38 підприємств – продукції, що була новою тільки для підприємства (у 2014 р. – 81). Обсяг реалізованої промисловими підприємствами галузі інноваційної продукції у 2017 р. становив 2010456,2 тис. грн (11,7% до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції промисловими підприємствами переробної промисловості України), у 2014 р. – 12,0%.

Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції промисловими підприємствами, що займалися виробництвом машин, устаткуванням, не віднесених до інших угруповань, в Україні продукція, що була новою для ринку, становила 26,5% до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції переробної промисловості України (2014 р. – 12,7%), а продукція, що була новою тільки для підприємства, – 6,5% (2014 р. – 11,7% до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції переробної промисловості України).

Протягом 2017 р. 28 підприємств галузі реалізували інноваційну продукцію за межі України (2014 р. – 51), а її обсяг становив 13,4% до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції переробної промисловості за межі України (у 2014 р. – 33,6%).

В Україні підприємства з виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань, на території України придбали 178 нових технологій (2014 р. – 110 од.) та 13 – за межами України (у 2014 р. – сім).

Аналіз індикаторів інноваційної діяльності підприємствами з виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань, показав, що притаманні вітчизняному розвитку галузі протягом останніх років проблеми так і не було подолано: екстенсивний характер інноваційних процесів у галузі, використання науково-технічних розробок попередніх років, структурні диспропорції в інвестиційній діяльності, низький попит на інноваційну продукцію, відсутність стимулів до інноваційної діяльності, застарілі основні виробничі фонди (рівень зношування обладнання – близько 70,0%), брак обігових коштів у підприємства, низький рівень інвестиційної привабливості, низьку конкурентоспроможність багатьох видів продукції вітчизняних підприємств, недостатню кількість кваліфікованих виробників, відсутність чітких пріоритетів розвитку галузі тощо.

Подальший розвиток підприємств з виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань машинобудівної промисловості, потребує: розроблення та впровадження державної програми розвитку галузі до 2025 р.; створення механізму державного замовлення на вітчизняну продукцію підприємств з виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань машинобудівної промисловості; підвищення інвестиційної привабливості регіонів країни, де розташовані підприємства галузі; надходження в галузь необхідних фінансових ресурсів для забезпечення підприємств галузі дешевими кредитами; упровадження сучасних технологій управління і виробництва на підприємствах галузі; створення інноваційної інфраструктури, що забезпечувала б ефективне використання науково-технічного потенціалу, підвищення рівня інноваційності та конкурентоспроможності підприємств (промислові кластери, індустріальні парки тощо); розвитку та посилення дії українсько-китайських фінансово-кредитних інститутів, що забезпечують безперервність

фінансування інноваційних проєктів (венчурних компаній, інноваційних фондів); українсько-китайського співробітництва у сфері підготовки та перепідготовки висококваліфікованих працівників та залучення їх у активні галузі для створення нових технологій; активізації українсько-китайського наукового та науково-технічного співробітництва.

4.1.6. Інноваційна діяльність підприємств з виробництва меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин і устаткування

На сьогодні *виробництво меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин і устаткування* України також є перспективною експортоорієнтованою галуззю, від розвитку якої залежить створення нових робочих місць, наповнення бюджету, зростання конкурентоспроможності регіонів.

Виробництвом меблів в Україні протягом 2017 р. займалося 321 промислове підприємство (у 2014 р. – 910 од.), у тому числі 42 од. займалися інноваційною діяльністю (у 2014 р. – 131 од.). Найбільшими виробниками меблевої продукції в Україні є ЗАТ «Новий Стиль» (м. Харків), ТОВ «Гербор-Холдінг» (Волинська обл.), ТОВ «Санпласт» (м. Дніпропетровськ), ТОВ «Модерн-Експо» (м. Луцьк), ТОВ «БРВ-Україна» (Волинська обл.), ТОВ «ЕНО Меблі ЛТД» (Закарпатська обл.), ЗАТ «Котовська меблева фабрика» (Одеська обл.), які спеціалізуються на виробництві меблів для сидіння, офісних, кухонних та інших видів меблевої продукції.

Загальний обсяг витрат становив 70222,6 тис грн (у 2014 р. – 215444,2 тис. грн. З них у 2017 р. 10 підприємств (2014 р. – 12 од.) витрачали кошти на внутрішні НДР, які у 2016 р. становили 1743,7 тис. грн (у 2014 р. – 9728,5 тис. грн). Лише два підприємства у 2016 р. (2014 р. – шість) витратили 240,3 тис. грн (2014 р. – 18370,3 тис. грн) на зовнішні НДР. Слід зазначити, що лише одне підприємство галузі здійснювало зовнішні НДР.

У 2017 р. 25 промислових підприємств у сфері виробництва меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин та устаткування (у 2014 р. – 83) витрачали

кошти на придбання обладнання, машин та програмного забезпечення. Їх витрати становили 67938,6 тис. грн (у 2014 р. – 184764,9 тис. грн).

У 2017 р. лише чотири із 42 промислових підприємств галузі (у 2014 р. – 17), що займалися інноваційною діяльністю, витратили на придбання інших зовнішніх знань 1069,5 тис. грн (у 2014 р. – 993,2 тис. грн). Слід також відзначити, що вісім підприємств галузі (у 2014 р. – чотири) мали витрати за статтею «інші», загальним обсягом у 583,5 тис. грн (у 2014 р. – 1587,3 тис. грн).

Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності у виробництві меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин та устаткування у 2017 р. становив 70222,6 тис. грн, тоді як у 2014 р. – 215444,2 тис. грн. За джерелами фінансування він розподілився так: за рахунок коштів власних (дані за 2017 р. відсутні, однак у 2016 р. – 1333437,3 тис. грн, а в 2014 р. – 467494,0 тис. грн), державних (коштів для розвитку промислових підприємств галузі державою не виділено); місцевих (у 2016 р. було виділено 1774,0 тис. грн), вітчизняних та іноземних інвесторів (кошти за цією статтею за період з 2014–2017 рр. не виділялись), кредитів (у 2016 р. – 8818,0 тис. грн та у 2014 р. – 26343,9 тис. грн), інших джерел (2014 р. – 12,0 тис. грн, Додаток 3).

За період з 2014–2017 рр. значно зменшилась чисельність підприємств у сфері виробництва меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин та устаткування, які впроваджували інновації, досягнувши у 2017 р. 38 од. Зазначимо, що маловідходні і ресурсозберігаючі інновації з них впроваджували вісім підприємств; 17 підприємств впроваджували інноваційні процеси, з них нові для ринку – тільки три підприємства.

Протягом 2017 р. промисловими підприємствами галузі було впроваджено 72 нових технологічних процеси (у 2014 р. – 66), у тому числі 42 маловідходних, ресурсозберігаючих (у 2014 р. – 15). Також на промислових підприємствах упроваджено 206 інноваційних видів продукції, тоді як у 2014 р. – 328 од. З них у 2017 р. новими для ринку було 43 інноваційні види продукції (у 2014 р. – 60). Відповідно, кількість впроваджених машин, устаткування, апаратів, приладів у 2017 р. становила 21 од. (у 2014 р. – 79

од., Додаток 3). У 2014 р. з яких новими для ринку були 46 од. Використання технологічних процесів та інноваційних видів продукції у сфері виробництва меблів, іншої продукції, ремонту та монтажу машин і устаткування загальмовується відсутністю інформації про їхню наявність і можливості. Деякі підприємства зберігають впровадження у таємниці, не бажаючи ділитися своїми розробками з конкурентами.

У 2017 р. 321 промислове підприємство, що здійснює виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування, реалізовувало продукцію (у 2014 р. – 910), 24 підприємства (у 2014 р. – 69) реалізовували інноваційну продукцію, обсягом у 162029,4 тис. грн (у 2014 р. – 354880,7 тис. грн). У тому числі чотири підприємства реалізовували продукцію, що була новою для ринку (у 2014 р. – 21) та 21 підприємство – продукцію, що була новою тільки для підприємства (у 2014 р. – 55). Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції на 22308,5 тис. грн було продано продукції, що була новою для ринку (у 2014 р. – на 68234,7 тис. грн) та на 139720,9 тис. грн – продукції, що була новою тільки для підприємства (у 2014 р. – 286646,0 тис. грн, Додаток 3).

Реалізацією інноваційної продукції за межі України у 2017 р. займалося 10 підприємств (у 2014 р. – 19 од.), загальний обсяг виручених коштів був незначним – 41561,6 тис. грн (у 2014 р. – 191498,0 тис. грн, Додаток 3).

За період з 2014–2017 рр. в Україні було придбано незначну кількість нових технологій – 170 (у 2017 р. – 42), а за межами України – 15. У 2015 р. одну нову технологію передано в Україні, а у 2014 р. – одну нову технологію за межі України.

Моніторинг інноваційної діяльності у виробництві меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин і устаткування свідчить про існування низки проблем, серед яких варто звернути увагу на:

- політичну напругу та воєнні дії у Криму та в зоні АТО;

- тіньове виробництво меблів (зокрема, частка незареєстрованих виробників меблів становить близько 33,0%)¹⁴⁸, яке не гарантує безпеку споживачів та негативно впливає на економіку держави;
- інфляцію та зменшення купівельної спроможності українських споживачів;
- критичний рівень зношування активної частини основних виробничих фондів (60,0–70,0%);
- невідповідність пропонованого промисловими підприємствами продукту потребам споживачів (переорієнтація на споживачів середнього класу, оновлення асортименту продукції);
- різке збільшення вартості запозичень у поєднанні з низькою рентабельністю призвело до значного обмеження можливостей для інвестицій у нові технології;
- значну частину попиту на ринку задовольняють МСП (у тому числі неформальні), які реалізують власну продукцію безпосередньо споживачам;
- малоспеціалізовані мережі збуту меблів, особливо з великими торговельними площами;
- при виході на нові ринки компанії зазвичай стикаються з декількома труднощами (мовні бар'єри, недостатнє знання відповідних ринків та бізнес-середовища на потенційному експортному ринку, зокрема у КНР);
- експортну діяльність стримує в середньому малий обсяг виробників меблів, тому що іноземні покупці зазвичай розміщують великі замовлення на регулярній основі;
- недостатню кількість монобрендових магазинів, через які в основному реалізуються імпорتنі меблі;
- еміграцію висококваліфікованих спеціалістів у сусідні країни (Польща), що призводить до подальшого збільшення вже існуючого дефіциту висококваліфікованих працівників у всіх відповідних професіях;

---

¹⁴⁸ Про розвиток деревообробної та меблевої промисловості за 2009 рік: довідка / Департамент розвитку легкої та деревообробної промисловості. URL: <http://www.rbc.ua/ukr/newslineshow/derevoobrabatyvayushchaya-promyshlennostukrainy>; Жидок В.В. Перспективи розвитку меблевої галузі України. *Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону*. 2011. С. 47–50.

- недостатнє бачення на рівні керівництва необхідності та шляхів модернізації або вдосконалення виробничих систем і процесів;
- недостатнє фінансування та високу вартість запозичень у фінансових установах;
- зростання на внутрішньому ринку частки меблів імпортного виробництва.

Зазначимо, що попит на українському ринку історично задовольнявся меблями як вітчизняного виробництва, так і імпортними. Імпорт з Італії та Німеччини задовольняв попит у верхньому сегменті ринку, тоді як імпорт з країн Азії – попит на дешеві меблі. Зазначимо, що у січні–серпні 2018 р. в Україну їх імпортовано 25,8 тис. т (загальною вартістю 91,6 млн. дол. США). Порівняно з аналогічним періодом 2017 р. збільшилися кількісні обсяги імпорту – на 23,0%¹⁴⁹. Основними країнами відправлення є КНР (35,0%), Польща (22,0%), Італія (10,0%), Німеччина (5,0%), Білорусь та Туреччина (по 4,0%). У структурі імпорту меблів 62,0% становлять «Інші меблі та їх частини (код товарної позиції 9403 згідно з УКТЗЕД)» та 38,0% – «Меблі для сидіння та їх частини (код товарної позиції 9401 згідно з УКТЗЕД)».

Імпорт «Інші меблі та їх частини (код товарної позиції 9403 згідно з УКТЗЕД)» у січні–серпні 2018 р. становив 15,9 тис. т (загальна вартість – 47,3 млн дол. США). Основними товарами в структурі імпорту за ваговим показником є такі: 34,0% – меблі дерев'яні (5,4 тис. т), імпортувались з Польщі, Італії, КНР (шафи, комоди, полиці, столи, тумбочки, вішалки); 19,0% – меблі металеві (3,1 тис. т), в основному імпортувались з КНР, Польщі, Тайваню (ліжка, столи, вішалки); 15,0% – частини інших меблів (2,4 тис. т), які імпортувались з КНР, Білорусі, Польщі. Найбільшими імпортерами за цією товарною позицією є ТОВ «Епіцентр К» – 5,0% (КНР, Тайвань, Малайзія).

---

¹⁴⁹ Аналітичний огляд ринку меблів України. URL: <http://uafm.com.ua/wp-content/uploads/2018/07/oglyad-rynku-mebliv-2018.pdf>

Якщо розглядати показники імпорту «Меблі для сидіння та їх частини (код товарної позиції 9401 згідно з УКТЗЕД)» то у січні–серпні 2018 р. обсяги становили 9,9 тис. т (загальна вартість – 44,3 млн дол. США). Порівняно з аналогічним періодом 2017 р. відбулося збільшення кількісних обсягів імпорту на 20,0%. Основними товарами у структурі імпорту за ваговим показником є такі: 18,0% – меблі для сидіння, які обертаються, з регульованою висотою (1,8 тис. т), які імпортувались із КНР, Польщі, Литви, Італії, Німеччини (стільці або крісла); 18,0% – частини меблів для сидіння, що перетворюються або не перетворюються на ліжка (1,7 тис. т), які імпортувались з КНР, Російської Федерації, Данії, Польщі, Білорусі (частини сидінь для авіації, частини меблів дерев'яні або металеві, такі як спинки, ніжки, сидіння тощо); 17,0% – оббиті меблі для сидіння з металевим каркасом (1,7 тис. т), імпортувались з КНР, Польщі, Італії, Гонконгу, Німеччини (стільці або крісла на металевій основі); 16,0% – інші меблі для сидіння з металевим каркасом (1,6 тис. т), які імпортувались із КНР, Польщі, Італії, Німеччини (стільці або крісла); 11,0% – оббиті меблі для сидіння з дерев'яним каркасом (1,1 тис. т), які імпортувались з КНР, Італії, Польщі, Малайзії (крісла, дивани, лавки, пуфи на дерев'яній основі); 9,0% – інші меблі для сидіння, що перетворюються або не перетворюються на ліжка, та їх частини (0,9 тис. т), які імпортувались із КНР, Італії, Угорщини, Туреччини (пластикові стільці, табурети, пуфи або крісла).

Основними імпортерами меблів для сидіння та їх частин є ТОВ «Епіцентр К» – 13,0% із КНР, Угорщини, Малайзії (стільці обідні, барні, для відпочинку, крісла, шезлонги, дивани); АТ «НОВИЙ СТИЛЬ» – 5,0% зі КНР, Російської Федерації, Польщі (офісні стільці або крісла, дивани); ТзОВ «АРТ-ПРОМ» – 4,0% із КНР, Малайзії (стільці або крісла); ТОВ «Метро Кеш Енд Кері Україна» – 2,0% із КНР, Італії; ТОВ «Максанд» – 2,0% із КНР, Індонезії; ТзОВ «Бусол» – 2,0% із Китаю.

Найбільші виробники меблів у КНР¹⁵⁰:

– компанія «Qumei», організована в 1987 р., – «піонер» серед китайських виробників меблів, які почали співпрацювати з західними дизайнерами, такими як «Henrik B. Soerensen», «Richard Mishaа», «Hans Sandgren Jakobsen», «P & P, Pelican Design». На сьогоднішній день понад 40 зарубіжних дизайнерів працюють над 14 серіями меблів. Компанія тільки в м. Пекін має шість фабрик, загальна площа яких перевищує 800000 кв. м. Свого часу компанію було нагороджено почесними званнями «China Environmental Label Product», «The Chinese Famous Trademark» та «China Top Brand»;

– «Kinway» – міжнародна компанія, що спеціалізується на повному комплексі виготовлення та продажу меблів. Штаб-квартира розташовується в м. Сан-Франциско. У 1993 р. виробничі потужності було перенесено із США у КНР (м. Янмень, провінція Гуадун). Площа для виробництва меблів – 290 тис. кв. м. Виробництво обладнано сучасною технікою, складальними верстатами з Італії, США та Німеччини. Компанії присуджено почесне звання «China Famous Brand»;

– «Four seasons furniture» – утворена 1972 р. у Гонконгу. З 1987 р. стала холдингом (виготовлення меблів для домашнього інтер'єру, торгових меблів, франчайзинговий салон мережі з продажу, флагманський салон, власний готель, торговий центр, заклад ресторанного рівня та ін.). Існує три популярні меблеві бренди: «Arture» (меблі модернового італійського стилю), «Carpenter» (меблі традиційного європейського зразка), «Oak palace» (добірка американського класичного інтер'єру). Продукція реалізується у 40 країнах світу;

– «Kinetic» – виробник меблевої продукції з металу і супутніх аксесуарів для будинків. Меблі відзначаються модерним стилем і зосередженістю на деталях, використанням сучасних технологій та

---

¹⁵⁰ Мебельные фабрики Китая. URL: <http://www.goodchina.ru/v-kopilku-turista/432-mebelnye-fabriki-kitaya-polnyj-spisok.html>; Импорт мебели из Китая. URL: <https://www.openbusiness.ru/global-business/business-abroad/interbisnes/import-mebeli-iz-kitaya/>

матеріалів. Окремий напрям становить є виробництво меблів для спортивних майданчиків у житлових спорудах і оздоровчих салонах. Продукція сертифікована ISO;

– «O LI SI» – товариство з обмеженою відповідальністю, що спочатку спеціалізувалося на виготовленні меблів екстракласу в традиційному американському стилі і, відповідно, орієнтованих на продажі в США. Площа виробничої території перевищує 30 000 кв. м. На виробництві працює понад 400 висококваліфікованих співробітників. Фахівці компанії проходять стажування в зарубіжних дизайнерських і виробничих цехах. Починаючи з 2008 р. створено нову франчайзингову мережу, в рамках якої вже відкрито понад 60 магазинів і салонів у різних куточках світу;

– «King person» – корпорація, орієнтована на індивідуальні меблі у стилі модерн. Продукцію продають у США і країни ЄС;

– «The BHS», яку засновано в 1999 р. Виробництво розташоване в м. Шеньчжень. Фірма вважається послідовником стилістичних ідей німецької школи меблевого дизайну «Vauhaus». Продукція орієнтована виключно на внутрішній ринок, а наразі близько 50,0% виробленого відправляється до країн Європи. Переважно виготовляють меблі у стилі модерн;

– «Huamei», яка є чинним членом «Association Dongguan Famous Furniture Club» і «Hong Kong Furniture Industry». Меблі експортуються у США, Грецію, Аргентину, Японію та ін.;

– «Langsigi» (м. Дунгуань) – крім високоякісних меблів традиційного стилю, випускає елітні меблі з дорогих матеріалів;

– компанія «Songdream», яка з 2006 р. виготовляє різноманітні меблі для будинку неподалік від м. Гуанчжоу;

– «Cityidea» – створено в 2003 р., використовує сучасне обладнання. Слід зазначити, що 85,0% виробленого товару (у комплектації для ділових кабінетів) експортується в США;

– «HANEX» – виробник шаф, гардеробних та інших дверей різної складності в Азії. Площа виробничих цехів становить 400 000 кв. м;

– «Guangzhou ningji Decoration Co., Ltd.» спеціалізується на випуску авторських шаф-купе і гардеробних кімнат. Пропоновані меблі відзначаються модерним стилем у поєднанні з ультрамінімалізмом. Загальна площа виробництва – 100 000 кв. м.

Як бачимо, ринок КНР зростає найшвидшими темпами, але він менш відкритий для імпорту. Імпортною продукцією задовольняється менше ніж 2,0% попиту на ринку. Перспективи виробництва меблів (та меблевих ринків) у КНР є кращими, ніж деінде у світі, але слід зауважити, що: конкурентний тиск збільшився як у регіоні, так і на експортному ринку; вартість робочої сили зросла та існує дефіцит кваліфікованих робітників, що особливо відчувається у деяких країнах і негативно впливає на конкурентоспроможність; питання сировини дедалі більше актуалізується з огляду на зменшення доступу до природних лісів та їх масштабів, а штучні ліси вирішують проблему лише частково; зростає залежність від імпорту високоякісних матеріалів, особливо твердих порід деревини; нове законодавство (зокрема, у сфері охорони довкілля та сталих методів виробництва), нові технічні стандарти (токсини та ЛОС), сертифікація на безпеку (горючість) та екологічні аспекти негативно впливають на обсяги продажів як на регіональному рівні, так і на експортних ринках. Незважаючи на це КНР, займає лідируючі позиції у виробництві меблів на світовому ринку, оскільки меблі виготовляють та модернізують за східним, європейським дизайном.

Враховуючи особливості та проблеми вітчизняного розвитку виробництва меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин та устаткування, а також враховуючи китайський досвід, першочерговими діями для України в цьому напрямі мають стати: розроблення комплексу заходів для покращення українсько-китайського торгово-економічного співробітництва (спрощення торгових бар'єрів та скорочення перешкод на

шляху від продавця до покупця); спрощення системи технічного регулювання у напрямі розвитку українсько-китайського виробництва; усунення дублювання у сфері державного нагляду за відповідністю продукції; заохочення українських інституцій технічного регулювання до участі у китайських та міжнародних форумах, інших відповідних заходах, забезпечивши обмін інформацією у сфері державного ринкового нагляду; спрощення вимог до оформлення зовнішньоторговельної документації шляхом узгодження процесів, процедур і потоків інформації на основі електронного оформлення за допомогою електронної декларації; формування проконкурентної регуляторної політики з метою полегшення доступу виробників на ринок сировини; залучення прямих іноземних інвестицій у національне виробництво меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин і устаткування. Для цього доцільно скористатися кращою китайською практикою, зокрема щодо створення спеціальних інвестиційних зон (СІЗ), у яких діють особливі сприятливі умови для ведення бізнесу, а також кластерів, промислово-переробних зон та експортних зон, що розташовані в історично сформованих індустріальних та наукових центрах. Також необхідно сприяти модернізації виробничих процесів для підвищення якості та обсягів виробництва, а також покращення доступу та підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішніх ринках. Слід звернути увагу на інтеграцію технологій у «розумні» меблі.

4.1.7. Сфера розвитку виробництва хімічних речовин, хімічної продукції на інноваційних засадах

За останні роки, незважаючи на політичні та економічні кризові явища, в Україні спостерігався приріст виробництва та експорту хімічної продукції. Але в сучасних умовах стан хімічної промисловості не повною мірою відповідає сучасним економічним вимогам і потребує структурної перебудови. До складу структури хімічної промисловості входять такі спеціалізовані галузі, як: основна (неорганічна) хімія, хімія органічного

синтезу, гірничо-хімічна промисловість, фармацевтична промисловість, мікробіологічна промисловість, інші спеціалізовані підгалузі (побутова хімія, парфумерна, косметична та ін.). Нами розглянута група *виробництва хімічних речовин, хімічної продукції*, яким протягом 2017 р., за даними Держстату України, займалося 168 промислових підприємств. Порівняно з 2014 р. їх чисельність зменшилась на 144 од. Необхідно виділити той факт, що інноваційну діяльність впроваджували лише 42 підприємства із загальної кількості промислових підприємств галузі, а порівняно з 2014 р. їх чисельність скоротилася на 34 од.

Промислові підприємства галузі, що займалися інноваційною діяльністю, витрачали кошти на: внутрішні НДР – вісім підприємств (174997,1 тис. грн), зовнішні НДР – два підприємства; придбання обладнання, машин та програмного забезпечення – два підприємства (58724,3 тис. грн); придбання інших зовнішніх знань – два підприємства, а також інше – 15 підприємств (39714,1 тис. грн). У 2014 р. 19 промислових підприємств витрачали кошти на навчання та підготовку персоналу та сім промислових підприємств галузі – на ринкове запровадження інновацій.

Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності у сфері виробництва хімічних речовин, хімічної продукції у 2017 р. порівняно з 2014 р. зріс незначно, лише на 51474,0 тис. грн. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності залишаються власні кошти підприємств (у 2017 р. –106479,6 тис. грн і, порівняно з 2014 р., обсяги фінансування за цією статтею зменшились на 36056,6 тис. грн), оскільки в держави бракує коштів для реалізації інноваційних проєктів (2015 р. – 15750,4 тис. грн), а іноземні інвестори (15353,1 тис. грн) не мають бажання вкладати їх в зазначену галузь хімічної промисловості України. За статтею «інші обсяги фінансування» було вкладено 40566,3 тис. грн (Додаток 3).

Упровадженням інновацій у 2017 р. займалися 33 підприємства галузі з виробництва хімічних речовин, хімічної продукції. Їх чисельність порівняно з 2014 р. зменшилась на 25 од. Також зменшилась кількість підприємств, що

впроваджували інноваційні процеси, – на 10 од. (2014 р. – 26 од.), з них маловідходні, ресурсозберігаючі – на 15 од. (2017 р. – 6 од.). У 2017 р. впровадженням інноваційних видів продукції займалися 23 промислові підприємства галузі, що на 41 од. менше, порівняно з 2014 р. З них два підприємства впроваджували нові для ринку інноваційні види продукції, що на три. менше, порівняно з 2014 р. У 2014 р. шість промислових підприємств галузі впроваджували організаційні інновації і дев'ять підприємств – маркетингові інновації.

За період з 2014–2017 рр. на промислових підприємствах, які займаються виробництвом хімічних речовин та хімічної продукції, було впроваджено 235 нових технологічних процесів, зокрема у 2017 р. – 56. З них 100 – маловідходних, ресурсозберігаючих, у тому числі 35 у 2017 р. (Додаток 3).

При порівнянні кількості найменувань впроваджених інноваційних видів продукції упродовж 2014–2017 рр. зазначимо, що їх чисельність становила 692 од., у тому числі у 2014 р. – 319 од. і у 2017 р. – 117 од. За цей період спостерігається різке зменшення, що характерне і для промислових підприємств у сфері металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування. У 2016 р. цей показник становив 130 од., з яких новими для ринку були 29 од; щодо машин, устаткування, апаратів, приладів – три од.

Чисельність підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію у галузь з виробництва хімічних речовин, хімічної продукції, за період 2014–2017 рр. зменшилась на 144 од., досягнувши у 2017 р. 168 од. Кількість підприємств галузі, що реалізовували інноваційну продукцію, також зменшилась на 27, досягнувши у 2017 р. 25 підприємств. У тому числі зменшилася кількість підприємств, які реалізували продукцію, що була новою для ринку, – на дев'ять (у 2017 р. – три), а також продукцію, що була новою тільки для підприємства, – на 19 (2017 р. – 24, Додаток 3).

За період, що аналізується, обсяги реалізованої інноваційної продукції скоротилися у 0,3 раза. У 2017 р. обсяги інноваційної продукції, реалізованої підприємствами, що займалися виробництвом хімічних речовин, хімічної продукції, становили 502246,4 тис. грн. Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції вартість продукції, що була новою для ринку, становила 43747,8 тис. грн, а продукції, що була новою тільки для підприємства, – 458498,6 тис. грн.

За період 2014–2017 рр. незначно скоротилася кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію за межі України – з 16 до 13. Обсяги реалізованої інноваційної продукції за межі України у 2017 р. становили 61599,4 тис. грн, тоді як у 2014 р. – 351162,1 тис. грн. Кількість придбаних промисловими підприємствами галузі нових технологій в Україні у 2017 р. становила 28 од. (у 2014 р. – 21 од.), а за межами України – у 2015 р. – 13 од. у 2014 р. – 2 од.

Аналіз статистичних даних засвідчує, що інноваційна активність промислових підприємств України, що займалися виробництвом хімічних речовин та хімічної продукції, за останні роки суттєво зменшилась. Це пов'язано з існуючими проблемами, серед яких: забруднення навколишнього природного середовища (водночас це чи не єдина галузь, яка займається утилізацією виробничих відходів); ринкова складова (зниження конкурентоспроможності підприємств на зовнішніх ринках через низьку гнучкість цін та обмежений товарний асортимент, величезні потреби підприємств галузі в інноваціях та інвестиціях); енерго- та сировинна залежність деяких українських виробництв галузі, що призвела до ризиків подальшого розвитку (нестабільна політична ситуація в Україні щодо Росії негативно впливає на ціну природного газу, як наслідок – висока енерго- та ресурсовитратність, сировинна імпортозалежність, низька гнучкість цін на продукцію та низька конкурентоспроможність); зниження внутрішнього та зовнішнього попиту на продукцію галузі). Водночас слід зазначити, що глобалізація світових ринків та активізація виробництва хімічних речовин,

хімічної продукції країн Азії та Європи підвищують рівень конкуренції. Так, зокрема, для галузей хімічної промисловості КНР характерне створення олігополій (з-понад 35000 хімічних підприємств 20000 виробництв перебувають у складі 5–7 китайських конгломератів)¹⁵¹. Провідними компаніями галузей хімічної промисловості у КНР є: «Sinopet» (виробництво хімічної сировини і напівфабрикатів), входить до п'яти найбільших у світі виробників етилену; «PetroChina» (переробка нафтогазової сировини; виробництво палива і мастильних матеріалів), річний грошовий оборот якої – 300 млрд дол. США; «China BlueChemical» (найбільший у світі виробник хімічних добрив) є дочірньою компанією національно конгломерату «China National Off shore Oil Corporation»; «Sinochem Group» (хімічне виробництво) тощо. Незважаючи на те, що китайські підприємства поки не займають лідируючі позиції в світі з виробництва продукції галузей хімічної продукції, воно швидко розвивається. У КНР на державному рівні прийнято стратегію щодо розробки нових продуктів, у тому числі на основі застосування високих технологій, адже незважаючи на сильне і стійке зростання галузі, існує внутрішній дефіцит хімпродукції, залежність від імпортного матеріалу.

Проаналізувавши особливості інноваційної активності підприємств галузей, що займалися виробництвом хімічних речовин, хімічної продукції України та враховуючи особливості китайського досвіду, розроблено шляхи покращення інноваційної діяльності промислових підприємств, які передбачають: надання державної підтримки для розвитку промислових підприємств; вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює впровадження інновацій на промислових підприємствах галузі; розроблення системи державного фінансування інноваційних проєктів у галузі з виробництва хімічних речовин, хімічної продукції; надання пільгових кредитів, середньострокових кредитів зі зниженими кредитними ставками,

---

¹⁵¹ Легко ли быть лидером? Химическая промышленность Китая. URL: <https://promvesti.com/ximicheskaya-promyshlennost-kitaya/>; Химическая промышленность КНР. URL: <http://www.chinamodern.ru/?p=18462>

субсидій, митних пільг суб'єктам наукової діяльності, які реалізують нову продукцію, нову техніку на ринку, за умови, що прибуток від діяльності буде реінвестовано у розвиток інноваційної інфраструктури галузі; страхування ризиків, які пов'язані з інноваційною діяльністю підприємств галузі; розвиток трансферу технологій, який передбачає передачу навичок, знань, технологій, методів виробництва, зразків виробництва між урядами та іншими установами, що робить технології доступними для широкого кола споживачів та забезпечує розвиток науково-технічного прогресу шляхом створення нових продуктів, процесів, матеріалів або послуг; формування механізму кластерної взаємодії промислових підприємств галузі з технологічними інноваціями, створення системи інноваційно-інформаційного забезпечення шляхом об'єднання фахівців з різних підрозділів, які займаються науково-дослідними розробками, проектно-конструкторськими роботами, маркетинговими дослідженнями, виробничою реалізацією інновацій, управлінням фінансами та іншими видами діяльності, які пов'язані з реалізацією інноваційних проектів у галузі; створення спільних маркетингових груп на підприємствах, які займаються інформаційним забезпеченням новинок на ринку та беруть активну участь у генеруванні нових ідей щодо оновлення асортименту продукції, впровадженні нових технологій та організаційних інновацій на підприємстві; підвищення кваліфікації персоналу, який займається інноваційною діяльністю на українсько-китайських промислових підприємствах галузі з виробництва хімічних речовин, хімічної продукції.

4.1.8. Особливості інноваційного розвитку підприємств з виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення

Переробна промисловість України охоплює декілька різновидів груп бізнес-діяльності з *виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення*:

19.1. Виробництво коксу та коксопродуктів (виробництво коксу та напівкоксу (низькотемпературного коксу), пеку та пекового коксу, коксового газу, кам'яновугільної та буровугільної смол, агломерацію коксу, крім

виробництва вугільних паливних брикетів (19.2)) та 19.2. Виробництво продуктів нафтоперероблення (виробництво брикетів, котунів та подібних видів твердого палива з кам'яного і бурого вугілля та торфу, виробництво рідкого нафтового палива: моторного бензину, гасу, нафтових дистилатів легких, середніх та важких, дизельного палива (газойлів), важкого паливного мазуту, виробництво нафтових мастил та оливо, нафтових газів, таких як скраплений пропан і бутан, етилен, пропілен, бутилен тощо, виробництво нафтового вазеліну, парафіну, воску, нафтового коксу, бітуму та інших залишків перероблення нафти та нафтопродуктів). На території України у 2017 р. виробництвом коксу та продуктів нафтоперероблення займалися 22 промислові підприємства (у 2014 р. – 32), з яких три підприємства проводили інноваційну діяльність (у 2014 р. – вісім). Кошти головним чином було витрачено: на зовнішні НДР – одним підприємством галузі (у 2014 р. – двома), на придбання обладнання, машин та програмного забезпечення – одним (у 2014 р. – чотирма), а на «інше» – двома підприємства галузі (у 2014 р. – чотирма).

Загальний обсяг витрат у 2017 р. за напрямками інноваційної діяльності становив 12178,9 тис. грн, у той час як у 2014 р. – 29818,9 тис. грн. Обсяги витрат у 2016 р. за напрямками інноваційної діяльності у сфері виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення за видами економічної діяльності були такими: зовнішні НДР – 2335,8 тис. грн (у 2014 р. – 1436,9 тис. грн), придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 121207,8 тис. грн (у 2014 р. – 7818,6 тис. грн), на «інше» – 423,6 тис. грн (у 2014 р. – 20558,9 тис. грн), а також придбання інших зовнішніх знань (у 2014 р. – 4,5 тис. грн, Додаток 3).

Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності у цій сфері протягом 2017 р. становив 12178,9 тис. грн, тоді як у 2014 р. – 29818,9 тис. грн. За даними Держстату України, фінансування інноваційної діяльності підприємств галузі за джерелами відбувалося за рахунок власних коштів – 12178,9 тис. грн (у 2014 р. – 318712,3 тис. грн).

Упровадженням інновацій займалися два промислові підприємства галузі, тоді як у 2014 р. їх також було небагато – лише три. Інноваційні процеси впровадило одне підприємство. Для порівняння, у 2016 р. – п'ять підприємств, з яких три впровадили процеси маловідходні, ресурсозберігаючі. Також три підприємства впровадили інноваційні види продукції, з них два підприємства – нові для ринку.

На промислових підприємствах у сфері виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення у 2016 р. впроваджено 23 нові технологічні процеси, у тому числі 14 маловідходних, ресурсозберігаючих. Необхідно також акцентувати увагу на значному перепаді показника кількості впроваджених інноваційних видів продукції на промислових підприємствах галузі. Так, у 2016 р. впроваджено 196 інноваційних видів продукції, тоді як у 2014 р. – 16 од. З них новими для ринку в 2016 р. були 113, у той час як у 2017 р. – шість (Додаток 3).

На відміну від показника впроваджених інноваційних видів продукції на промислових підприємствах з виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення спостерігається зменшення показника кількості промислових підприємств, які реалізували промислову продукцію, – з 32 (2014 р.) до 22 (2017 р.), а також кількості підприємств, які реалізували інноваційну продукцію, – з трьох (2014 р.) до одного (2017 р.). У тому числі показник продукції, що була новою для ринку, залишається на рівні одного підприємства, а показник продукції, що була новою тільки для підприємства, зменшився – з 3 од. (2014 р.) до 1 од. (2017 р.).

Обсяги інноваційної продукції, реалізованої підприємствами з виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення, з 2014–2015 рр. зменшилися на 4186075,8 тис. грн. Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції продукція, що була новою для ринку, – на 2945,6 тис. грн та продукція, що була новою тільки для підприємства, – на 4183129,3 тис. грн.

У 2014 р. два промислові підприємства галузі реалізували інноваційну продукцію за межі України, обсяг якої становив 74063,8 тис. грн. У 2015 р. реалізацію інноваційної продукції за межі України здійснило три підприємства цієї галузі. Також необхідно зазначити, що підприємствами, які здійснюють виробництво коксу та продукції нафтоперероблення, у 2015 р. було придбано дві нові технології в Україні (Додаток 3).

Довідково: у галузі з виробництва коксу працює до 60 підприємств, загальний обсяг виробництва – до 120 млн. За рахунок скорочення підприємств вдалося підвищити якість продукції, скоротити і впорядкувати імпорт вугілля, знизити витрати енергії та обсяги шкідливих викидів. Триває і процес заміщення старих коксобатарей новими, більш ефективними. В останні три роки з експлуатації щорічно виводилося від 10–15 млн т застарілих потужностей, а натомість уведено понад 48 нових коксових печей, загальною потужністю близько 26,22 млн т¹⁵².

Таким чином, провівши аналіз стану інноваційної діяльності промислових підприємств з виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення, важливо зазначити про зміни, які відбулися. Вітчизняна галузь промисловості потребує структурних перетворень щодо вдосконалення та запровадження новітньої технології, оскільки має великий потенціал щодо виходу на зовнішній ринок і можливість зайняти важливу конкуруючу позицію з іншими країнами, у тому числі КНР. Для цього необхідно: зорієнтуватися на конкретні сегменти внутрішнього і зовнішнього ринків; використовувати національні науково-технічні розробки, новітні результати фундаментальних і прикладних досліджень; поглибити потенціал промислово-технологічної переробки та створити умови для вдосконалення відтворювальної структури промисловості за технологічними укладами вищого рівня; запровадити державне стимулювання випереджального розвитку виробництва продукції сфери виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення, на інноваційних засадах, шляхом сприяння розробленню

---

¹⁵² Мировой рынок кокса-2012: кто заменит Китай? URL: <http://www.module-ukraine.com/press/news/17>; Коксуй по полной: китайцы отменили ограничения на производство кокса. URL: <https://www.steelland.ru/news/mining/7710.html>

та впровадженню у виробництво нових видів продукції, матеріалів та технологій тощо.

4.1.9. Інноваційні детермінанти розвитку промислових підприємств з виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності

У 2017 р. у переробній промисловості України працювало 3770 підприємств, у тому числі 321 підприємство займалося виготовленням виробів з деревини, виробництвом паперу та поліграфічною діяльністю. У тому числі 45 промислових підприємств (6,6% до загальної кількості промислових підприємств переробної промисловості України, що займалися інноваційною діяльністю) займалися інноваційною діяльністю (у 2014 р. – 134 од.) витрачали кошти на: внутрішні НДР – одне (2014 р.); зовнішні НДР – одне; придбання обладнання, машин та програмного забезпечення – 33 (у 2014 р. – 92); інше – три (у 2014 р. – сім); проведення навчання та підготовку персоналу – 21 од. (2014 р.) та ринкове запровадження інновацій – 1 од. (2014 р.).

За 2017 р. обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності у цій сфері становив 513673,9 тис. грн (6,5% до загального обсягу витрат у переробній промисловості на основі інноваційної діяльності в Україні), тоді як у 2014 р. показник був дещо меншим – 4,7%. Витрати головним чином здійснювались за напрямом «придбання машин, обладнання та програмного забезпечення» – 9,6% до загального обсягу витрат за цим напрямом у переробній промисловості України, а також мізерними були витрати за напрямом «інше» – 0,003% до загального обсягу витрат за цим напрямом у переробній промисловості України.

У 2017 р. обсяг фінансування інноваційної діяльності у галузі виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності в Україні становили 6,5% до загального обсягу фінансування інноваційної діяльності переробної промисловості України. Фінансування здійснювалось переважно за рахунок власних коштів підприємств із

виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності – 6,2% до загального обсягу фінансування інноваційної діяльності переробної промисловості України за рахунок власних коштів (2014 р. – 5,5%), а також коштів кредитів – 18,3% (2014 р. – 0,07% до загального обсягу фінансування інноваційної діяльності переробної промисловості України за рахунок кредитних коштів). Фінансування у 2017 р. галузі за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, позабюджетних коштів, коштів вітчизняних та іноземних інвесторів, а також інших коштів не здійснювалося. Відсутність таких видів фінансування інноваційної діяльності свідчить про те, що інвестори не бажають вкладати кошти у розвиток інноваційної діяльності галузі, оскільки технічне оснащення вирізняється значним матеріальним і моральним зношуванням, що зменшує ефективність виробництва та якість продукції, підвищує її собівартість.

Якщо аналізувати кількість промислових підприємств з виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності в Україні за період з 2014–2017 рр., бачимо значне скорочення підприємств – на 52. Їх чисельність у 2017 р. становила 40 од. Інноваційні процеси впроваджували 32 підприємства (у 2014 р. – 52 од.), з них маловідходні, ресурсозберігаючі – 13 (у 2014 р. – 36). Слід зазначити, що протягом останніх років спостерігається тенденція скорочення кількості підприємств, які займалися впровадженням інноваційних видів продукції підприємствами з виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності: у 2017 р. їх кількість становила 16 (у 2014 р. – 30), з яких новими для ринку стало лише одне підприємство (у 2014 р. – шість).

У 2014 р. дев'ять підприємств галузі впроваджували організаційні інновації та 16 підприємств упроваджували маркетингові інновації.

За період з 2014–2017 рр. незначно зросла кількість впроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах галузі, досягнувши у 2017 р. 77, у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих – 28. Однак кількість найменувань упроваджених інноваційних видів продукції

на промислових підприємствах із виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності значно зменшилась і в 2017 р. становила 31, у той час як в 2014 р. – 99. З них новими для ринку в 2014 р. були шість; за напрямом «машини, устаткування, апарати, прилади» – одне.

Реалізацією промислової продукції у 2017 р. займалося 321 промислове підприємство у цій сфері (у 2014 р. – 1104). Як бачимо, кількість підприємств скоротилася, як і тих підприємств, що реалізували інноваційну продукцію: у 2017 р. це було 22, а в 2014 р. – 61. У тому числі, продукцію, що була новою для ринку, випускало чотири підприємства (у 2014 р. – вісім), а продукцію, що була новою тільки для підприємства, – 19 підприємств (у 2014 р. – 54). Підприємствами галузі реалізовано інноваційної продукції на суму у 378521,3 тис. грн (у 2014 р. – 602528,7 тис. грн). Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції продукції, що була новою для ринку, реалізовано на суму 11177,4 тис. грн (у 2014 р. – на 12679,3 тис. грн), продукції, що була новою тільки для підприємства, – на 367343,9 тис. грн (у 2014 р. – 589849,4 тис. грн).

У 2017 р. 27 промислових підприємств, які займаються виготовленням виробів з деревини, виробництвом паперу та поліграфічною діяльністю (у 2014 р. – 22 од.), реалізували інноваційну продукцію за межі України обсягом 67372,3 тис. грн (у 2014 р. – 195824,5 тис. грн).

За період з 2014–2017 рр. незначно зросла кількість придбаних технологій в Україні – з 30 до 42 од., а також за межами України – з 13 до 18 од.

Кількість переданих нових технологій в Україні у 2015 р. становила 6 од. (у 2014 р. – 7 од.), а за межами України – 2 од. (у 2014 р. – 4 од.).

На сьогодні продукція галузі з виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності є недостатньо конкурентоспроможною як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, що підтверджують основні показники діяльності галузі на інноваційних

засадах та визначені нагальні проблеми. Тож урахування китайського досвіду розвитку галузі дає змогу розробити рекомендації стосовно подальшого розвитку інноваційної діяльності у галузі виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності в Україні. До уваги: обсяги виробленої у КНР паперової продукції задовольняють внутрішній попит на 88,7%. У виробництві зайнято 3600 підприємств, головними споживачами продукції яких є видавнича, друкована, пакувальна галузі та суміжні з ними галузеві сектори (табл. 4.2). Протягом останніх років зменшуються обсяги імпорту продукції, а експорт зростає. На виробництво власної продукції впливає зменшення показника енергоємності продукції, що випускається, – на 18,0%, обсягу споживання води – на 17,5% і первинних целюлозних волокон – на 20,4%. Крім того, варто відзначити, що наразі у КНР діють антидемпінгові мита на імпорт газетного паперу з Канади, США та Південної Кореї, які були встановлені в 1998 р. (розмір мита варіює від 9,0–78,0%)¹⁵³.

Таблиця 4.2

Китайські компанії з виробництва паперу та картону

Рейтинг	Назва компанії	Частка, %
1	Shandong Chenming Group Co., Ltd.	6,75
2	Huatai Group Co., Ltd.	2,95
3	Gold East Paper (Jiangsu) Co., Ltd.	2,71
4	Shandong Sun Paper Co., Ltd.	2,33
5	Nine Dragons Paper (Holdings) Limited	2,12
6	Shandong Bohui Paper Co., Ltd.	2,05
7	Shandong Tralin Group	1,81
8	Hunan Taigelin Paper Group Co., Ltd.	1,66
9	Gold Huashen Paper Co., Ltd.	1,21
10	Shandong Linging Yinhe Paper Group	1,12

Джерело: складено автором за даними: Целлюлозно-бумажная промышленность Китая. URL: <http://www.chinapro.ru/>

¹⁵³ В Китае увеличится производство бумаги и картона. URL: <https://www.china-trading.com/news/v-kitae-uvelichitsya-proizvodstvo-bumagi-i-kartona>

Основними напрямками подальшого розвитку галузі виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності на інноваційних засадах є¹⁵⁴: створення сприятливих умов для залучення інвестицій з метою розвитку галузі виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності та вітчизняного ринку продукції цієї галузі; сприяння розвитку вітчизняної сировинної бази для промислових підприємств галузі; створення умов для проведення інноваційно-технологічної модернізації виробництва із збільшенням промислових виробництв новітніх технологічних укладів із поглибленою переробкою та випуском інноваційної продукції кінцевого споживання; реалізація енергозберігаючої моделі розвитку з використання нетрадиційних джерел енергії, диверсифікацією енергопостачання та формуванням ефективної структури енергогенеруючих потужностей у промисловому виробництві, зменшення енергоємності виробництва; приведення системи технічного регулювання у відповідність з міжнародними стандартами стосовно якості продукції, екологічних вимог до продукції та технологічного процесу її виробництва, охорони праці, техніки безпеки.

4.1.10. Розвиток підприємств фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів на інноваційній основі

Виробництвом основних *фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів* у 2017 р. займалося 65 промислових підприємств галузі (у 2014 р. – 76). У тому числі інноваційною діяльністю займалося 35, або 53,8% до загальної кількості промислових підприємств галузі (у 2014 р. – 29, або 38,2% до загальної кількості промислових підприємств галузі). Це такі відомі підприємства, як ПАТ НВЦ

---

¹⁵⁴ Зінченко Д.В., Дунська А.Р. Проблеми та перспективи розвитку целюлозно-паперової промисловості в Україні в умовах світового ринку. URL: <http://probl-economy.kpi.ua/ru/node/398>; Болгар Т.М., Єгоров А.Є. Проблеми функціонування торговельного та целюлозно-паперового сектору економіки України. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2018/7.pdf; Комащук Т.І., Степанцова Т.М. Стан і перспективи розвитку целюлозно-паперової промисловості в Хмельницькій області. *Наука і економіка*. 2012. № 3. С. 165–168.

«Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод», ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»», ПАТ «Фармак» та ін.

Промислові підприємства галузі з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів витрачали кошти на внутрішні НДР – 16 од. (у 2014 р. – 10 од.), на зовнішні НДР – 13 од. (у 2014 р. – 9 од.). придбання обладнання, машин та програмного забезпечення – 15 од. (2014 р. – 15 од.), придбання інших зовнішніх знань – 6 од. (у 2014 р. – 4 од.) та «інше» – 12 од. (у 2014 р. – 5 од.). Також у 2014 р. підприємства галузі витрачали кошти за такими статтями, як: навчання та підготовка персоналу – 13, ринкове запровадження інновацій – п'ять підприємств.

Промисловими підприємствами галузі кошти у 2017 р. витрачено за напрямками інноваційної діяльності на суму 790540,8 тис. грн, у тому числі на: внутрішні НДР – 328545,2 тис. грн, зовнішні НДР – 23283,2 тис. грн, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 312295,5 тис. грн, придбання інших зовнішніх знань – 5145,3 тис. грн та «інше» – 121271,6 тис. грн.

Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності у 2017 р. становив 790540,8 тис. грн, що на 25185,9 тис. грн менше, ніж у 2014 р. Фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств галузі здійснювалося переважно за рахунок власних коштів – 99,6% до загального обсягу інноваційної діяльності промислових підприємств галузі з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів.

За період 2014–2017 рр. на 6 од. зросла чисельність підприємств, що впроваджували інновації, досягнувши у 2017 р. 31 од. Впровадженням інноваційних процесів займалося 10 підприємств галузі (у 2014 р. – дев'ять), з них маловідходних, ресурсозберігаючих – три (у 2014 р. – дев'ять); впроваджували інноваційні види продукції 21 підприємство галузі (у 2014 р. – 21), з них новими для ринку були чотири види (у 2014 р. – один, Додаток 3).

На промислових підприємствах галузі з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів за період 2014–2017 рр. упроваджено 137 нових технологічних процесів, з яких у 2017 р. – 37 (у 2014 р. – 28), у тому числі сім маловідходних, ресурсозберігаючих (у 2014 р. – один).

За період 2014–2017 рр. на промислових підприємствах галузі кількість найменувань упроваджених інноваційних видів продукції досягла 603, у тому числі у 2017 р. – 187 (у 2014 р. – 118). З них новими для ринку були 49.

Реалізацією промислової продукції займалося 65 підприємств з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (2017 р.), у той час як у 2014 р. їх чисельність була дещо більшою – 76. Реалізацією інноваційної продукції у 2017 р. займалося 29 підприємств, порівняно з 25 у 2014 р. У тому числі кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію, яка була новою для ринку, зросла незначно з 7 у 2014 р. до 8 од. у 2017 р. Так само спостерігається тенденція зростання чисельності підприємств, які реалізували продукцію, що була новою тільки для підприємства, – з 22 у 2014 р. до 25 у 2017 р. (Додаток 3).

Необхідно відзначити, що за період 2014–2017 рр. значно скоротилися обсяги реалізованої інноваційної продукції у сфері виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів. У 2017 р. цей показник становив 2,8% до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції переробної промисловості України.

Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції галузі з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів в Україні продукція, що була новою для ринку, становила 3,6%, а продукція, що була новою тільки для підприємства, – 96,4%.

Реалізацією інноваційної продукції за межі України займалося п'ять підприємств, які здійснюють виробництво основних фармацевтичних продуктів та фармацевтичних препаратів. Загальний обсяг, за даними

Держстату України, становив 17243,5 тис. грн. Порівняно з 2014 р. показник зменшився на 39939,1 тис. грн.

Кількість придбаних в Україні технологій за період 2014–2017 рр. незначно зросла – лише на 12 од., тоді як технологій, придбаних за межами України, – навпаки зменшився на 6 од. На жаль, кількість переданих нових технологій в Україні спостерігалась лише у 2014 р. і становила 20 од. (Додаток 3).

Як бачимо, український ринок фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів наразі характеризується значною часткою імпорتنих медичних препаратів; переважанням серед продукції застарілих, клінічно неефективних лікарських засобів, тобто залишається імпортозалежним (імпорт надходить з Німеччини, Індії, Франції, Італії, Угорщини, Словенії, Польщі тощо). Крім того, здійснюється імпорт не тільки готових медпрепаратів – понад 50,0%, а й сировини для виготовлення вітчизняних лікарських засобів, яка залежна від імпорتنих поставок¹⁵⁵. Це впливає на собівартість та ціноутворення на лікарські засоби через вплив курсу валюти, митних платежів. Спостерігається загострення проблем, пов'язаних із збільшенням кількості підроблених та неякісних ліків на ринку, збільшенням цінового тиску та інтенсифікації цінової конкуренції у фармацевтичному секторі внаслідок збільшення обсягів імпорту медпрепаратів з ринків з низьким рівнем витрат, що призводить до уповільнення зростання компаній, які спеціалізуються на брендових дженериках, тощо.

Перспективи розвитку ринку фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів в Україні пов'язані з реалізацією ряду заходів: поглибленням українсько-китайської кооперації вітчизняних виробників фармацевтичної продукції для обміну досвідом, технологіями та залучення

---

¹⁵⁵ Гілета Ю.І. Перерозподіл ринкової влади на фармацевтичному ринку. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2013. Т. 18. Вип. 1. С. 51–57.; Мнушко З.М., Крилова Н.М. Фармацевтичний ринок. URL: <http://www.pharmacencyclopedia.com.ua/article/328/farmaceutichnij-rinok>; Литвиненко Л.Л., Собкова А.О. Перспективи розвитку фармацевтичного ринку України в умовах поглиблення процесів євроінтеграції. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2015. № 40. С. 51–57.

інвестицій у розвиток; реалізацією стратегій розвитку, що дадуть змогу підвищити рівень конкурентоспроможності українських фармкомпаній на внутрішньому та зовнішньому ринках; забезпеченням інвестування вітчизняних виробників медпрепаратів для проведення ННТР, що може зумовити кращу результативність діяльності, зменшенням часу впровадження продукції фармацевтичної промисловості від етапу клінічних досліджень до створення кінцевого продукту; оптимізацією логістичних ланцюгів постачання, виробництва та збуту фармацевтичної продукції; удосконаленням системи ціноутворення відповідно до внутрішніх та зовнішніх факторів функціонування фармацевтичних компаній; удосконаленням маркетингової діяльності українських фармкомпаній, спрямованої на зменшення ризиків; збільшенням масштабів проведення ННТР та обсягів виробництва медичних препаратів у Китаї та Індії, а також інших країнах, де можливо зменшити витрати; виходом вітчизняних фармацевтичних компаній на китайський ринок з кращими перспективами розвитку і можливостями зростання; прискоренням процесу реалізації реформ у системі охорони здоров'я та впровадженням європейських стандартів у фармацевтичній галузі; поглибленням українсько-китайського співробітництва, удосконаленням стандартів якості виробництва медичних препаратів; гармонізацією законодавчої бази та активізацією реформ у системі охорони здоров'я, передусім у країнах, що розвиваються, та країнах з трансформаційним типом економіки.

Довідково: Для України співробітництво з КНР є важливим, оскільки ця країна ніколи не входила в топ країн з інноваційного розвитку фарміндустрії, а китайський ринок переважно наповнювався препаратами-копіями (дженериками). Однак останнім часом ця галузь у Китаї взяла курс на інноваційний розвиток, реалізуючи державну політику щодо стимулювання інновацій у створення ліків та медичних виробів, а також щодо захисту прав розробників інноваційних продуктів. Китайське Управління з контролю за продуктами і ліками (CFDA) оприлюднило систему заходів щодо підвищення доступності інноваційних препаратів, особливо імпортованих, які використовуються для лікування раку. Серед них встановлення шестирічного періоду захисту результатів клінічних і доклінічних досліджень (так званий період ексклюзивності даних) для інноваційних препаратів хімічного синтезу; збільшення на п'ять років терміну патентного захисту для нових препаратів, які компанії виводитимуть на ринок КНР одночасно із виведенням їх на глобальний ринок; скасування зборів щодо окремих груп препаратів, які імпортувалися, і

спрощення митних процедур; включення нових ліків, що імпортуються (особливо в категорії «терміново необхідних» онкологічних препаратів), у фінансовану державою програму медичного страхування. У процесі схвалення препаратів китайський регулятор використовуватиме систему patent linkage – як стимул інноваційного розвитку. Оголошено про продовження терміну патентного захисту ліків до 25 років, що стане потужним додатковим стимулом для залучення інвестицій та інноваційних продуктів. При цьому уряд Китаю не відмовляється і від стимулювання досліджень і розробок так званих високопріоритетних відтворених препаратів. Для цього держава виділяє гранти на їх розробку, набуває ліцензії на технологію, а також надає податкові пільги. Зокрема, статус високопріоритетних дженериків можуть отримати ліки, дуже затребувані в клінічній практиці, необхідні для лікування онкозахворювань і в педіатрії, а також ті, чий термін патентної охорони закінчується через рік. При цьому, незважаючи на статус високопріоритетного дженеричного препарату, права інтелектуальної власності компанії-оригінатора повністю дотримуються. Так китайський уряд забезпечує необхідний баланс приватних і публічних інтересів і тим самим створює сприятливі умови для бізнесу компаніям як з інноваційним, так і з портфелем препаратів-дженериків¹⁵⁶.

4.1.11. Інноваційний розвиток промислових підприємств з виробництва гумових, пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції

За даними Держстату України, починаючи з 2014 р. (1217 од.) спостерігається значне зменшення промислових підприємств, які займаються *виробництвом гумових, пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції* – до 517 од. (2017 р.). Це такі відомі підприємства, як ТОВ «Укрпромгума», ТОВ «ВІ РЕТРЕЙД», ЗАТ «Росава», ПАТ «Одеський завод гумових технічних виробів», ПАТ «Білоцерківський завод гумових технічних виробів», ТОВ «Бориспільський завод гумовотехнічних виробів», ТОВ «Івано-Франківський шиноремонтний завод», ТОВ «Геоїд», ТДВ «Об'єднання Дніпроенергобудпром», ПАТ «Світловодський завод «Спецзалізобетон»», ВАТ «Тристар» та ін. Загальна чисельність підприємств галузі, що займаються інноваційною діяльністю, зменшилась до 56 у 2017 р. (у 2014 р. – 158).

Відомі інноваційно активні підприємства, які займаються виробництвом гумових, пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції у КНР:

---

¹⁵⁶ Российский вклад в мировую науку будет снижаться. URL: <https://rg.ru/2018/05/21/kitaj-vzial-kurs-na-innovacii-v-farmaceuticheskoi-otrasli.html>

– національне підприємство «Zhejiang Baina Rubber Plastic&Equipment Co., Ltd.» засноване у 1998 р. і розташоване у промисловій зоні «Xianju County» (провінція Чжецзян). Його площа становить понад 60000 кв. м. «Zhejiang Baina Rubber Plastic&Equipment Co., Ltd.» використовує у виробничому процесі високі та нові технології. Загальний обсяг інвестицій у підприємство становить 20 млн юанів¹⁵⁷;

– «Tianjin SVKS Technology & Development Co., Ltd.» впровадило у виробничий процес сучасні системи якості та управління, що відповідають найвищим стандартам. Проектуванням, розробкою та виробництвом гумових виробів підприємство займається понад 10 років¹⁵⁸. Виробництво забезпечене сучасним обладнанням для виготовлення ущільнювальних кілець, спеціально виготовлених еластомірних ущільнень, радіальних ущільнень, масляних ущільнень, гідравлічних ущільнень, поршневих і штокових ущільнень, нестандартних гумових ущільнень, гумових металевих деталей, армованих ущільнювачів і гумових амортизаторів;

– «Tianjin Haimeiniu rubber products Co., LTD.» засновано на території КНР у 2003 р. Це інтегроване підприємство з можливістю досліджень, розробки та виробництва різноманітних гумових антистатичних підлогових покриттів, гумових високоміцних підлог, вироблених з антиоксидантних і лужних матеріалів. Гумова підлога «Німго» широко застосовується у великих приміщеннях, таких як лікарні, школи, дитячі садки, аеропорти, спортивні майданчики, офісні центри, магазини, тренажерні зали, промислові майстерні, житлові будинки, а також у автобусах, поїздах, метро, на кораблях та в громадському транспорті. Виробничий процес забезпечений чотиришаровою вулканізуючою машиною на 600 мм; вулканізуючою машиною розміром 1,9 м; тришаровою вулканізуючою машиною з однометровою пластинкою; внутрішнім мікшером на 60 л; щістьма відкритими

---

¹⁵⁷ Zhejiang Baina Rubber Plastic&Equipment Co., Ltd. URL: <https://www.china-baina.com/>

¹⁵⁸ Tianjin SVKS Technology & Development Co., Ltd. URL: <http://www.svks-rubberseal.com/>

млинами; рулонним каландром; машиною для вулканізації прокатного барабана та лінією з виробництва ПВХ¹⁵⁹.

Підприємство сертифіковане відповідно до міжнародної системи якості ISO9001: 2008 та національного випробувального центру будівельних матеріалів. Отримано CCS (2010 р.).

Аналізуючи діяльність вітчизняних підприємств галузі, необхідно зазначити, що вони витрачали кошти на інноваційну діяльність – 458131,1 тис. грн (у 2014 р. – 200324,4 тис. грн). З них сім підприємств у 2017 р. витрачали кошти на проведення внутрішніх НДР – 68126,2 тис. грн, три підприємства – на зовнішні НДР – 1179,3 тис. грн, 40 підприємств – на придбання обладнання, машин та програмного забезпечення – 360968,9 тис. грн, два підприємства – на придбання інших зовнішніх знань, а також дев'ять підприємств – за статтею «інше».

Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності підприємств у сфері виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції за період 2014–2017 рр. зріс на 257806,7 тис. грн, досягнувши у 2017 р. показника 458131,1 тис. грн (Додаток 3).

Упровадженням інновацій у 2017 р. займалося 52 вітчизняні промислові підприємства галузі (у 2014 р. – 112), у тому числі 39 підприємств впроваджували інноваційні процеси (у 2014 р. – 58), з яких 21 підприємство впроваджувало процеси маловідходні, ресурсозберігаючі (у 2014 р. – 43). Необхідно відзначити, що, крім підприємств, які займалися впровадженням інноваційних процесів на підприємствах галузі, 23 підприємства впроваджували інноваційні види продукції (у 2014 р. – 48), з них нові для ринку – сім підприємств (у 2014 р. – вісім).

Промисловими підприємствами галузі з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої металевої мінеральної продукції у 2017 р. було впроваджено 135 нових технологічних процесів, тоді як у 2014 р. – 71, у тому числі 73 – маловідходні, ресурсозберігаючі (у 2014 р. – 26).

---

¹⁵⁹ Tianjin Haimeinuo rubber products Co., LTD. URL: <https://www.himrorubberfloor.com>

На промислових підприємствах протягом 2017 р. було впроваджено 112 інноваційних видів продукції (у 2014 р. – 145), з яких новими для ринку були 40 (у 2014 р. – 21); машини і устаткування, апарати, прилади – 15 од. (у 2014 р. – шість (Додаток 3)).

У 2017 р. реалізацією вітчизняної промислової продукції займалося 517 підприємств, що на 700 менше, порівняно з 2014 р. Реалізацією інноваційної діяльності займалося 39 підприємств, що на 43 менше, порівняно з 2014 р. У тому числі 10 підприємств реалізували продукцію, що була новою для ринку (у 2014 р. – 15), 29 – продукцію, що була новою тільки для підприємства (у 2014 р. – 76). За період 2014–2017 рр. обсяги реалізованої інноваційної продукції зменшилися на 150435 тис. грн. Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції у 2017 р. продукції, нової для ринку було випущено на 793616,2 тис. грн, а продукції, що була новою тільки для підприємства, – на 365003,6 тис. грн¹⁶⁰.

Реалізацію інноваційної продукції за межі України здійснювали 14 підприємств галузі виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої металевої мінеральної продукції в Україні (у 2014 р. – 21), її обсяг становив 409262,8 тис. грн (у 2014 р. – 210578,1 тис. грн).

За даними Держстату України, підприємства галузі у 2017 р. придбали 21 нову технологію, у той час як у 2014 р. – лише 11. Слід зазначити, що значно меншим є показник кількості придбаних нових технологій підприємствами галузі за межами України: у 2017 р. – шість (у 2014 р. – одна).

Проаналізувавши інноваційну діяльність вітчизняних підприємств, які займаються виробництвом гумових, пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, можемо визначити їхні особливості, головними з яких є¹⁶¹:

---

¹⁶⁰ Наукова та інноваційна діяльність: стат. зб. Київ: Державна служба статистики України, 2016. 257 с.; Наукова та інноваційна діяльність: стат. зб. Київ: Державна служба статистики України, 2017. 141 с.; Наукова та інноваційна діяльність: стат. зб. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 178 с.

¹⁶¹ Вознюк О.М. Тенденції розвитку галузі виробництва виробів з гуми та пластмаси в Україні. *Ефективна економіка*. 2010. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=263>

- наявність потужного виробничого та інтелектуального потенціалів, сформованих на базі діяльності підприємств за часів СРСР;
- використання застарілого обладнання та облаштування підприємств галузі досить дорогими та сучасними виробничими лініями, значна частина яких досить швидко морально зношується;
- споживання для роботи обладнання електроенергії як головного енергоносія;
- використання значної частини імпортової сировини (частка вартості сировини у собівартості готової продукції коливається від 45 до 90%);
- технічне переозброєння підприємств, зменшення диспропорцій у структурі їх виробничого апарату, поліпшення організації виробництва на основі впровадження маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних технологій;
- ускладнення фінансового стану галузі, що обумовлено зростанням цін на енергоносії, сировину, зменшенням обсягів виробництва та погіршенням цінової кон'юнктури на кінцеву продукцію.

З метою вирішення нагальних потреб, які заважають функціонуванню галузі необхідно зосередити увагу на пріоритетних напрямках подальшого українсько-китайського співробітництва, серед яких¹⁶²:

- зростання рівня інвестиційної привабливості регіону;
- підвищення ресурсоефективності в галузі, раціональне використання сировини, скорочення відходів;
- впровадження біотехнологій і біоматеріалів у виробництві гумових пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції;
- підвищення енергоефективності, створення конкурентоспроможних продуктів;

---

¹⁶² Шевцова Г.З., Маслош О.В. Хімічна промисловість України. у пошуках нової стратегії розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 16. С. 249–253.; SusChem Strategic Innovation and Research Agenda. URL: <http://www.suschem.org/cust/documentrequest.aspx?DocID=928> дата звернення – 14 лютого 2017 р.); Захарченко В.І. Структурні трансформації національного промислового комплексу в контексті постіндустріального розвитку. *Економіка промисловості*. 2017. № 2 (78). С. 37–60.

- розробка матеріалів та систем для екологічно раціонального проєктування та експлуатації транспорту, використання інтегруючих технологій, альтернативних видів палива;
- застосування ІКТ-систем і цифрових інновацій на всьому ланцюгу, включаючи моделювання, проєктування, експлуатацію, логістику, управління та контроль за виробництвом гумових пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції;
- обмін досвідом, стажування фахівців на українських та китайських підприємствах галузі з виробництва гумових, пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції;
- розробка та реалізація низки конкретних спільних українсько-китайських проєктів з виробництва гумових, пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції;
- сертифікація продукції з виробництва гумових пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції та систем якості відповідно до діючих в Україні та КНР вимог тощо.

4.1.12. Розвиток переробної промисловості у сфері виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції на основі інновацій

У 2017 р. 100 промислових підприємств в Україні були задіяні у сфері виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (у 2014 р. – 209). Ця сфера включає виробництво комп'ютерів і периферійного устаткування, обладнання зв'язку та інших видів електроніки, а також виробництво компонентів для цієї продукції. Для виробничих процесів, віднесених до цього розділу, є характерним розроблення та використання інтегрованих схем і пристосувань, що належать до вузькоспеціалізованих технологій. Також підприємства виробляють побутову електроніку, обладнання для вимірювання, дослідження та навігації, радіологічного, електромедичне й електротерапевтичне устаткування, оптичні прилади та устаткування, а також магнітні та оптичні носії даних.

На відміну від КНР, існуючі вітчизняні підприємства займаються складанням готової продукції з імпортних комплектуючих. Промислова електроніка спрямована на забезпечення потреб вітчизняних підприємств і цілком залежить від стану вітчизняного промислового виробництва. Оскільки основним ринком збуту електроніки спеціального призначення був ринок Російської Федерації, на якому нині імпортні складові фактично заміщуються вітчизняною продукцією, в останні 2–3 роки спостерігається суттєве зниження попиту на цю українську продукцію¹⁶³. Також зазначимо, що виробництво телекомунікаційного обладнання в Україні спрямоване на задоволення попиту у ВПК, наразі його рівень низький через високу конкуренцію як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

Серед промислових підприємств України, зокрема сфери виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, інноваційною діяльністю займалися 34 підприємства, тоді як у 2014 р. показник був майже удвічі більший – 71 підприємство. Це такі підприємства, як НВП «Карат», ДП «Львівський державний завод “Лорта”», ПАТ «Концерн “Електрон”», ТЗОВ «МКС», ЗАТ «Навігатор», ТЗОВ «Рóма, Лтд», «DiaWest — Комп'ютерний світ», «ПРОКСИСТ™» (виробництво комп'ютерної продукції), ТЗОВ «Топсітісервіс», ТОВ «Техприлад», ТОВ «Львівський приладобудівний завод», «ЕЛЕКТРОН-КАРАТ» НВП ДП ПрАТ “Концерн-Електрон”», ДП «ІЕК Україна», ТОВ «Віаком», ПрАТ «Дослідний електромонтажний завод», ТОВ «Екра Кавказ Україна», Електромеханічний завод «ЕТАЛ», ДП «Ітон Електрик», ТОВ «КЕТЗ», ТОВ «Завод “Кранкомплект”», ТОВ «Лідер Електрик», ПАТ «НВП Радій» (виробництво електронної продукції), а також ПП «Sumy electron optics», ДП «Ізюмський завод офтальмологічної лінзи», ДП «Ізюмський приладобудівний завод», ДП «Завод “Арсенал”», ТОВ

---

¹⁶³ Проект «Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року» / Департамент розвитку інновацій та інтелектуальної власності. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=c3081991-45fb-47dfabc659822e854a99&title=ProektstrategiiRozvitkuVisokotekhnologichnikhGaluzeiDo2025-Roku>; Волкова О.Д., Манаєнко І.М. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку високотехнологічного виробництва в Україні. URL: http://www.ela.kpi.ua/bitstream/123456789/24611/1/2018-12_2-06.pdf

«Вінницький оптико-механічний завод» (виробництво оптичної продукції) тощо.

Кошти на внутрішні НДР витрачали дев'ять вітчизняних підприємств (у 2014 р. – 23), на зовнішні НДР – три (у 2014 р. – п'ять), на придбання обладнання, машин та програмного забезпечення – 20 (у 2014 р. – 39), придбання інших зовнішніх знань – два (у 2014 р. – три) та за статтею «інше» – 11 (у 2014 р. – п'ять).

Промисловими підприємствами галузі у 2017 р. витрачено 137712,3 тис. грн (у 2014 р. – 140673,2 тис. грн), у тому числі за напрямками інноваційної діяльності: на внутрішні НДР – 99916,5 тис. грн (у 2014 р. – 109706,3 тис. грн), на зовнішні НДР – 1580,6 тис. грн (у 2014 р. – 1057,0 тис. грн), а також на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 31810,6 тис. грн (у 2014 р. – 26226,1 тис. грн). Зазначимо, що у 2014 р. підприємства галузі витрачали кошти за такими статтями, як: придбання інших зовнішніх знань – 72,0 тис. грн, «інше» – 3611,8 тис. грн (Додаток 3).

За даними Держстату України, у 2017 р. фінансування інноваційної діяльності підприємств галузі виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції становило 137712,3 тис. грн (у 2014 р. – 140673,2 тис. грн), у тому числі за рахунок коштів: власних – 108037,6 тис. грн (у 2014 р. – 71890,6 тис. грн), державного бюджету 2803,0 тис. грн (у 2014 р.), іноземних інвесторів – 64006,0 тис. грн (у 2014 р.).

Впровадженням інновацій займалося 29 промислових підприємств галузі, а у 2014 р. – 62. У тому числі впроваджували інноваційні процеси – 15 підприємств (у 2014 р. – 26), з них маловідходні, ресурсозберігаючі – вісім (у 2014 р. – 19), а також впроваджували інноваційні види продукції – 16 підприємств (у 2014 р. – 37), з них нові для ринку – вісім (у 2014 р. – 13), (Додаток 3).

За даними Держстату України, у 2014 р. підприємства галузі впровадили одну організаційну інновацію та п'ять маркетингових інновацій. На промислових підприємствах галузі з виробництва комп'ютерів,

електронної та оптичної продукції у 2017 р. було впроваджено 39 нових технологічних процесів, у той час як у 2014 р. – 50, у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих – 18 (у 2014 р. – 22). Також на промислових підприємствах галузі було впроваджено 48 інноваційних видів продукції (у 2014 р. – 103), з них: нові для ринку – 20 (у 2014 р. – 48); із машин, устаткування, апаратів, приладів – 46 (у 2014 р. – 71), з них нові для ринку – 20 (у 2014 р. – 31, Додаток 3).

Реалізовували промислову продукцію у 2017 р. 100 промислових підприємств (у 2014 р. – 209), з яких 32 підприємства реалізовували інноваційну продукцію (у 2014 р. – 52), у тому числі: продукцію, що була новою для ринку, – 11 (у 2014 р. – 27); продукцію, що була новою тільки для підприємства, – 14 (у 2014 р. – 39)¹⁶⁴.

Обсяги реалізованої інноваційної продукції у 2017 р. були на 381413,3 тис. грн меншими порівняно з 2014 р. (778802,2 тис. грн). Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції у 2017 р.: продукція, що була новою для ринку, становила 99110,2 тис. грн; продукція, що була новою тільки для підприємства, – 298278,7 тис. грн. 10 підприємств галузі реалізували інноваційну продукцію за межі України (у 2014 р. – 19), обсяг якої становив 260091,2 тис. грн (у 2014 р. – 523947,0 тис. грн).

У 2017 р. в Україні підприємствами галузі з виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції було придбано 24 нові технології (у 2014 р. – шість).

Проаналізувавши інноваційну діяльність підприємств галузі з виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, необхідно відзначити основні проблеми щодо її розвитку. Серед них, на думку Н. Шандонової, вагомими є¹⁶⁵: скорочення витрат на розвиток національного виробництва; зниження попиту на інвестиційну техніку; втрата ринків збуту,

---

¹⁶⁴ Наукова та інноваційна діяльність: стат. зб.. Київ: Державна служба статистики України, 2016. 257 с.; Наукова та інноваційна діяльність: стат. зб.. Київ: Державна служба статистики України, 2017. 141 с.; Наукова та інноваційна діяльність: стат. зб.. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 178 с.

¹⁶⁵ Шандова Н.В. Сценарний підхід до визначення напрямків розвитку підприємства. *Вісник ЖДТУ*. 2017. № 1 (79). С. 165–169.

скорочення експорту; ліквідація зони вільної торгівлі між Україною і СНД, розрив економічних відносин з Російською Федерацією; скорочення внутрішнього ринку; відсутність модернізації виробництва галузі; технологічне відставання; втрата інвестиційної привабливості; зниження конкурентоспроможності продукції; високий рівень зношування основних фондів.

Для вирішення існуючих проблем варто брати до уваги досвід КНР, зокрема у галузі з виробництва комп'ютерів, адже на території цієї країни виробляється продукція кращих світових брендів. Певна частка китайської продукції низької якості, однак компанії, що наведено нижче, виробляють високоякісні комп'ютери та комплектуючі для них¹⁶⁶:

– «Lenovo» – найбільший у світі постачальник персональних комп'ютерів (лінії продукції: ThinkPad (виробництво ноутбуків), а ThinkCentre (виробництво настільних комп'ютерів). Компанія запустила випуск серії смартфонів «LePhone» або «IdeaPhone», які працюють на адаптованій версії операційної системи Android. Однією з особливостей компанії є те, що абсолютно всі її продукти відпускаються за доступною ціною;

– «Hasee» тривалий час займається виробництвом відеокарт. На сьогодні продукція компанії представлена планшетними та настільними комп'ютерами, ноутбуками, нетбуками і панельними персональними комп'ютерами, що продаються у понад 120 країнах світу;

– «Asus» здійснює виробництво настільних комп'ютерів, ноутбуків, нетбуків, планшетних персональних комп'ютерів тощо;

---

¹⁶⁶ Производство компьютеров в Китае. Китайские компьютеры. URL: <http://www.nstrade.ru/blog/item/proizvodstvo-kompyuterov-v-kitae.-kitajskie-kompyutery/>; Apple перенесла производство новых компьютеров в Китай. URL: <http://www.epravda.com.ua/rus/news/2019/06/30/649193/>; Китай – самый крупный производитель ноутбуков во всем мире! URL: <http://www.vodoley2000.com/kitaj-samyj-kрупnyj-proizvoditel-noutbukov-vo-vsem-mire/>; Рождение дракона: компьютерная отрасль Китая. URL: <http://www.osp.ru/os/2002/05/181469/>; Apple перенесла в Китай производство новых компьютеров. URL: <http://www.innovationhouse.org.ua/ru/statti/kytaj-yly-ukrayna-gde-y-pochemu-zakazyvayut-proyzvodstvo-ukraynskye-hardvernye-startapy/>

– «Founder» – одна з найбільш інноваційних і впливових високотехнологічних компаній, яка є другим за величиною виробником персональних комп'ютерів у КНР;

– «Acer» представляє собою комп'ютерний бренд з Тайваню. Продукти «Acer» включають недорогі настільні і портативні комп'ютери, планшетні комп'ютери та іншу електроніку;

– «Tsinghua Tongfang» займається виробництвом персональних комп'ютерів, ноутбуків та інших електронних продуктів;

– «Haier» – виробник високоякісної побутової техніки, виробництвом же персональних комп'ютерів розпочала займатися лише кілька років тому. Комп'ютери марки «Haier» користуються попитом в сільській місцевості КНР;

– «Hedy» пропонує настільні комп'ютери, ноутбуки, клавіатури та «миші». Цей виробник посідає перше місце в Південному Китаї і входить у топ-5 китайських виробників;

– «Aigo» – один з кращих виробників MP5, планшетів, фотоапаратів, мобільних телефонів, зарядних пристроїв на сонячній енергії, комп'ютерних корпусів і деяких інших комп'ютерних комплектуючих;

– «Elite group computer systems» є четвертим найбільшим виробником материнських плат і відеокарт у світі. Компанія також виробляє повні комп'ютерні системи, такі як ноутбуки і настільні комп'ютери;

– «Lanner» – відомий виробник промислових комп'ютерів (вбудовані обчислювальні системи, такі як комп'ютери у транспортних засобах, універсальні комп'ютери, автобусні Wi-Fi-системи та інші великі мережеві комп'ютерні системи);

– «Zotac» виробляє відеокарти і материнські плати. Однією з особливостей фірми є виробництво супершвидких персональних комп'ютерів.

Успішний досвід КНР щодо розвитку комп'ютерної галузі свідчить про те, що країна домоглася успіху за рахунок стратегії, спрямованої на витіснення імпорту. Успіх обумовлений розміром і динамікою ринку КНР; політикою уряду країни (доступ до ринку в обмін на іноземні технології, вимога, щоб міжнародні корпорації експортували більшу частину своєї продукції, вимога створювати спільні підприємства з національними компаніями і дозвіл тайванським компаніям створювати виробництво в Китаї). Мало хто з країн, що розвиваються, має ринок такий перспективний або у стані, за якого іноземні інвестиції настільки вигідні для приймаючої країни. З іншого боку, країни, що розвиваються, можуть наслідувати приклад КНР щодо пропаганди використання комп'ютерів для модернізації своєї економіки і створення попиту на продукцію місцевих фірм. КНР надає особливе значення розвитку, використанню національних можливостей для підтримки виробництва і застосування комп'ютерів (кадрові ресурси, науково-дослідні організації та інформаційна інфраструктура). Зазначимо, що надання переваги місцевим компаніям дозволяє зберегти конкурентоспроможність внутрішнього комп'ютерного ринку. Такий підхід допомагає місцевим компаніям підготуватися до конкуренції на міжнародному ринку.

Проведений аналіз стану та проблем функціонування галузі з виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції показує, що в сучасних умовах для виходу з кризи необхідна підтримка інноваційного розвитку вітчизняних підприємств галузі та переорієнтування їх експортних можливостей на інші країни, зокрема КНР. Отже, для розвитку торгівлі продукцією галузі з виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції між Україною та КНР необхідні: підвищення рівня науково-технічних процесів; зниження витрат за рахунок використання інформаційних технологій; формування глобального ринку наукових знань і ринку кваліфікованої робочої сили; дотримання вимог до якості товарів для експорту; стрімкий розвиток високотехнологічної продукції галузі;

уніфікація технічних вимог до виробництва товарів; запрошення для участі у побудові спільних українсько-китайських виробничих потужностей підприємств із відомими брендами та розміщення їх на території України; створення Міністерством освіти і науки України в Переліку напрямів (спеціальностей) підготовки фахівців у ВНЗ окремого кваліфікаційного угруповання – галузі знань «Виробництво радіоелектронної, телекомунікаційної та приладобудівної техніки» з відповідними напрямами підготовки, випускники яких були б задіяні у сферах технології, проєктування, конструювання, виробництва та експлуатації сучасних виробів електронної техніки; співпраця вітчизняних фахівців із провідними фірмами України та КНР, що дасть можливість розвивати науково-технічні дослідження в нашій країні, а також підвищити якість освіти та конкурентоспроможність випускників ВНЗ на ринку праці¹⁶⁷.

4.1.13. Сектор інноваційного розвитку підприємств з виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів

Ще одним із перспективних видів економічної діяльності промислового сектора є *виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів*, яке представлено такими підприємствами, як ТОВ «НВК "ІОН"» ПАТ «Бердичівський завод транспортного машинобудування», ТОВ «Завод Алеко», ТОВ «КАРЗ-М», ТОВ «Завод транспортних засобів», ПП «171 Чернігівський авіаремонтний завод», ТОВ «Верхньодніпровський авторемонтний завод», ДП «45 експериментальний механічний завод», ТОВ «ПК "Пожмашина"», ТОВ «Завод Титан Лтд», ТОВ «Канком», ТОВ «Завод причепів ЛЕВ», ТОВ

---

¹⁶⁷ Зінковський Ю. Вітчизняне електронне виробництво – невикористане джерело валютних надходжень. URL: http://www.dt.ua/ECONOMICS/vitchiznyane_elektronne_virobnitstvo_nevikoristane_dzherelo_valyutnih_nadhodzhen.html; Боклан Н., Корнілова І. Стан та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України: управлінський аспект. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2012. № 137. С. 23–26.

«Автопричіп», ТОВ «Завод самоскидних кузовів», ТОВ «БІЛОЦЕРКІВ-КУЗОВ» тощо.

За даними Держстату України, у 2017 р. виробництвом у галузі займалось 169 підприємств, тоді як у 2014 р. їх було на 64 більше. У тому числі інноваційною діяльністю займалося 51 підприємство (у 2014 р. – 69), які мали витрати на суму 1280364,2 тис. грн. З них у 2017 р. витрачали кошти на: внутрішні НДР – 20 підприємств (211482,8 тис. грн); зовнішні НДР – п'ять (100266,6 тис. грн); придбання обладнання, машин та програмного забезпечення – 33 (911775,5 тис. грн); придбання інших зовнішніх знань – три (195,0 тис. грн); «інше» – 16 (56644,3 тис. грн, Додаток 3).

Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів у 2017 р. – 1280364,2 тис. грн (у 2014 р. – 841515,2 тис. грн), у тому числі за рахунок власних коштів – 1139854,8 тис. грн (у 2014 р. – 43693,3 тис. грн). У 2016 р. фінансування здійснювалося: за рахунок коштів державного бюджету – 10375,1 тис. грн, коштів вітчизняних інвесторів – 113979,2 тис. грн.

Кількість підприємств галузі, що займалися впровадженням інновацій, незначно зменшилась – з 61 у 2014 р. до 50 підприємств у 2017 р.¹⁶⁸. У тому числі кількість підприємств, які впроваджували інноваційні процеси за період 2014–2017 рр. залишилась на рівні 33, проте значно зменшився показник тих підприємств, які впроваджували процеси маловідходні, ресурсозберігаючі – з 27 (у 2014 р.) до 13 (у 2017 р.). Без змін за цей період залишився показник кількості підприємств, які впроваджували інноваційні види продукції – на рівні 38, з них новими для ринку у 2017 р. були 11, а у 2014 р. – 15.

Слід відзначити позитивну динаміку, що спостерігається протягом 2014–2017 рр. стосовно показника кількості впроваджених нових

---

¹⁶⁸ Наукова та інноваційна діяльність: стат. зб. Київ: Державна служба статистики України, 2016. 257 с.; Наукова та інноваційна діяльність: стат. зб. Київ: Державна служба статистики України, 2017. 141 с.; Наукова та інноваційна діяльність: стат. зб. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 178 с.

технологічних процесів на промислових підприємствах галузі – з 113 до 261, у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих – з 27 до 93. Також зростає кількість найменувань впроваджених на промислових підприємствах інноваційних видів продукції – на 147 од. (у 2017 р. – 289 од.), з них нові для ринку – на 16 од. (2017 р. – 55 од.); щодо машин, устаткування, апаратів, приладів – на 68 од. (2017 р. – 121 од.), з них нові для ринку – на 32 од. (2017 р. – 21 од.).

Натомість слід факт зазначити, що показник кількості промислових підприємств, які займаються виробництвом автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів, зменшився – на 69 од. (2017 р. – 169 од.), як і кількість підприємств, які реалізовували інноваційну продукцію, – на 11 од. (2017 р. – 40 од.), у тому числі продукцію, що була новою для ринку, – на 6 од. (2017 р. – 13 од.); продукцію, що була новою тільки для підприємства, – на 8 од. (2017 р. – 32 од.).

Обсяги реалізованої інноваційної продукції зменшилися на 245207,5 тис. грн (2017 р. – 2555822,7 тис. грн). У 2017 р. із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції, продукція, що була новою для ринку, становила 432487,1 тис. грн (у 2014 р. – 1800738,2 тис. грн); продукція, що була новою тільки для підприємств, – 2123335,6 тис. грн (2014 р. – 509877,0 тис. грн).

Значно зменшився показник кількості промислових підприємств галузі, що займалися реалізацією інноваційної продукції за межі України – на 36 (2017 р. – 15). Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України у 2017 р. становила 509645,2 тис. грн (у 2014 р. – 688660,2 тис. грн, Додаток 3).

За період 2014–2017 рр. – навпаки – зріс показник кількості придбаних нових технологій в Україні – з 27 до 48 од., а за межами України їх кількість зменшилася – з 36 до 8 од. У 2014 р. в Україні була передана одна нова технологія.

Проведений аналіз інноваційної діяльності підприємств, які займаються виробництвом автотранспортних засобів, причепів і

напівпричепів та інших транспортних засобів свідчить про наявність низки проблем, серед яких варто наголосити на: фізичному та моральному зношуванні основних засобів; низькій частці інноваційно активних підприємств, низькому рівні упровадження маловідходних та ресурсозберігаючих процесів; низькому рівні капіталовкладень у розвиток виробництва галузі; переважанні імпорту продукції над експортом; наявності нестабільної політичної та економічної ситуації, що призводить до падіння споживчого попиту, зростанні вартості імпортованих засобів виробництва, втраті традиційних ринків збуту продукції; високій вартості енергетичних ресурсів; недостатньому рівні взаємодії між виробництвом і науково-дослідницьким сектором та ін.

Для подальшого розвитку галузі з урахуванням особливостей китайського досвіду необхідно¹⁶⁹: активізувати взаємодію з венчурними інвестиційними фондами, «ангельськими» інвесторами; впроваджувати державну політику сприяння розвитку інноваційної діяльності за прикладом КНР (податкові пільги для інноваційно активних підприємств), імплементувати програми доступу до дешевих кредитних ресурсів; здійснювати державне замовлення на продукцію вітчизняних товаровиробників галузі з виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів; інтенсифікувати впровадження ресурсозберігаючих та еко-ефективних технологій; сприяти розвитку кластеризації та окремих елементів інноваційної інфраструктури, здійснювати державну підтримку науково-дослідної діяльності для подальшого розвитку виробництва, ініціювати розвиток галузі шляхом використання новітніх технологій та впровадження інноваційних проєктів, налагодити зв'язки з китайськими партнерами, створити спільні

---

¹⁶⁹ Кузьміна О.С. Аналіз машинобудівної промисловості України на предмет відповідності сталому розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* 2016. Вип. 17. С. 87–92. URL: [http:// www.nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_17_20](http://www.nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_17_20).; Кривецький І.О. Аналізування стану та тенденцій розвитку машинобудівних підприємств в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2014. № 794. С. 29–36.

підприємства, що працюватимуть на основі сучасних ресурсозберігаючих технологій із використанням зарубіжного досвіду, тощо.

4.1.14. Інноваційний розвиток галузі переробної промисловості з виробництва електричного устаткування

Згідно з даними Держстату України, у 2017 р. працювало 155 промислових підприємств у галузі з виробництва *електричного устаткування* (у 2014 р. – 276), у тому числі інноваційною діяльністю займалося 39 підприємств (у 2014 р. – 64), зокрема ТОВ «Ізопласт», ТОВ «Інтелтек Україна», ТОВ «Істрім», ТОВ «Агропроменерго», ТОВ «НВП «Академія медтехнологій»», ТОВ «Алай», ПП «Альфа сім», ТОВ «Аплі-сенсор», НВО «Енергосоюз», ТОВ «Енергопромтехавтоматика», ПАТ «Імпульс», ТОВ «Авак», ТОВ «Авто-Електромаш», ТОВ «Джентерм Україна», ТОВ «НВП «ES Полімер»», ТОВ «Ливарно-механічний завод «Ісполін»», ТОВ «НВЦ «АВТЕХ»» та ін.

Витрати підприємств галузі, загальним обсягом у 2017 р. у 633589,0 тис. грн було спрямовано на: внутрішні НДР – 14 од. (258313,5 тис. грн), зовнішні НДР – чотири од. (26321,2 тис. грн); придбання обладнання, машин та програмного забезпечення – 22 од. (245688,7 тис. грн); придбання інших зовнішніх знань – 4 од. (5082,5 тис. грн), а також «інше» – 9 од. (98183,1 тис. грн, Додаток 3).

Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності підприємств з виробництва електричного устаткування у 2017 р. становив 633589,0 тис. грн (у 2014 р. – 176915,4 тис. грн).

Зазначимо, що 32 підприємства галузі здійснювали впровадження інновацій (у 2014 р. – 57), у тому числі: впроваджували інноваційні процеси – 22 (2014 р. – 25), з них маловідходні, ресурсозберігаючі – 10 підприємств (у

2014 р. – 22); впроваджували інноваційні види продукції 20 підприємств (у 2014 р. – 34), з них нові для ринку – дев'ять підприємств (у 2014 р. – 10)¹⁷⁰.

Необхідно також зазначити, що на промислових підприємствах впроваджено 25 нових технологічних процесів (у 2014 р. – 69), у тому числі 13 маловідходних, ресурсозберігаючих (у 2014 р. – 24). Також на промислових підприємствах впроваджено 83 найменування інноваційних видів продукції (у 2014 р. – 221), з яких новими для ринку було 45 (у 2014 р. – 73); машин, устаткування, апаратів, приладів впроваджено 68 од. (у 2014 р. – 155 од.), з яких нові для ринку – 41 од. (у 2014 р. – 59 од.).

За даними Держстату України за період 2014–2017 рр. на 121 скоротилася кількість промислових підприємств, які здійснювали реалізацію промислової продукції (2017 р. – 155 од.), так само як і кількість підприємств, які реалізовували інноваційну продукцію – на 25 од. (у 2017 р. – 24 од.), у тому числі: продукцію, що була новою для ринку, – на 4 од. (у 2017 р. – 11 од.), а також продукцію, що була новою тільки для підприємства, – на 23 од. (2017 р. – 16 од., Додаток 3).

Обсяги реалізованої інноваційної продукції за період 2014–2017 рр. залишилися майже на тому ж самому рівні (2014 р. – 752375,5 тис. грн, 2017 р. – 750668,0 тис. грн). Із загального обсягу реалізованої у 2017 р. інноваційної продукції продукції, що була новою для ринку, реалізовано на суму 463268,9 тис. грн, а продукції, що була новою тільки для підприємства, – на 287399,1 тис. грн.

У 2017 р. лише 15 підприємств галузі з виробництва електричного устаткування здійснювали реалізацію інноваційної продукції за межі України (2014 р. – 40 од.), обсяг якої становив 371477,1 тис. грн (2014 р. – 525705,2 тис. грн).

---

¹⁷⁰ Наукова та інноваційна діяльність: стат. зб. Київ: Державна служба статистики України, 2016. 257 с.; Наукова та інноваційна діяльність: стат. зб. Київ: Державна служба статистики України, 2017. 141 с.; Наукова та інноваційна діяльність: стат. зб. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 178 с.

В Україні промисловими підприємствами галузі у 2017 р. було придбано 20 нових технологій, тоді як у 2014 р. – 12. За межами України у 2015 р. було придбано дві нові технології.

Проаналізувавши особливості інноваційної діяльності промислових підприємств галузі з виробництва електричного устаткування, зазначимо про існування низки проблем, серед яких варто відзначити¹⁷¹: недосконалу систему оподаткування; нерозвиненість ринкової кон'юктури; неналагоджений механізм функціонування ринку праці; відсутність ефективного моніторингу, дистриб'юторської системи та фінансового контролінгу; недостатній рівень платоспроможності товаровиробників; високий ступінь зношування основних виробничих засобів; значну витратність виробництва; низький рівень технічного оновлення підприємств; обмежений внутрішній попит на вітчизняну продукцію; низький рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств; вплив кваліфікованих інженерних і робітничих кадрів; низьку якість професійної підготовки персоналу; низький рівень управління та кваліфікації персоналу; відсутність екологічної відповідальності у підприємств та ін.

Для вирішення нагальних проблем в галузі з виробництва електричного устаткування необхідно:

– удосконалити нормативно-правову базу для забезпечення розвитку інноваційної системи України, зокрема законодавства у сфері забезпечення діяльності, кластерів, технопарків та спеціальних економічних зон;

– створити умови для «повернення мізків» з-за кордону – подібні до китайських, – оскільки проблема їх впливу для України надто болюча. У КНР же питання частково вирішено за допомогою різних програм, зокрема програми «100 талантів»;

– створити ефективний механізм фіскального стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності галузі шляхом надання кредитів, пільг

---

¹⁷¹ Панченко В.П. Соціально-економічні проблеми розвитку машинобудівної галузі України. *Ефективна економіка*. 2012. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1037>; Шубна О.В., Лозгунова А.С. Сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку машинобудівного комплексу України. *Научный вестник Донбасской государственной машиностроительной академии*. 2017. № 3 (24 Е). С. 153–158.

та ін. Так, зокрема, цікавий китайський досвід щодо створення національного технопарку «Чжунгуаньцунь» (Zhongguangcun Science Park) у 1988 р. Держава створила сприятливий клімат для інновацій шляхом надання пільг для резидентів технологічного парку¹⁷²: «нульової» ставки податку з обороту для підприємств-резидентів, які отримали офіційний статус високотехнологічного підприємства» протягом перших трьох років виробничої діяльності, знижена ставка в розмірі 7,5% у наступні три роки і 15,0% – після шести років роботи; знижений корпоративний податок у розмірі до 10,0% для підприємств, які експортують понад 40,0% продукції, що випускається; знижена на 50,0% ставка корпоративного податку для високотехнологічних підприємств, що в звітному році збільшили витрати на технічну модернізацію на 10,0% порівняно із попереднім роком; компанії-резиденти і фізичні особи звільнені від сплати податку з прибутку при продажі технологій і прав на програмне забезпечення; нульова ставка податку на прибуток для співробітників високотехнологічних підприємств; відшкодування співробітникам високотехнологічних підприємств витрат на купівлю першої нерухомості та автомобіля;

– поглибити науково-технічну співпрацю України та КНР з виробництва електричного устаткування. Так, наразі між Україною і Китаєм укладено низку угод про реалізацію різних галузевих інноваційних програм в Україні, серед них¹⁷³: спільна декларація про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР (2011 р.); Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про техніко-економічне співробітництво (2015 р.); Угода про стратегічну співпрацю між

---

¹⁷² China Science and Technology Statistics Data Book (2015). URL: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2015/indexeh.htm>; Марчук Л.П. Зарубіжні моделі інноваційного розвитку економіки: вибір для наслідування. *Економіка і регіон* / ПолтНТУ. 2011. № 2 (29). С. 201; Ди У. Китай: движение к государству инновационного типа. *Человек и труд*. 2009. № 7. URL: http://www.chelt.ru/2009/7-09/list_7-09.html

¹⁷³ Офіційний сайт Посольства України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом). URL: <http://china.mfa.gov.ua/>; Чижевський Б., Шевченко М. Національна інноваційна система України: проблеми та перешкоди для розвитку. 2016. URL: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/16078.6.2.028.pdf

Акціонерним товариством «Мотор Січ», Державним підприємством «Івченко-Прогрес» і китайською авіаційною корпорацією «AVIC International Holding Corporation» (2013 р.); Договір про співробітництво у сферах енергоефективності, енергозбереження та відновлюваних джерел енергії між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Китайською експортно-кредитною страховою корпорацією «SINOSURE» (2013 р.) тощо.

КНР підтримує та фінансує створення у країні технопарків за певними видами наукової діяльності за допомогою українських НДІ. Зокрема, відкрито Українсько-китайський технопарк у м. Шанхай (2011 р.), що передбачає співпрацю у галузі морських наук і технологій, біомедицини, аерокосмонавтики, нових джерел енергії та ін.; створено «Китайсько-український центр науково-технічного співробітництва» у м. Харбін (2016 р.) як платформу для наукового співробітництва за окремими напрямками (електрозварювання)¹⁷⁴.

Таким чином, процес створення в Україні інноваційної економіки повинен бути комплексним та узгодженим. Адже успіх гарантований лише за умов тісної взаємодії науково-дослідного та підприємницького секторів, а також державної підтримки та координації.

4.2. Виявлення специфіки розвитку у сфері функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності в КНР та в Україні

Активізація інноваційної діяльності в Україні та КНР можлива шляхом створення та розвитку організаційних форм інноваційної діяльності. Найбільш поширеними з них є СЕЗ, кластери, індустріальні парки, технопарки та наукові парки тощо. Зокрема, на території КНР функціонує *п'ять спеціальних економічних зон* (у містах Шеньчжень, Чжухай, Шаньтоу, Сямень, Хайнань). Адміністрації зон (керуючі комітети) користуються

---

¹⁷⁴ Висоцька С. Україна – Китай. Від житниці до стратегічного співробітництва. 2016. URL: <http://pravda.com.ua/blog/6/post/2300>; Семиноженко В. Технологические парки Украины: первый опыт формирования инновационной экономики. *Економіка України*. 2004. № 1. С. 16–21.

правами провінційних урядів у сфері регулювання економічного розвитку і розроблення нормативно-правової бази. Зокрема, вони самостійні у питаннях запозичення коштів на світовому і внутрішньому кредитних ринках, розміщення за кордоном облігацій у рамках лімітів, що надаються центральним урядом. При цьому за свої зобов'язання вони відповідають власними коштами.

Встановлений у проєкти ліміт іноземних інвестицій становить 50 млн дол. США. Інвестиції іноземного резидента в створюваному підприємстві повинні становити не менше 25,0% статутного капіталу.

Стосовно підприємств – резидентів СЕЗ застосовується пільгова ставка податку на прибуток, п'ятирічні «податкові канікули» з повним або частковим звільненням від сплати податку (перші два роки податок не стягується, наступні три роки сплачується 50,0% від діючої ставки). До 2008 р. пільгова ставка податку на прибуток становила 15,0% (для інших китайських компаній поза пільговими зонами на той момент діяла ставка 33,0%).

Відповідно до повідомлення Держради КНР «Про перехідну політику надання пільг щодо податку на прибуток підприємств» (2007 р.) для підприємств – резидентів СЕЗ з 1 січня 2008 р. був встановлений п'ятирічний перехідний період на нові ставки зазначеного податку: в 2008 р. – 18,0%, 2009 р. – 20,0%, 2010 р. – 22,0%, 2011 р. – 24,0%, а з 2012 р. – 25,0%. Це поширювалося тільки на резидентів, які були зареєстровані до 15 березня 2007 р. і раніше користувалися пільговою ставкою податку в розмірі 15,0%. Що ж до резидентів, які були зареєстровані після зазначеного періоду, то з 1 січня 2008 р. уведено єдину для всіх підприємств КНР ставку податку на прибуток – 25,0%. Для резидентів, які раніше користувалися пільговою ставкою податку на прибуток у розмірі 24,0% (резиденти зон прикордонного співробітництва, «відкритих» приморських міст), з 2008 р. величину ставки було збільшено до 25,0%.

Відносно резидентів СЕЗ, зайнятих у промисловості, галузях переробної промисловості, ремонту, а також зовнішньої торгівлі на всій території КНР діє ставка ПДВ у розмірі 17,0%. При цьому ПДВ і митні платежі не стягуються при імпорті виробничого обладнання та матеріалів, що увозяться іноземним резидентом у рахунок своєї частки в підприємстві.

Споживчий податок (акциз), особистий прибутковий податок та інші види податків, існуючі в КНР СЕЗ сплачують за тими ж ставками, що і на решті території країни. За рішенням місцевих адміністрацій експортно орієнтованим або високотехнологічним підприємствам можуть надаватися пільги неподаткового характеру (знижена ставка або повне звільнення від платежів за використання землі, води, електрики, газу, Інтернету, оренди приміщень та ін.)

Максимальні терміни оренди земельних ділянок для резидентів СЕЗ становлять: для будівництва житла – 70 років; для промислового використання, будівництва об'єктів науки, охорони здоров'я, освіти, культури, спорту – 50 років; для об'єктів торгівлі, туризму, розваг – 40 років; для комплексного використання – 50 років. Право оренди надається після сплати ринкової вартості ділянки, податок за оренду землі не стягується. Після закінчення терміну оренди контракт може продовжуватися на щорічній основі за додаткову плату. Резиденти СЕЗ мають право купувати нерухомість у власність. Податок на нерухомість сплачується в розмірі 1,2% від її вартості, при оренді – 12,0% від вартості оренди.

При реалізації продукції на китайському ринку резиденти СЕЗ, у тому числі підприємства з іноземним капіталом, можуть діяти самостійно або через посередницькі державні компанії. Встановлюючи ціни на свою продукцію, резиденти СЕЗ зобов'язані враховувати рекомендації місцевих відомств, які контролюють ціни. Ціни на продукцію повинні відповідати цінам на аналогічні товари інших підприємств КНР.

У сучасних умовах розвитку складовою частиною державної економічної політики КНР на інноваційних засадах є функціонування

кластерів. Реалізується національна програма розвитку кластерів, де визначено два напрями державної підтримки: ініціювання створення кластерів за рахунок значущого в масштабах країни проекту; підтримка існуючих кластерів та ініціатив «знизу вгору». Розробляється та реалізується кластерна стратегія (визначено пріоритети в організації та розвитку кластерів) і кластерна програма (визначено заходи, терміни виконання, відповідальні виконавці та ін.). Кластерна стратегія є частиною національної інноваційної стратегії країни, за якої значення уряду зводиться до фіксації загальних економічних правил, а регіональні адміністрації та муніципалітети реалізують конкретні кластерні ініціативи (табл. 4.3).

Таблиця 4.3

Спеціальні програми функціонування кластерів у КНР та в Україні

Країна	Програми, які сприяють розвитку кластерів
Китай	Кластерна політика формується муніципальною владою та ухвалюється центральним правлінням особливих зон розвитку високотехнологічних галузей. Центральне правління відбирає фірми, яким надаються пільги (інформаційна сфера та біотехнології). Значна увага надається розвитку власних інновацій, підвищенню технологічного рівня продукції з метою скорочення розриву між конкурентоспроможністю економіки Китаю і розвинених країн, в зв'язку з чим урядом країни було створено мережу офісів ліцензування технологій в університетах. Така ситуація сприяє активізації кооперації бізнесу та академічної й університетської науки, сприяє комерціалізації результатів дослідницької роботи, посиленню конкуренції.
Україна	Розроблено проекти нормативно-правових актів щодо формування основ державної політики у сфері кластеризації економіки України. Серед них: <ul style="list-style-type: none"> – проект «Концепції створення кластерів в Україні» (2008 р.), в якому визначено перспективи впровадження кластерного підходу в економіці, виділено переваги кластерної організації виробництва для вітчизняної економіки, визначено концептуальні засади розвитку кластерів; – проект «Концепції загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості України до 2017 року» (2008 р.), реалізація якого передбачала впровадження моделі кластерної організації промисловості; – проект «Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів» (2009 р.), основна мета якого полягає у вирішенні проблем, пов'язаних з асиметрією розвитку регіонів України, впливом трудових, інтелектуальних та інших ресурсів з прикордонних регіонів країни, а також відставанням України від інших країн Європи за показниками якості життя, рівня інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності та розвиненості інноваційного середовища. Подолання цих недоліків передбачається за рахунок запровадження транскордонного співробітництва у сфері створення та розвитку транскордонних кластерів.

Джерело: складено автором.

Отже, функціонування кластерів забезпечується шляхом взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування, бізнесом, наукою, освітою; форми розвитку кластерів різноманітні, вони відрізняються національними особливостями, концепцією кластерного підходу; застосування кластерного підходу можна розглядати як закономірний етап розвитку економіки країни; кластери стимулюють розвиток малого і середнього бізнесу; в рамках чинного законодавства для підтримки створення та розвитку кластерів, які функціонують у КНР, використовуються певні інструменти: створення кластерів відбувається за згодою муніципальної влади та погоджується центральним правлінням особливих зон розвитку високотехнологічних галузей; центральне правління відбирає фірми, яким надаються пільги (інформаційна сфера та біотехнології); значна увага надається розвитку власних інновацій, підвищенню технологічного рівня продукції з метою скорочення розриву між конкурентоспроможністю економіки Китаю і розвинених країн, в зв'язку з чим урядом країни було створено мережу офісів ліцензування технологій в університетах. Така ситуація сприяє активізації кооперації бізнесу та академічної й університетської науки, сприяє комерціалізації результатів дослідницької роботи, посиленню конкуренції.

Ще однією складовою кластерної політики є кооперація між Торгово-промисловою палатою (ТПП) і кластерами. Як свідчить досвід КНР, ТПП є активним партнером, що входить до складу кластера або сприяє створенню для нього сприятливого середовища. Форми співробітництва можуть бути такими:

- ТПП бере участь у діяльності кластера, надає частину послуг підприємствам;
- ТПП тимчасово обслуговує підприємства, які входять до кластера у різних сферах (щодо інтелектуальних ресурсів підприємства, інноваційної підтримки, інтернаціоналізації підприємств тощо);

– ТПП залучає до кластера своїх членів та роз'яснює процедуру створення і функціонування кластера.

На підставі проведеного аналізу ми можемо зробити такі висновки: кластерна політика реалізується на основі взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування, бізнесом, наукою, освітою; форми і методи забезпечення кластерної політики різноманітні, вони відрізняються національними особливостями, концепцією кластерного підходу; кластерний підхід можна розглядати як закономірний етап розвитку економіки країни; кластерні політики, програми та проєкти в кожній країні індивідуальні; кластери стимулюють розвиток малого і середнього бізнесу; в рамках існуючого законодавства необхідно будувати відносини в форматі потрібної спіралі: наука – виконавча влада – бізнес.

Світовий досвід засвідчує, що в останні десятиліття процес формування кластерів відбувається активно. Так, зокрема, у КНР їх створено понад 150, а в Україні – 50. Кластери формуються під впливом таких факторів, як: географія потенційного кластера (місце його розташування); сектор (на основі статистичних і документальних даних), вигодоодержувачі фінансової чи регіональної підтримки (підприємства, вищі навчальні заклади, науково-дослідні установи та ін.). Галузеві напрями розвитку кластерів у КНР та Україні наведено в табл. 4.4.

Таблиця 4.4

Галузевий розвиток кластерів на території КНР та України

Галузеве ранжування розвитку кластерів	Місце розташування кластера
КНР	
Промисловий кластер інтегральних мікросхем «Чжанцзян»	м. Шанхай
Промисловий кластер комп'ютерних програмних продуктів	м. Ченду
Промисловий кластер штампувального виробництва	м. Хуан'янь
Промисловий кластер обладнання для рейкового транспорту	м. Чжучжоу
Промисловий кластер напівпровідників і освітлювальних приладів	м. Янчжоу
Промисловий кластер нових металів	м. Дан'ян
Промисловий кластер взуттєвої промисловості	м. Цзіньцзян
Промисловий кластер арматури для опалювальних систем	м. Тайчжоу
Промисловий кластер інженерно-будівельної техніки	м. Чанша
Промисловий кластер комплектного машино-технічного обладнання	м. Шеньян

Галузеве ранжування розвитку кластерів	Місце розташування кластера
Промисловий кластер суднобудівний (2 од.) – компанія «STX Offshore & Shipbuilding» – компанія «China Shipbuilding Industry Corporation»	м. Даляне
Україна	
Вінницький переробно-харчовий кластер	Вінницька область
Лісовий і туристично-рекреаційний кластери	Волинська область
Національний інноваційний кластер «Нові машини»	Дніпропетровська область
Національний інноваційний кластер «Нові технології природокористування»	Донецька і Луганська області
Лісовий і туристично-рекреаційний кластери	Житомирська область
Транспортно-логістичний кластер	Закарпатська область
Інноваційний технологічний кластер «АгроБУМ», медовий кластер «Бджола не знає кордонів», харчовий кластер «Купуй Запорізьке. Обирай своє»	Запорізька область
Кластер виробництва сувенірів «Сузір'я»	Івано-Франківська область
Національний інноваційний кластер «Енергетика сталого розвитку», національний інноваційний кластер «Технології інноваційного суспільства», національний інноваційний кластер «Інноваційна культура суспільства», національний інноваційний кластер «Нові продукти харчування»	Київська область
Львівський кластер ІТ- та бізнес-послуг	Львівська область
Кластер «Транзитний потенціал України» та ін...	Одеська область
Регіональний кластер екологічно чистої продукції	Полтавська область
Кластер деревообробки	Рівненська область
Регіональний кластер екологічно чистої продукції, Сумський будівельний кластер	Сумська область
Інноваційно-інвестиційний кластер	Тернопільська область
Харківський технопарк «Технополіс» – кластер альтернативної енергетики і науково-освітній кластер	Харківська область
Транспортно-логістичний кластер «Південні ворота України»	Херсонська область
Кластер сільського туризму, Хмельницький будівельний кластер, Хмельницький швейний кластер, Кам'янець-Подільський туристичний кластер.	Хмельницька область

Джерело: складено автором на основі: Эффективность концентрации промышленных производств / под ред. Л.В. Козловского, А.Д. Павловой. Минск, 1970. 145 с.; Ленчук Е.Б., Власкин Г.А. Кластерный подход в стратегии инновационного развития зарубежных стран. URL: [http:// www.institutiones.com](http://www.institutiones.com); Клейнер Г.Б., Качалов Р.М., Нагрудная Н.Б. Синтез стратегии кластера на основе системно-интеграционной стратегии. *Наука-Образование-Инновации*. 2008. № 7. С.18–21.; Войнаренко М.П. Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на регіональному рівні. *Економіст*. 2000. № 1. С. 29–33; Развитие кластеров: сущность, актуальные подходы, зарубежный опыт / авт.-сост. С.Ф. Пятикин, Т.П. Быкова. Минск: Тесей, 2008. 72 с.; Романова Ю.А. Организационно-экономические основы развития кооперации на региональном уровне (теория, методология, практика): автореф. дис. ...д-ра экон. наук: 05.00.05 / Российский ун-т кооперации. Москва, 2008. 40 с.

Створення кластера відбувається за одним із декількох існуючих сценаріїв: в Україні це переважно «знизу вгору»; у КНР – «зверху вниз» (створення органів дорадчої діяльності та моніторингу, стратегії розвитку

кластера); змішаний (поєднання особливостей двох шляхів «знизу вгору» і «зверху вниз»).

У КНР та в Україні прийнято вирізняти такі кластери:

- «неактивні» (виконання освітньої функції, можливості якої використовуються частково);
- «потенційні» (проявляють деякі ключові характеристики, у них спостерігається недостатність виробничих ресурсів, брак «критичної маси»);
- «працюючі» або «перевиконуючі» (самодостатні кластери, що за обсягом випускають продукції більше, ніж усі разом узяті компоненти цих кластерів, які працюють окремо).

На відміну від КНР в Україні у 2008 р. Міністерство економіки оприлюднило законопроект із легалізації кластерів. Відповідно до нього пропонувалося виділити чотири типи кластерів: виробничі (об'єднання авто-, судо-, авіабудування); інноваційно-технологічні (географічно локалізовані компанії, пов'язані між собою виробництвом інноваційної продукції); туристичні; транспортно-логістичні.

У КНР та Україні існують й інші особливості поділу кластерів, в основу яких закладено особливості технологічних параметрів: індустріальні (займаються виробництвом традиційних товарів); інноваційні або інтелектуальні (мають значну частку інноваційної продукції кластера, а також сформовану інноваційну інфраструктуру).

Учасниками створення та функціонування таких типів кластерів є: підприємства (організації, фірми), які спеціалізуються на пріоритетних видах економічної діяльності; фірми-постачальники товарів/послуг для профільних підприємств; підприємства (організації, фірми), що займаються обслуговуванням галузей загального користування (інфраструктура: транспортна, енергетична, природоохоронна тощо); організації ринкової інфраструктури (консалтингові, аудиторські, страхові, кредитні тощо); некомерційні та громадські організації, об'єднання підприємців, торгово-промислові палати; науково-дослідні та освітні організації; організації

інноваційної інфраструктури, інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва (індустріальні парки, технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, центри енергозбереження, центри підтримки субпідряду – субконтрактації); центри та агентства з розвитку підприємництва, регіонального та муніципального розвитку, залучення інвестицій, агентства з підтримки експорту товарів, державні та муніципальні фонди підтримки підприємництва, фонди сприяння кредитуванню тощо.

Позитивний аспект створення та розвитку кластерів відіграє важливу роль у формуванні економічного середовища, оскільки, залежно від типів, вони сприяють: оздоровленню економіки країни (завдяки комерційній концентрації, унікальності, стратегії та ін.); розвитку високотехнологічних галузей промисловості; активізації підприємницької діяльності, особливо в старопромислових регіонах; зростанню частки експорту виробленої продукції; створенню унікальних можливостей щодо підготовки висококваліфікованих спеціалістів поза межами галузевої підготовки (обмін досвідом, центри кластерного навчання та ін.).

Індустріальні парки (ІІІ) – один із ефективних способів підвищення діяльності промислових підприємств і створення нових форм організації інноваційної діяльності. У КНР налічується 54 індустріальні парки, які прийнято називати індустріальними зонами, вони формують близько 10,0% ВВП, акумулюють 30,0% прямих іноземних інвестицій та генерують 37,0% товарного експорту країни. У них працює близько 4 млн осіб.

До основних видів державної підтримки розвитку індустріальних парків необхідно віднести: співфінансування інвестиційних проєктів (інвестор представляє проєкт будівництва підприємства на території індустріального парку; держава частково бере зобов'язання щодо фінансування, зокрема надання податкових пільг, трансфер, пільгове кредитування та ін.); опосередковане зменшення витрат інвесторів, окрім обслуговування індустріального парку (держава забезпечує підготовку, проживання висококваліфікованих фахівців, безпеку промислових об'єктів,

часткове соціальне страхування); спрощення дозвільних та ліцензійних процедур; надання податкових і митних преференцій.

Особливого значення у контексті створення та розвитку індустріальних парків набуває питання застосування податкових інвестиційних стимулів, зокрема пільгових ставок з податку на прибуток; звільнення від ввізного мита на обладнання та устаткування, що ввозиться учасниками індустріального парку; звільнення від сплати податку на нерухомість; звільнення від податку на землю; звільнення від податку на оренду землі; звільнення від екологічних податків тощо.

Слід зазначити, що в Україні у 2014 р. створено Реєстр індустріальних (промислових) парків, що налічує 49 парків. Включення до Реєстру індустріальних парків відбувається за умови, що на цей момент в його межах відсутній цілісний майновий комплекс, що дає можливість здійснювати виробництво продукції.

Створення та розвиток індустріальних парків в Україні відбувається під впливом таких факторів, як: прояв гострого дефіциту інвестиційних ресурсів та деформованої структури промисловості України; залежність від імпорту сировини, кон'юнктури на зовнішньому ринку; одержання державою легітимної з точки зору правил СТО можливості частково субсидувати інвестиційну діяльність; орендування підготовлених виробничих площ на території індустріального парку з можливістю одержати в користування виробничі, офісні та складські площі протягом незначного періоду, ніж придбання землі з наступним самостійним здійсненням будівництва; надання пільг зі сплати імпортного мита за обладнання та матеріали, які не виробляються на території України; розподілення в межах населених пунктів житлових та виробничих територій, винесення промислових зон за межі міст; високий показник чисельності осіб пенсійного віку (40,0–50,0% місцевого населення), який сформувався за рахунок застосування пільгових умов; низький рівень доходів та тенденції до зростання бідності населення; технологічна відсталість, фізичне та моральне зношування основних

виробничих фондів містоутворюючих підприємств; низький рівень прояву підприємницької активності та неефективна спеціалізація малого підприємництва; криза комунальної інфраструктури, незадовільний стан благоустрою міст та дорожнього господарства, загострення проблем екологічної безпеки; вузький профіль спеціалізації працездатного населення та низький рівень їхньої мобільності, що призводить до посилення територіальних диспропорцій на ринку праці.

Найбільшими серед діючих індустріальних парків України можна назвати КП «Індустріальний парк "Рогань"» та «Індустріальний парк "Свема"». Разом із тим відзначимо, що серед спроектованих в Україні парків більшість мають локальний характер, а їхня спеціалізація обмежується трьома-чотирма видами економічної діяльності, з яких один напрям безпосередньо пов'язаний з наявним у регіоні великим підприємством, діяльність якого на сьогодні не є ефективною. Кілька індустріальних парків, такі як «Свема», «Славута», «Чексіл», характеризуються багатопрофільною спеціалізацією і мають велике значення не лише для розвитку економіки регіону, а й розвитку окремих галузей у цілому.

Перспективним серед зареєстрованих індустріальних парків в Україні є ІП «Industrial Forpost» (м. Дніпро), облаштування якого відбувається за рахунок коштів з місцевого та державного бюджетів (по 10,0% від запланованого обсягу інвестицій). Однак слід зазначити, що це становить виняток із загальної тенденції розвитку таких форм в Україні.

Учасники ІП «Industrial Forpost» будуть звільнені від сплати земельного податку та ПДВ. Створення таких умов сприятиме розміщенню на території цього індустріального парку виробництва електричних машин (виготовлення дронів, робототехніки та іншої продукції машинобудування для відстеження засобів наземного транспорту, АПК), електричного устаткування, обладнання (виготовлення акумуляторних батарей тривалого терміну дії), інноваційного виробництва металургійної промисловості, виробництва різної мінеральної продукції, а також надання комп'ютерних послуг. На території

ІІ також передбачено створити бізнес-інкубатор та відкрити виставковий центр.

За оцінками ініціаторів створення індустріального парку «Industrial Forpost», планується залучити понад 147,5 млн дол. США інвестицій, що протягом 2020–2024 рр. сприятиме створенню близько 2500 робочих місць.

Аналізуючи особливості діяльності індустріальних парків у КНР та в Україні, можна зробити висновки про те, що¹⁷⁵:

– цілі їх створення в обох країнах визначаються пріоритетністю їхніх завдань;

– створюючи індустріальний парк, необхідно брати до уваги такі підходи, як: «від майданчика» (наявної земельної ділянки, на території якої необхідно розмістити промислове виробництво); «від завдання» (обирається майданчик для розміщення спеціалізованого виробництва та на ньому розміщується індустріальний парк);

– характерними рисами формування і розвитку ІІ є: розташування поблизу населеного пункту, наявність великих логістичних центрів, розробка єдиної концепції розвитку комплексу, надання сучасних комунікаційних послуг;

– залежно від виду послуг, що надаються резидентам парку, вирізняють такі типи індустріальних парків, як: Greenfield-парк (пропонує резиденту незабудовану ділянку землі (купівлю та/або оренду) під будівництво для виробництва, можливе надання послуг з будівництва за вимогою замовника – built-to-suit); Brownfield-парк (пропонує купівлю та/або оренду резидентам індустріального парку наявних готових виробничих, складських, адміністративних приміщень, будівель та споруд інфраструктури, реконструкцію та/або капітальний ремонт); комплексний парк (поєднує в собі ознаки двох попередніх індустріальних парків); еко-індустріальний парк («...спільнота виробничого бізнесу, яка діє на основі спільної власності...»),

---

¹⁷⁵ Індустріальні парки в Україні: проблеми становлення та перспективи розвитку: монографія / НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Науково-дослідний економічний інститут. Київ, 2015. 140 с.

де «...кожна бізнес-єдиниця намагається покращити взаємодію екологічної, економічної та соціальної функцій через співпрацю у вирішенні екологічних та ресурсних питань»)¹⁷⁶;

– індустриальний парк має чіткі галузеві пріоритети, пов'язані з історичним розвитком регіону, а також орієнтується на інвестиційну привабливість останнього;

– ініціаторами створення індустриальних парків є: державні органи з розвитку економіки, керуючі компанії, власники об'єктів промислової нерухомості та земельних ділянок промислового призначення, університети;

– у світовій практиці функціонують схеми створення індустриального парку: викуп у існуючого підприємства земельної ділянки та будівель, надання їх в оренду тому ж або новому підприємству в існуючому вигляді або після реконструкції, розвитку та розширення території для нових користувачів; придбання земельної ділянки та будівництво споруди для конкретного підприємства під гарантію довгострокової оренди, зокрема «будівництво під зобов'язання»; проектування та будівництво індустриального парку, пошук орендарів або покупців для підготовлених ділянок та будівель;

– у більшості індустриальних парків діє окрема власна професійно підготовлена керуюча компанія, яка здійснює пошук та залучення інвесторів;

– функціонують дві моделі державного сприяння створенню та розвитку індустриальних парків – азіатська (держава може надати під проєкт землю, запропонувати стимули для залучення робочої сили, а також сприяти залученню міжнародного фінансування для розвитку інфраструктури; при цьому удосконаленням та іншими питаннями щодо створення індустриального парку займаються приватні компанії) та американська (за більшість індустриальних парків, що розміщують виробництво, відповідальні громадські агентства розвитку; проєкт створення індустриальних парків

---

¹⁷⁶ Porter M.E. Clusters and Competition. *On Competition. Cambridge: Harvard Business Review*. 1988. Nov.- Dec. Vol. 76. No. 6. P. 77; Эффективность концентрации промышленных производств / под ред. Л.В. Козловского, А.Д. Павловой. Минск, 1970. 145 с.

фінансується переважно за рахунок реалізації державних та міжнародних програм розвитку);

– вирізняють такі моделі управління індустріальними парками: за підтримки розвитку керуючої компанії (надання підприємствам території для розміщення виробництва, розвитку інфраструктури та інших послуг); без керуючої компанії (підприємства, які розмістили виробництво на території індустріального парку, надають необхідні послуги або ж для цього залучаються інші компанії); одне з працюючих на території індустріального парку підприємств виконує функції керуючої компанії. Зацікавленість викликає трирівнева модель управління китайсько-білоруським індустріальним парком “GreatStone”: ним керує міжурядова координаційна рада (координаційний орган), основна функція якого полягає в постановці стратегічних цілей та координаційній підтримці роботи парку, вирішенні питань, що вимагають участі урядів двох сторін; адміністрація індустріального парку (орган управління), функція – оперативне та якісне комплексне обслуговування інвесторів (отримання необхідних дозволів, погоджень та інших державних послуг) за принципом «єдиного вікна»; компанія з розвитку індустріального парку, функція якої полягає в будівництві інфраструктури та інших об’єктів для розвитку бізнесу, пошуку інвесторів;

– статус індустріального парку може бути наданий певній території за таких умов: земля належить чи орендується керуючою компанією, яка розробляє план розвитку відповідної території; присутня інженерна інфраструктура, а керуюча компанія сприяє резидентам у процесі підключення до комунікацій, забезпечує охорону території, пожежну безпеку тощо; керуюча компанія допомагає резидентам організувати власний бізнес, маючи певні повноваження щодо розміщення об’єктів у межах індустріального парку, виступаючи посередником між інвестором та регіональною адміністрацією; керуюча компанія надає інвесторам ділові

послуги (секретарські, кур'єрські, логістичні, бухгалтерські, щодо пошуку персоналу та ін.);

– існують такі види державної підтримки розвитку індустріальних парків: співфінансування інвестиційних проєктів (інвестор представляє проєкт будівництва підприємства на території індустріального парку; держава частково бере зобов'язання щодо фінансування, зокрема надання податкових пільг, прямого трансферу, надання пільгового кредитування та ін.); опосередковане зменшення витрат інвесторів, окрім обслуговування індустріального парку (держава забезпечує підготовку, проживання висококваліфікованих фахівців, безпеку промислових об'єктів, часткове соціальне страхування); спрощення дозвільних та ліцензійних процедур; надання податкових і митних преференцій.

– особливого значення щодо створення та розвитку індустріальних парків набуває питання застосування податкових інвестиційних стимулів, зокрема пільгових ставок з податку на прибуток; звільнення від ввізного мита на обладнання та устаткування, що ввозиться учасниками індустріального парку; звільнення від сплати податку на нерухомість; звільнення від податку на землю; звільнення від податку на оренду землі; звільнення від екологічних податків тощо.

Незважаючи на спільні та відмінні риси щодо створення, діяльності індустріальних парків, їх чисельність у КНР та в Україні постійно зростає. Це обумовлено такими чинниками:

– індустріальні парки сприяють підвищенню інвестиційної привабливості у вітчизняних та іноземних інвесторів, зокрема щодо виробництва високотехнологічної продукції;

– розвиток індустріальних парків дозволяє сконцентрувати промислове виробництво на обмежених площах за межами великих міст;

– індустріальні парки забезпечують зростання надходжень у місцеві бюджети, передусім, за рахунок створення додаткових робочих місць і збільшення середньої заробітної плати;

- ІІ надають підтримку стосовно проведення модернізації та реструктуризації підприємств усіх видів економічної діяльності задля підвищення їхньої рентабельності й конкурентоспроможності;
- ІІ створюють умов для підвищення добробуту та купівельної спроможності населення регіону;
- держава отримує легітимну можливість субсидувати інвестиційну діяльність, зменшуючи реальні витрати бізнесу, тощо.

Розвиток стратегічного партнерства України і КНР відповідає довгостроковим інтересам двох країн і націлений на зміцнення їх міжнародних позицій, сприяння забезпеченню сталого розвитку та зростання конкурентоспроможності національних економік на основі поглиблення взаємовигідного співробітництва в різних сферах діяльності. З позиції загальних інтересів основними напрямками двостороннього співробітництва є¹⁷⁷:

- посилення взаємного ділового співробітництва у створенні транснаціональних кластерів у транспортно-логістичній та виробничій сферах;
- стимулювання створення високотехнологічних виробництв, у тому числі мережі транснаціональних індустріальних парків та кластерів;
- глибока і взаємна інтеграція українських і китайських виробників шляхом виробничої кооперації, реалізації інвестиційних проєктів у напрямі створення спільних виробництв, зокрема транснаціональних індустріальних парків та кластерів;
- стимулювання залучення прямих китайських інвестицій в економіку України, розширення інших форм фінансового співробітництва, включаючи кредитні інструменти і надання технічної допомоги;
- забезпечення поліпшення умов доступу та розширення взаємних поставок товарів і послуг, спільне освоєння нових ніш на ринках третіх країн;
- формування спільних дослідницьких і науково-практичних центрів, спільний розвиток галузевої науки;

---

¹⁷⁷ Бойко О.М. Міжнародний досвід становлення та розвитку транскордонних кластерів. *Современные технологии науки и образования: европейские аспекты*: сб. матер. междунар. науч.-практ. конф. / под ред. Савиной Г. Г. Херсон – Познань: Издательство ЧП Вышемирский В.С., 2017. Т. 1. С. 10–15.

– подальше поглиблення прямого китайсько-українського між регіонального співробітництва в напрямі створення та розвитку транс національних виробничих кластерів та індустріальних парків тощо.

На сьогодні в Україні функціонує 19 наукових парків, з яких сім розташовано в межах м. Києва (табл. 4.5). Сучасна ситуація у сфері функціонування наукових парків як спеціальних форм інноваційної діяльності в Україні характеризується наявністю проблем, що вимагають термінового прийняття рішень. Зокрема, найбільш вагомими з них є: недосконалість договірно-правових відносин у частині регулювання питань використання земельних ділянок державної та комунальної власності, на яких можуть бути створені наукові парки (в частині використання виключно договорів оренди землі); відсутність чітко встановленого переліку видів діяльності, які доцільно впроваджувати в межах наукового парку; недосконалість норм чинного законодавства, зокрема – в частині визначення оптимальних форм стимулювання залучення інвестицій, необхідних для облаштування наукових парків шляхом звільнення від сплати ввізного мита на обладнання, устаткування та комплектуючих до них матеріалів та ін.

Зазначені проблеми потребують термінового вирішення, зокрема необхідне вдосконалення чинного законодавства і впровадження таких заходів державної підтримки розвитку наукових парків, як: кадрове забезпечення (збільшення чисельності підготовлених менеджерів у науково-технологічній сфері, підготовки на замовлення; підвищення кваліфікації зайнятих у сфері виробництва наукомісткої продукції й високих технологій та ін.); надання державної фінансової підтримки для розвитку наукових парків та оновлення матеріально-технічної бази; розроблення ефективного механізму взаємодії науки, бізнесу та влади, в тому числі за допомогою системи електронного урядування та створення онлайн-послуг; інтернаціоналізація національних наукових парків та їх включення у глобальні інноваційні мережі шляхом залучення прямих іноземних інвестицій, трансферу технологій та розвитку співробітництва з іноземними науковими парками; здійснення досліджень щодо перспектив розвитку наукових парків, розробка програм і систем оцінки результатів їх функціонування та ін.

Основні характеристики функціонування наукових парків в м. Київ

№/№	Назва наукового парку	Засновник	Уповноважена особа	Місцезнаходження наукового парку
1.	Корпорація «Науковий парк Київський університет імені Тараса Шевченка»	КНУ ім. Тараса Шевченка, Національний університет харчових технологій, Інститут біохімії ім. Палладіна, Інститут органічної хімії, Інститут проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича	Чернюк В.І.	м. Київ
2.	Корпорація «Науковий парк "Київська політехніка»	Державне підприємство Держінвестицій «Національний центр впровадження галузевих інвестиційних програм», НТУУ «КПІ»	Камаєв В.С.	м. Київ
3.	Науковий парк Національного університету біоресурсів і природокористування "Стале природокористування та якість життя"	Державне підприємство «Навчально-дослідний племінний птахівничий завод ім. Фрунзе Національного університету біоресурсів і природокористування України», Національний університет біоресурсів і природокористування України	Теслюк В.В.	м. Київ
4.	Товариство з обмеженою відповідальністю «Науковий парк "Центр трансферу технологій цивільного захисту"»	Всеукраїнська громадська організація «Інноваційна палата України», Український науково-дослідний інститут цивільного захисту, ТОВ з обмеженою відповідальністю «Семі логістик», ДП «Український науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут будівельних матеріалів та виробів "НДІБМВ"»	Нікулін О.Ф.	м. Київ
5.	Товариство з обмеженою відповідальністю «"Науковий парк Київського національного економічного університету"»	Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана	Матвійчук А.В.	м. Київ
6.	Товариство з обмеженою відповідальністю «Науковий парк "Аерокосмічні інноваційні технології"»	ДП «Дніпрокосмос», Публічне акціонерне ТОВ «ЕЛМІЗ», ДП «Завод 410 ЦА», ТОВ з обмеженою відповідальністю «Науково-технічний виробничий центр», Національний авіаційний університет	Добровольський С.В.	м. Київ
7.	Товариство з обмеженою відповідальністю «Науковий парк Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління "Чорнобиль"»	ТОВ з обмеженою відповідальністю «Український центр радіаційної безпеки», Державний заклад «Державна екологічна академія післядипломної освіти управління», Кінцевий бенефіціарний власник (контролер) Бондар О.І. та Чабаненко В.Т.	Іващенко Т.Г.	м. Київ

Джерело: складено автором.

Відповідно до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків» в Україні зареєстровано 16 технопарків, в яких реалізовано 116 інноваційних проєктів. Найбільшу частину в розвитку інновацій та обсягу реалізованої продукції забезпечують такі технопарки, як «Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона», «Інститут монокристалів», «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка». Головною метою їх діяльності є комерціалізація наукових досліджень. Особливістю створення і функціонування національних технопарків є те, що через відсутність належного фінансування вони працюють не за традиційною моделі (всі учасники сконцентровані в єдиному будинку або на загальній території), а за моделлю «технопарку без стін» (не потрібно значних первинних капіталовкладень). Остання модель уперше застосована на території США.

В Україні діють окремі законодавчі акти, що визначають правові, економічні та організаційні засади функціонування технологічних парків. Правові основи щодо створення та розвитку технопарків закладено нормативно-правовими актами: Конституцією України, Земельним кодексом України, Податковим кодексом України, Бюджетним Кодексом України, Законом України «Про оренду землі», Законом України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності», Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», Законом України «Про вищу освіту», Законом України «Про основи національної безпеки», Законом України «Про транскордонне співробітництво», Законом України «Про інноваційну діяльність» та ін. Вони визначають поняття і особливості функціонування технопарку, передбачають основні заходи щодо їх стимулювання та державної підтримки.

Законом України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» № 991-XI від 16.07.1999 р. визначено правові, економічні основи щодо функціонування технологічних парків за рахунок уведення на їх території спеціального режиму інноваційної діяльності. Зокрема це стосується таких технологічних парків, як «Інститут електрозварювання імені Є.О. Патона» (м. Київ), «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка» (м. Київ), «Інститут технічної теплофізики» (м. Київ), «Київська політехніка» (м. Київ), «Інтелектуальні інформаційні технології» (м. Київ), «Укрінфотех» (м. Київ), «Агротехнопарк» (м. Київ), «Інститут монокристалів» (м. Харків), «Вуглемаш» (м. Донецьк), «Еко-Україна» (м. Донецьк), «Наукові і навчальні прилади» (м. Суми), «Текстиль» (м. Херсон), «Ресурси Донбасу» (м. Донецьк), «Український мікробіологічний центр синтезу та новітніх технологій» (м. Одеса), «Яворів» (Львівська область), «Машинобудівні технології» (м. Дніпропетровськ). Відповідно до Закону їх функціонування підтримувалося державою за рахунок застосування таких механізмів, як: звільнення від податку на прибуток; звільнення від податку на додану вартість з продажу в Україні; звільнення від сплати ввізного мита; звільнення від сплати ПДВ при імпорті товарів; кошти, отримані в іноземній валюті від реалізації продукції, не підлягають обов'язковому продажу; продовження терміну експортно-імпортних платежів з 90 до 150 днів.

Сучасна ситуація у сфері функціонування технопарків як спеціальних форм інноваційної діяльності в Україні характеризується наявністю проблем, що вимагають термінового прийняття рішень. Зокрема, найбільш важливо врегулювати такі з них, як:

– недосконалість договірно-правових відносин у частині регулювання питань використання земельних ділянок державної та комунальної власності, на яких можуть бути створені технопарки (у частині використання виключно договорів оренди землі);

– відсутність чітко встановленого переліку видів діяльності, які доцільно впроваджувати в межах технопарку. Така ситуація може призвести до того, що вже діючі підприємства (за межами технопарків) з метою отримання встановлених законодавством преференцій будуть зацікавлені переносити свої виробництва на територію інших спеціальних форм інноваційної діяльності без впровадження нових видів виробництва;

– недосконалість норм чинного законодавства, зокрема в частині визначення оптимальних форм стимулювання залучення інвестицій, необхідних для облаштування технопарків шляхом звільнення від сплати ввізного мита на обладнання, устаткування та комплектуючих до них матеріалів та ін. Слід також зазначити, що існують й інші законодавчі проблеми. Так у 2005 р. було анульовано деякі статті про діяльність технопарків. Зокрема йдеться про Закон України «Про інноваційну діяльність» та Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», де зазначено, що держава гарантує стабільність спеціального режиму на весь термін дії Закону (на 15 років). У наступному, 2006, році державна підтримка змінюється і не діє щодо: сплати ПДВ податковим векселем при імпорті нового устаткування, обладнання та комплектуючих – 720 календарних днів, матеріалів – 180 днів фінансової підтримки: повного або часткового (до 50%) безвідсоткового кредитування; повної або часткової компенсації відсотків; прискореної амортизації основних фондів. Протягом зазначеного періоду в технопарках України не було прийнято жодного інноваційного проєкту. Слід зазначити, що починаючи з 2007 р. спостерігаються деякі зміни – прийнято два проєкти, у 2008 р. – шість, у 2009 р. – чотири, у 2010 р. – 16, а на початку 2011 р. – 11 проєктів.

Наразі ситуація в технопарках катастрофічна, тому, на наш погляд, необхідно взяти до уваги досвід окремих країн про спільні дії і вжити термінових заходів щодо нормалізації їх роботи. Це стосується питань:

– вдосконалення чинного Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків» і впровадження таких заходів державної підтримки розвитку технопарків, як: звільнення від податків на прибуток і додану вартість з обігу від реалізації товарів; звільнення від сплати ввізного мита; звільнення від сплати ПДВ при імпорті товарів; забезпечення того, що кошти, отримані від реалізації продукції в іноземній валюті, не підлягають обов'язковому продажу; проведення розрахунків по експортно-імпортних операціях, зокрема щодо матеріалів (термін до 180 календарних днів), нового обладнання, устаткування та комплектуючих (720 календарних днів); прискорена амортизація основних фондів; фінансова підтримка: повне або часткове (до 50%) безвідсоткове кредитування; повна або часткова компенсація відсотків;]

– кадрового забезпечення (збільшення чисельності підготовлених менеджерів у технологічній сфері, підготовка на замовлення технопарків високоспеціалізованих фахівців, підвищення кваліфікації зайнятих у сфері виробництва наукомісткої продукції і високих технологій та ін.) створення та розвитку технопарків;

– надання державної фінансової підтримки для розвитку технопарків та оновлення матеріально-технічної бази;

– розробки ефективного механізму взаємодії «наука – бізнес – влада», в тому числі через систему електронного урядування та створення онлайн-послуг;

– інтернаціоналізації національних технопарків та їх включення у глобальні інноваційні мережі шляхом залучення прямих іноземних інвестицій, трансферу технологій та розвитку співробітництва з іноземними технопарками;

– здійснення досліджень щодо перспектив розвитку технопарків, розробки програм і систем оцінки результатів їх функціонування та ін.

Між Україною та КНР реалізуються перспективні форми науково-технічної співпраці – такі як українсько-китайські центри та технопарки: у м. Цзінань (провінція Шаньдун), у м. Харбін (провінція Хейлуцзян) та у м. Шанхай. Так, перший українсько-китайський парк високотехнологічного співробітництва було відкрито у м. Цзінань у листопаді 2002 р. Основною метою діяльності цієї структури було формування ефективного механізму для налагодження взаємовигідного трансферу високих технологій, спільної розробки науково-технічних проєктів та їх впровадження у виробництво; створення спільних підприємств з реалізації наукоємної і високотехнологічної продукції.

У січні 2003 р. у м. Харбін (провінція Хейлуцзян) було відкрито українсько-китайський Центр зварювання і споріднених технологій, Угоду про створення якого підписали Інститут електрозварювання ім. Є.Патона НАН України й Харбінський інститут зварювання.

У лютому 2011 р. у м. Шанхай відкрито новий Українсько-китайський технопарк, який займається співпрацею у галузі морських наук і технологій, біомедицини, нових матеріалів, аерокосмонавтики, нових джерел енергії та ін.

У червні 2011 р. підписано Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України і Міністерством науки і техніки Китайської Народної Республіки. Згідно з Меморандумом сторони мають надати підтримку Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України та Промисловому науково-дослідному Інституту провінції Гуандун (КНР) щодо застосування технологій зварювання у медицині.

У листопаді 2012 р. у м. Чженьцзян (провінція Цзяньсу) відкрито українсько-китайський Центр з трансферу технологій суднобудування та океанічного проєктування, створеного на базі Університету науки і технологій (провінція Цзяньсу) спільно з Національним університетом кораблебудування ім. адмірала Макарова (м. Миколаїв).

У червні 2016 р. у м. Харбін створено «Китайсько-український центр науково-технічного співробітництва», що представляє платформу для наукового співробітництва за окремими напрямами, зокрема у сфері електрозварювання.

Зміцнення українсько-китайського співробітництва у напрямі організації спеціальних форм інноваційної діяльності не тільки дасть можливість їх в Україні зберегти, а й сприятиме їх зростанню. Вони можуть активізувати ризикову діяльність «знизу вгору», надаючи підтримку розвитку малих наукомістких фірм і венчурного підприємництва; сприяти підвищенню кваліфікації фахівців у сфері виробництва наукомісткої продукції і високих технологій.

З метою сприяння розвитку промисловості України на інноваційних засадах пропонуємо переглянути незавершені нормативно-правові документи, поновити ті, що є актуальними, а також розробити нові державні цільові програми.

1. *Відповідно до Концепції створення індустріальних (промислових) парків*, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 447-р. від 1 серпня 2006 р., в нашій країні було започатковано розвиток цього виду діяльності, визначено механізм та послідовність дій з реалізації державної політики у сфері створення та розвитку індустріальних (промислових) парків, гарантувалися широкі можливості для стимулювання в Україні інвестиційно-інноваційної діяльності.

У 2012 р. зареєстровано Закон України «Про індустріальні парки». З метою подальшого розвитку індустріальних парків в Україні було прийнято у першому читанні за основу законодавчий пакет (№№ 2554 а-д та 2555 а-д), який запроваджує податкові та митні інвестиційні стимули для нових вітчизняних промислових підприємств. З усього існуючого пакета стимулів, що успішно використовуються на світовій арені, цей законодавчий пакет передбачає застосування лише деяких податкових преференцій, серед яких:

звільнення на п'ять років від податку на прибуток та половинна ставка (9,0%) на наступні п'ять років за умови реінвестування цих коштів у розвиток виробництва; звільнення від ввізного мита на обладнання та устаткування для здійснення господарської діяльності в межах ІІІ; розстрочка на п'ять років імпортного ПДВ на обладнання та устаткування для здійснення господарської діяльності в межах ІІІ; можливість отримання фіскальних стимулів з податку на нерухоме майно, земельного податку та орендної плати за користування земельною ділянкою державної чи комунальної форми власності, на якій створено індустриальний парк, за рішенням місцевої влади. Разом із цим проект законодавчого пакета (№№ 2554 а-д та 2555 а-д) містить чіткі норми прямої дії, які вимагають: здійснення профільної виробничої та науково-дослідницької діяльності; на території індустриального парку повинен діяти механізм офіційного працевлаштування з чисельністю щонайменше 30 співробітників; середньомісячна заробітна плата повинна становити не менше трьох мінімальних, тобто понад 11,1 тис. грн. Реалізація означених напрямів, які сприятимуть створенню і розвитку мережі індустриальних парків на території України активізуватиме інвестиційну діяльність, сприятиме збільшенню обсягів прямих інвестицій, стимулюватиме розвиток реального сектора економіки, зумовлюватиме створення нових високотехнологічних виробництв і робочих місць, збільшення обсягів та асортименту випуску експортоорієнтованої продукції.

2. Необхідно зазначити, що, на відміну від індустриальних парків, інституційно-правове забезпечення *функціонування кластерів* в Україні відсутнє, тому до основних завдань *щодо цього* в Україні слід віднести: створення та розвиток кластерів (розроблення нормативно-правової бази щодо створення та функціонування кластерів, зокрема, визначення понять «кластер», «кластерна політика», «кластеризація» на законодавчому рівні; створення та реалізацію державних програм сприяння розвитку кластерів; створення Реєстру кластерів в Україні); розвиток кластерних зв'язків та

мережевого співробітництва (залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у пріоритетні за видами економічної діяльності кластери; формування і просування кластерних ініціатив; розвиток людського капіталу; економічна освіта суб'єктів кластера та спеціалістів навчальних закладів; фінансування спільних наукових досліджень; створення інформаційного поля для суб'єктів кластера; розробка програм розвитку постачальників; розміщення державного замовлення на продукцію підприємств кластера; контроль якості продукції і послуг, які постачаються виробниками кластера в рамках програми державної закупівлі; програми розвитку конкурентного середовища; створення інфраструктурного забезпечення кластерних зв'язків; взаємодія місцевих органів влади з суб'єктами кластера; трансфер технологій у кластері; формування співробітництва у середині кластера та ін.); збільшення впливу і відповідальності місцевих органів влади в умовах децентралізації стосовно забезпечення розвитку кластерів; реалізацію ефективної кластерної політики, що можлива в контексті комплексу заходів стосовно суттєвого покращення інвестиційного клімату; розробку моделей використання механізму державно-приватного партнерства з метою залучення недержавних інвестиційних ресурсів для розвитку кластерів, перш за все забезпечення території необхідною інфраструктурою; законодавче визначення механізму створення транснаціональних кластерів. Зокрема укладання на рівні урядів країн-учасниць двосторонніх угод про створення транснаціональних кластерів, узгодження стратегій і планів розвитку національних частин транснаціональних кластерів. Досвід функціонування таких структур свідчить про їх позитивний вплив на соціально-економічний розвиток та міжнародне співробітництво країн-учасниць, стимулювання ділової активності, приплив інвестицій і вирішення проблем зайнятості.

3. В Україні чинні окремі законодавчі акти, які визначають правові, економічні та організаційні засади функціонування *технологічних парків*. Зокрема, Законом України «Про спеціальний режим інвестиційної та

інноваційної діяльності технологічних парків» № 991-XI від 16.07.1999 р. було визначено правові, економічні засади щодо функціонування технологічних парків за рахунок уведення на їх території спеціального режиму інноваційної діяльності. В 2005 р. деякі найважливіші статті законів, що регулювали діяльність технопарків, було скасовано. Згодом часткове відновлення системи преференцій спостерігається за такими позиціями, як: звільнення від податку на прибуток; звільнення від сплати ввізного мита; кошти, отримані в іноземній валюті від реалізації продукції, не підлягають обов'язковому продажу; розрахунки за експортно-імпортними операціями проводяться у строк до 150 календарних днів.

На сьогодні ситуація в технопарках є вкрай складною. Тому, на нашу думку, необхідно невідкладно вжити заходів за такими напрямками, як: вдосконалення чинного Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків» та впровадження заходів державної підтримки розвитку технопарків; посилення кадрового потенціалу; надання державної фінансової підтримки для розвитку технопарків та оновлення матеріально-технічної бази; розроблення ефективного механізму взаємодії науки, бізнесу та влади, у тому числі завдяки системі електронного урядування та створення онлайн-сервісу; інтернаціоналізація вітчизняних технопарків та їхнє включення до глобальних інноваційних мереж шляхом залучення прямих іноземних інвестицій, трансферу технологій та розвитку співробітництва з іноземними технопарками; здійснення досліджень стосовно перспектив розвитку технопарків, розроблення на їхній основі програм та систем оцінювання результатів їх функціонування та ін.

Виконання запропонованих заходів дозволить не тільки зберегти в Україні технопарки, а й сприятиме зростанню їх кількості. Вони можуть виступати інструментом децентралізації прийняття рішень у сфері науково-технічної політики; активізувати ризикову діяльність «знизу», надаючи підтримку розвитку малих наукомістких фірм і венчурного підприємництва;

сприяти підвищенню кваліфікації спеціалістів у сфері виробництва наукомісткої продукції і високих технологій; оцінити відповідність рівня виробництва на проривних напрямках рівню кваліфікації зайнятих в економіці будь-якого регіону країни.

4.3. Інституційно-правові засади активізації інноваційної діяльності промислових підприємств КНР та України

Досліджуючи досвід сучасного соціально-економічного розвитку КНР, не можна залишити без уваги його історію, основними напрямками якого є науково-технічний та інноваційний розвиток. В його основу покладено теорію технічного прогресу Ден Сяопіна, де виділено декілька тез: наука і технологія є важливою продуктивною силою; працівники інтелектуальної праці, в тому числі працівники науково-технологічних спеціальностей відносяться до робочого класу, а їх здібності повинні бути винагороджені; реформа управління наукою та технікою спрямована на лібералізацію продуктивних сил¹⁷⁸.

Починаючи з 1975–1978 рр. у КНР розпочався «інкубаційний» етап, пов'язаний з реалізацією державної інноваційної політики, сутність якої полягала у запровадженні прямих державних замовлень на наукові дослідження, закупівлю іноземних технологій (комплекти обладнання для промислових підприємств).

«Експериментальний» етап (1979–1985 рр.) характеризує організація взаємодії на госпдоговірній основі між державними агентствами, головними

---

¹⁷⁸ Xiaoping Deng. Priority Should Be Given To Scientific Research. 26 September 1975. URL [www./http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol2/text/b1080.html](http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol2/text/b1080.html); Xiaoping Deng. Speech at the Opening Ceremony of; Xiaoping Deng, The reform of the system for managing science and t the National Conference on Science. 18 March 1978. URL: [www./http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol2/text/b1170.html](http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol2/text/b1170.html) technology is designed to liberate the productive forces. 7 March 1985. URL: [www./http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/c1340.html](http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/c1340.html); Chang, M. The Thought of Deng Xiaoping . *Communist and Post-Communist Studies*. 1996. Vol. 29. No. 4; Леонов С.Н., Домнич Е.Л. Государственная инновационная политика пореформенного Китая: содержание, периодизация, масштабы. *Вестник Тихоокеанского государственного университета*. 2010. № 2(17). С.167–176.

інституціональними секторами не лише всередині інституціональних секторів, а й між інституціональними секторами. Розвиток технологічного дуалізму (за аналогією з дуалізмом цін та форм власності), а також формування багаторівневої технологічної системи, що зберегла риси комбінації традиційних і високих технологій, зумовили лібералізацію джерел фінансування досліджень і розробок, а часткове зняття держконтролю у сфері зовнішньоекономічної діяльності дало промисловим підприємствам країни можливість самостійно здійснювати закупівлю іноземного обладнання та технологій. Активно відкриваються СЕЗ з метою залучення іноземного капіталу.

Проведення структурних реформ у період з 1986–1995 рр. сприяло запровадженню проєктної (грантової) системи підтримки розвитку науки, селекції науково-дослідних установ.

На етапі, який тривав з 1996–2005 рр., відбувалося зростання наукоємності ВВП завдяки активному інвестуванню підприємницького сектора; здійснювалась приватизація промислових підприємств та наукових установ; законодавчо оформлено питання комерціалізації знову створених технологій для державних навчальних закладів; розвиваються нові форми прямого державного фінансування інновацій шляхом надання податкових пільг для високотехнологічних промислових виробництв тощо.

З 2006 р. і по сьогодні основною метою економічного розвитку країни є використання досягнень науки і технологій.

В умовах глобалізації ключовим фактором економічного розвитку КНР є державне регулювання інноваційної діяльності. Воно пов'язане з реалізацією багаторівневого державного управління національною інноваційною системою (НІС). До державного рівня НІС належать такі інститути, як¹⁷⁹:

---

¹⁷⁹ Ковалев М.М., Син Ван. Китай в XXI веке – мировая инновационная держава. Минск: Изд. Центр БГУ, 2017. 239 с.

– ЦК КПК (розроблення стратегічних напрямів розвитку науки та технологій, кадрова політика);

– Державна рада КНР в особі Державної комісії з науки, технологій, а також Міністерство науки і технологій, які безпосередньо займаються розробленням інноваційної політики та її впровадженням;

– Міністерство науки і технологій на сьогодні є головним державним інститутом, який здійснює управління інноваційною діяльністю у КНР, реалізує державні програми інноваційного розвитку у сфері фундаментальних та прикладних досліджень;

– КАН та КАОН (суспільні науки) здійснюють практичне управління фундаментальними НДР;

– Академія інженерних наук КНР здійснює науково-технічну експертизу;

– Науково-технічне товариство КНР, об'єднуючи понад 160 науково-технічних організацій, пропагує наукові знання.

На корпоративному рівні у процесі функціонування НІС активну участь беруть¹⁸⁰:

- 1) великі державні підприємства, що працюють на рівні акціонерного товариства і мають власні науково-дослідні центри;
- 2) великі китайські та іноземні компанії приватної форми власності, до складу яких входять центри ННДР;
- 3) інноваційні підприємства малого та середнього бізнесу, які зосереджені на території ЗВТ (Зони вільної торгівлі);
- 4) академічна та університетська наука.

Аналіз показує, М. Ковальов та Ван Сін констатують, що в межах країни створена власна НІС, основною метою якої є використання відповідних інструментів науково-технічної політики на декількох рівнях¹⁸¹,

---

¹⁸⁰ Там само.

¹⁸¹ Там само.

зокрема – щодо проведення інноваційних наукових досліджень; розвитку та поширення сфери застосування високих технологій; здійснення фундаментальних досліджень.

Основними актами, що врегульовують питання розвитку НІС, є закони КНР «Про впровадження наукових і технологічних досягнень», «Про популяризацію науки і техніки», «Про стимулювання середніх і малих підприємств». Крім того, у сфері розвитку інноваційної діяльності в окремих галузях китайської економіки затверджено:

– наказ канцелярії Держради КНР «Про інноваційне управління, поліпшення обслуговування, формування нових потужних драйверів розвитку економіки, прискорення зміни нових і старих драйверів зростання» (2017 р.), яким передбачено здійснення заходів у напрямі переведення економіки на нові складові зростання (підвищення якості надання державних послуг, розробку лояльних до інноваційної діяльності механізмів контролю, стимулювання мобільності нових виробничих факторів; розвиток механізмів підтримки і застосування системи гарантій);

– настанова канцелярії Держради КНР «Про інституційні механізми інвестування в інноваційну сільську інфраструктуру» (2017 р.), якою передбачено до 2020 р. сформувати полісуб'єктний фінансово-інвестиційний механізм та ефективний ринковий порядок організації будівництва, здійснити уніфікацію системи управління будівництвом сільської інфраструктури, значно поліпшити її якість;

– наказ канцелярії Держради КНР «Про розвиток інноваційних драйверів зростання на повітовому рівні» (2017 р.), реалізація яких сприятиме прискоренню трансформації і модернізації виробництва, створенню потужних інноваційних підприємств, концентрації інноваційних та підприємницьких кадрів, створенню спеціалізованих майданчиків (індустріальних парків, СЕЗ, технопарків та ін.), стимулюванню поліпшення ситуації у соціальній сфері на повітовому рівні, адресну підтримку і подолання бідності за рахунок інноваційного розвитку, посилення

популяризації науки та забезпечення реалізації на місцях програм технологічних інновацій;

– наказ канцелярії Держради КНР «Про організацію будівництва другої черги зразкових центрів підтримки підприємництва та інноваційної діяльності» (2017 р.), що передбачає формування другої черги з 92 таких центрів, у тому числі 45 територіальних (у районах і зонах розвитку деяких міст), 26 – у вищих навчальних закладах і науково-дослідних організаціях, а також 21 – на державних підприємствах;

– наказ канцелярії ЦК КПК і канцелярії Держради КНР «Про розвиток екологічного сільського господарства на основі інноваційних інституційних механізмів» (2017 р.), що передбачає вдосконалення функціональної спеціалізації та просторового розміщення об'єктів сільського господарства, посилення охорони ресурсів та їх економне використання, посилення охорони та впорядкування навколишнього середовища в місцях сільськогосподарського виробництва, захист і відновлення екосистеми у сфері сільського господарства, формування механізмів стимулювання та зняття обмежень інноваційного розвитку;

– повідомлення канцелярії Держради КНР «Про розширення заходів підтримки інноваційної діяльності» (2017 р.), що передбачає реалізацію ініціативи стосовно створення пілотних зон усебічного просування інноваційних реформ: регіон Пекін – Тяньцзінь – Хебей, м. Шанхай, провінція Гуандун (дельта річки Чжуцзян), Аньхой (Хефей – Юшжу – Бенбу), Сичуань (Ченду – Деян – Мянъян), Хубей (Ухань), Шеньсі (Сіань), Ляонін (Шеньян) за напрямками фінансових і технологічних інновацій, формування інноваційної підприємницького середовища, залучення іноземних фахівців, узгодженого розвитку військової і цивільної промисловості;

– настанова канцелярії Держради КНР «Про активне просування інноваційного розвитку та застосування ланцюжків поставок» (2017 р.), якою передбачено до 2010 р. сформувати комплекс нових технологій і моделей

розвитку ланцюжків поставок, а також створити близько 100 підприємств – лідерів у мережі глобальних ланцюжків поставок.

Крім чинної на території КНР законодавчої бази у сфері інноваційної діяльності промислових підприємств пріоритети розвитку цієї сфери визначено в державних програмах, основні аспекти яких наведено в табл. 4.6.

Таблиця 4.6

Програми реалізації державної інноваційної політики в КНР

Назва програми з реалізації державної інноваційної політики	Основні аспекти програми
«Ключові технології» (1982 р.)	У програмі визначено пріоритети інноваційного розвитку КНР, зокрема у сфері знань, наздоганяюча політика технологічного відставання у сфері виробничого розвитку.
«Штурмовий план», або план «Заволодіння науково-технічними вершинами» (1982 р.)	У програмі зазначалось, що необхідно «штурмом заволодіти ключовими технологіями, що відіграють роль опор у соціально-економічному розвитку». До основних видів економічної діяльності, що є перспективними, необхідно віднести сільське господарство, енергетику, телекомунікації, транспорт, нові матеріали, розвідування ресурсів, охорону навколишнього природного середовища, охорону здоров'я. Фінансування Плану здійснювалося переважно за бюджетні кошти держави, а також за кошти місцевих бюджетів і кошти галузей промисловості. Необхідно додати, що для реалізації Плану залучають значну кількість наукових співробітників.
«Ключові лабораторії» (1984 р.)	Програмою передбачено здійснювати підтримку ключових лабораторій, які перебувають у державній або частковій власності. Метою реалізації основних завдань, визначених у програмі, є: розвиток досліджень і підготовка кадрів у 159 лабораторіях, які належать університетам, науково-дослідним установам; створення цілісної системи національних інженерних центрів.
Програма підтримки ключових напрямів розвитку фундаментальної науки «Програма 973» (1997 р.)	Керування Програмою та її фінансування здійснює Міністерство науки і технологій КНР спільно з Національним фондом суспільних наук. Метою програми є фінансування, супроводження науково-дослідних робіт, які є надважливими для соціально-економічного розвитку країни. Пріоритетними напрямками визначена підтримка фундаментальних досліджень у сфері енергетичного розвитку, нових матеріалів, сільського господарства, народонаселення та охорони здоров'я. На період реалізації Програми протягом 2016–2020 рр. до пріоритетних напрямів розвитку фундаментальної науки були залучені такі науки, як математика, теоретична фізика, молекулярна хімія та квантовий каталіз, квантова інформатика і нейронна сітка, протеоміка. Програмою передбачено реформування наукової сфери з метою селекції, збереження кращих наукових кадрів, які зайняті у фундаментальній науці. Також Програма передбачала низку положень щодо порядку призначення керівників (враховуючи стаж, вік, менший за 55 років), систему преміювання за публікації в рейтингових журналах, індекси цитування.
Програма підтримки високих	На першочерговому етапі визначено мету, завдання (щодо розробки основних технологій, необхідних для побудови інформаційної інфраструктури; розробки ключових біологічних, сільськогосподарських і фармацевтичних

Назва програми з реалізації державної інноваційної політики	Основні аспекти програми
технологій «Програма 863» (1986 р.)	<p>технологій; нових матеріалів і технологій, які необхідні для підвищення конкурентоспроможності промислового виробництва) та шляхи підтримки ННТР за пріоритетними напрямками науки і техніки (біотехнології, автоматика, інформаційна та лазерна технології, альтернативна енергетика й нові матеріали, технологія освоєння космічного простору). Згодом увагу акцентували і на сфері розвитку телекомунікаційних технологій (1992 р.), а також освоєнні океану (1996 р.).</p> <p>Фінансування Програми (11 млрд юанів) перевищило підтримку інших програм. Відповідно до реалізації програми здійснювалося фінансування робіт щодо створення національного мікропроцесора Лонгсан, суперкомп'ютера Тяньхе, першого китайського пілотного космічного корабля Шеньчжоу.</p> <p>Основними механізмами реалізації Програми є: підвищення інноваційного потенціалу підприємств шляхом заохочення інноваційної активності, що оцінюється кількістю одержаних патентів; захист прав інтелектуальної власності; вирівнювання рівня розвитку високих технологій у регіонах; розвиток міжнародного співробітництва.</p>
Програма НДДКР у сфері ключових технологій (1982 р.)	Метою реалізації Програми є внесення змін у технологічне переозброєння та модернізацію традиційних галузей, а також у формування нових галузей унаслідок мобілізації фінансових і людських ресурсів та їх спрямування у сферу технологічного розвитку.
«Іскра» (1986 р.)	Завданням реалізації програми є підтримка ННТР у сфері сільськогосподарського розвитку. За час реалізації програми профінансовано понад 90 тис. проєктів на загальну суму понад 5 млрд дол. США. Основне фінансування здійснювалося за рахунок комерційних підприємств – близько 80,0%, а також банківських кредитів – 16,8%, іншу частину становлять бюджетні асигнування. Завдяки програмі «Іскра» вирішується питання ліквідації бідності в КНР та забезпечуються продовольчими товарами жителі.
«Факел» (1988 р.)	<p>Метою програми є надання фінансової підтримки високотехнологічним виробництвам та комерціалізація технологічних інновацій. Основними пріоритетними видами економічної діяльності є нові матеріали, біоінженерія, інформатика, нетрадиційна енергетика, машинобудування та електроніка.</p> <p>Завдяки реалізації програми у країні створюються індустріальні парки, бізнес-інкубатори та центри розвитку підприємництва при вищих навчальних закладах.</p> <p>Фінансування реалізації програми здійснюється за рахунок коштів підприємницького сектора – понад 72,0%, банківських кредитів – 21,0%, субсидій держави – 3,0%, а також за рахунок коштів, що надходять з інших джерел.</p> <p>Завдяки програмі було профінансовано близько 10261 проєктів у сфері створення високотехнологічних виробництв, а також створено понад 130 зон розвитку нових і високих технологій (у містах Пекін, Тяньцзин, Шеньян, Ухань та ін.). Для таких виробництв встановлено спеціальний податковий та митний режим (для підприємств, що експортують понад половину виробленої продукції за кордон, податковий податок зменшувався на 10,0%, а від сплати мита звільнено імпорт приладів і обладнання для освоєння технологій).</p> <p>У наукоградах та бізнес-інкубаторах засновано 28504 високотехнологічні підприємства, а також створено 3,49 млн нових робочих місць.</p>
Державний план	План розпочав діяти з 1990 р. з метою створення сприятливого середовища

Назва програми з реалізації державної інноваційної політики	Основні аспекти програми
пріоритетного впровадження науково-технічних розробок	<p>та умов для організованого, планомірного впровадження передових технологій в економіку країни. Застосовується механізм партнерства науки та бізнесу.</p> <p>Джерелами фінансування є кредити, капітальні інвестиції, власні кошти підприємств, акумуляція суспільних коштів, коштів провінцій та підприємств. Держава виділяє додаткові кошти для окремих проєктів. Завдяки реалізації Плану спостерігається інноваційна активність промислових підприємств КНР.</p>
Державна програма середньо- та довгострокового науково-технічного розвитку на 2006–2020 рр.	<p>У 2006 р. Державна програма середньо- та довгострокового науково-технічного розвитку на 2006–2020 рр. змінила Державний план пріоритетного впровадження науково-технічних розробок. Відповідно до нової Програми питома вага витрат на наукові, науково-технічні розробки у ВВП повинна досягти 2,5% (у 2005 р. вона становила 1,34%), а внесок науково-технічного прогресу в економічний розвиток – до 60,0%. Це дасть КНР можливість зменшити рівень залежності від імпортованих технологій та увійти до першої п'ятірки країн за кількістю виданих патентів та посилять на наукові публікації.</p> <p>Програмою передбачено розвиток НІС за такими напрямками, як: розвиток співробітництва промисловості, університетів під керівництвом підприємств; підвищення значущості оригінальних вітчизняних інновацій; координації цивільних та військових досліджень, а також трансформацію останніх для цивільних потреб; створення регіональних інноваційних систем з урахуванням різновидів регіонів; розвиток сервісної системи для науково-технічного, інноваційного обслуговування.</p>
Програма середньострокового та довгострокового розвитку науки і техніки на період до 2020 року	<p>Програму прийнято в 2006 р. Основною її метою є посилення незалежності національного науково-технічного потенціалу, забезпечення інноваційної активності, технологічний прогрес за рахунок розвитку вітчизняного виробництва; розвиток співробітництва промисловості та університетів під керівництвом підприємств; координація цивільних і військових досліджень і трансформація останніх для цивільних потреб; створення регіональних інноваційних систем з урахуванням існуючих відмінностей регіонів; розвиток сервісної системи для науково-технічного та інноваційного обслуговування.</p> <p>У Програмі закладено два основні підходи до розвитку науки і техніки: традиційний (здійснення великих наукових проєктів за повної підтримки держави) та новий (розвиток промислових інновацій та комерціалізація науку).</p> <p>Виділено основні напрями розвитку науки і техніки: альтернативна енергетика, сучасний транспорт, робототехніка, біотехнології, нанотехнології та ін.</p>
Програма 12-ої п'ятирічки	<p>Метою програми є інноваційний розвиток. Нею передбачено зростання витрат на соціальні дослідження й експериментальний розвиток у КНР з 1,8% (2010 р.) до 2,2% (2022 р.); кількість патентів на нові винаходи в розрахунку на 10 тис. осіб збільшиться майже удвічі - з 1,7% (2010 р.) до 3,3% (2022 р.)</p>
Державна науково-технічна програма соціального розвитку	<p>Програма розрахована на період 1996–2010 рр. Основною метою програми є підвищення якості життя і людського капіталу, поліпшення середовища існування людини, регулювання відносин людини і природи, сприяння науково-технічному прогресу у соціальній сфері.</p> <p>Основні напрями реалізації програми: медичне та санітарне обслуговування, охорона здоров'я; раціональне використання природних ресурсів та їх охорона; поліпшення екологічного середовища; превентивні заходи проти стихійних лих; житлове міське і сільське будівництво.</p>

Назва програми з реалізації державної інноваційної політики	Основні аспекти програми
Програма освоєння та оцінки нової продукції високих технологій	<p>Програмою передбачено проведення преференційної політики щодо продуктів, вироблених на основі нових технічних принципів, концепцій та дизайну.</p> <p>Основні завдання полягають у тому, що військові промислові підприємства наукомістких галузей готуються до «зміни етапів» у напрямі випуску продукції цивільного призначення, відповідає світовим тенденціям і характеру структурних зрушень у витратах на ННТР; силами експертного співтовариства проводиться моніторинг рівня конкурентоспроможності наукоємних виробництв з метою виявлення перспективних «точок зростання», передбачаючи заміну зарубіжних технологічних інновацій на вітчизняні власного виробництва.</p>
«План 2020»	<p>Основними завданнями реалізації Плану є: побудова інноваційної економіки шляхом створення власних інновацій та зменшення рівня залежності від іноземних технологій; перетворення промислових підприємств та бізнес-сектора на рушійну силу побудови НІС; досягнення прориву у стратегічних сферах технологічного розвитку.</p> <p>Основними пріоритетними видами економічної діяльності є: доступ до енергетичних та водних ресурсів; розвиток екологічних технологій, розвиток технології захисту права інтелектуальної власності, біотехнології, авіакосмічна промисловість, авіація та морські технології.</p>
Програма «Зроблено в Китаї – 2025»	<p>Метою реалізації Програми є: створення національних виробничих центрів за типом науково-дослідних інститутів та університетів, модернізація базових галузей промисловості, впровадження штучного інтелекту в промисловість, розвиток екологічно чистих технологій, активізація формування китайських брендів і виробництво продукції з високою доданою вартістю.</p> <p>Для реалізації Програми засновані Національний інвестиційний фонд для передової обробної промисловості та Національний інтегральний фонд, куди інвестовано 159 млрд юанів.</p> <p>Пріоритетними напрямками фінансування є види економічної діяльності, що стимулюють інновації. В рамках програми передбачається, що урядові інвестиційні фонди і банки розвитку надають компаніям, які відносяться до найважливіших галузей економіки, позики з низькою відсотковою ставкою і надають субсидії для проведення досліджень.</p>

Джерело: складено автором¹⁸².

¹⁸² Фиговский О.Л. Инновационная система Китая – основа экономики страны. URL: <http://iee.org.ua/ru/publication/298/>; Клавдиенко В.П. Национальная инновационная система Китая: становление и развитие. *Инновации*. 2016. № 4 (210). С. 97–103.; Sigurdson J. Technology and Science in People's Republic of China..UK, Oxford, 2013; Huang C., Sharif N.. Global technology leadership: The case of China. *Science and Public Policy*. February 2016. Vol. 43; Шулюк Б.С., Петрушка О.В. Світовий досвід реалізації фінансових проєктів державно-приватного партнерства в економічній інфраструктурі Світовий досвід реалізації фінансових проєктів державно-приватного партнерства в економічній інфраструктурі. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 17. С. 621–626.; Шумська О. Досвід розвитку публічно-приватного партнерства у провідних країнах світу. URL: http://iee.org.ua/ru/publication/298/irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...; Севальнев В.В. Развитие инновационного сектора экономики КНР. *Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения*. 2012. № 2. С. 164–174; Кристофилопулос Є, Манцанакис С. Китай –2025: научный и инновационный ландшафт. *Форсайт*. 2016. Т.10. № 3. С. 7–16; Ковалев М.М., Син Ван. Китай в XXI веке – мировая инновационная держава.. Минск: Изд. центр БГУ, 2017. 239 с.; Березин А.Н. Китай: Национальная стратегия инновационного развития. URL: <https://files.scienceforum.ru/pdf/2012/2433.pdf>; Биков О.М. Науково-технологічна складова зростання

З огляду на особливості нормативно-правового забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств КНР, які спроможні виробляти конкурентоспроможну продукцію, пріоритетними завданнями на тривалу перспективу слід вважати:

- сприяння держави у формуванні високотехнологічних виробництв, у тому числі в напрямі створення ефективної системи трансферу технологій;
- надання державної підтримки щодо створення та розвитку сучасних форм інноваційної інфраструктури (кластерів, індустріальних парків, СЕЗ, технопарків та ін.) у провінціях країни, де існує мережа науково-технічних і промислових підприємств з високим науково-технологічним потенціалом;
- використання існуючого науково-технічного потенціалу для розвитку пріоритетних видів економічної діяльності (сільськогосподарських технологій, біотехнологій, ядерних та космічних технологій та ін.);
- створення сприятливих умов для проведення досліджень у сфері науково-технічного розвитку;
- удосконалення нормативно-правової бази у сфері розвитку наукової та інноваційної діяльності;
- інтеграцію у глобальну інноваційну сферу.

Основним інструментом стимулювання розвитку НІС на території КНР є бюджетно-податкова політика, що передбачає створення преференцій щодо фінансування підприємств, які займаються впровадженням інновацій (зокрема у частині податкових пільг, пільг та гарантій за кредитами, бюджетних дотацій та субсидій); часткове фінансування державою інноваційного процесу (фінансування ННДР, надання безкоштовних інформаційних послуг, гарантування збуту шляхом держзакупівель). Запровадження податкових пільг передбачено «Законом про науково-технічний прогрес» (1993 р.), в якому було визначено поняття

«високотехнологічні компанії». Іншим документом, зокрема «Законом про податок», починаючи з 2007 р. передбачено запровадження зниження ставки податку на прибуток (15,0 замість 25,0%) для високотехнологічних компаній. Обов'язковою умовою одержання такої форми блага є наявність у компанії патентів та витрат на ННТР, а також те, що 50,0% висококваліфікованих спеціалістів повинні бути зайнятими у виробництві інноваційної продукції¹⁸³.

Моніторинг нормативно-правового забезпечення функціонування інноваційно-інвестиційної діяльності в КНР, на нашу думку, показує, що інноваційна політика будується на можливості експансії закордонних ринків збуту. Так, зокрема, першочерговим напрямком експорту високотехнологічної продукції були країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Яскравий приклад – виробництво комп'ютерів компанією «Lenovo», що захопила ринки Азії, США і країн ЄС. На державному ж рівні було ухвалено закон «Про популяризацію науки і техніки», метою якого є стимулювання, регулювання, популяризація знань.

Ще одним документом, який спрямовано на захист вітчизняних інновацій, у Китаї є «Інструкція з реєстрації національних інноваційних продуктів», відповідно до якої вітчизняним інноваційним продуктом вважається продукція, що відповідає таким вимогам: вироблена юридичною чи фізичною особою, що має на неї інтелектуальне право на території КНР; торговельна марка зареєстрована в КНР; вирізняється високим ступенем інноваційності; вирізняється високим ступенем надійності та якості, про що свідчить наявність сертифіката КНР.

Основа законодавчої бази, орієнтованої на підтримку створення та функціонування індустріальних парків в Україні становлять Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Земельний кодекс України, Податковий кодекс України, Митний кодекс

---

¹⁸³ Ковалев М.М., Син Ван. Китай в XXI веке – мировая инновационная держава. Минск: Изд. Центр БГУ, 2017. 239 с.

України, Закон України «Про індустриальні парки» та «Про регулювання містобудівної діяльності», Концепції індустриальних парків та рішення про їх створення, інші законодавчі акти України, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Концепція створення індустриальних (промислових) парків, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 447-р. від 1 серпня 2006 р., нею було визначено механізм та послідовність дій з реалізації державної політики у сфері створення та розвитку індустриальних (промислових) парків, гарантувалися широкі можливості для стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні.

Індустриальний парк за Законом України «Про індустриальні парки» (2012 р.) є «...визначеною ініціатором створення індустриального парку відповідно до містобудівної документації, облаштованою відповідною інфраструктурою територією, у межах якої учасники індустриального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері промислового виробництва, а також науково-дослідну діяльність, діяльність у сфері інформації та телекомунікацій на умовах, визначених цим Законом і договором про здійснення господарської діяльності у межах індустриального парку».

З метою подальшого розвитку індустриальних парків в Україні було прийнято у першому читанні за основу законодавчий пакет (№№ 2554 а-д та 2555 а-д), який запроваджує податкові та митні інвестиційні стимули для нових вітчизняних промислових підприємств. З усього існуючого пакета стимулів, що успішно використовуються на світовій арені даний законодавчий пакет передбачає застосування лише деяких податкових преференцій, серед яких: звільнення на 5 років від податку на прибуток та на наступні 5 років половинна ставка (9,0%) за умови реінвестування цих коштів у розвиток виробництва; звільнення від ввізного мита на обладнання та устаткування для здійснення господарської діяльності в межах ІІІ; розстрочка

на 5 років імпортного ПДВ на обладнання та устаткування для здійснення господарської діяльності в межах ІП; можливість отримання фіскальних стимулів з податку на нерухоме майно, земельного податку та орендної плати за користування земельною ділянкою державної чи комунальної форми власності, на якій створено індустриальний парк, за рішенням місцевої влади.

Разом з цим, проєкт законодавчого пакету (№№2554 а-д та 2555 а-д) містить чіткі норми прямої дії, які вимагають: здійснення профільної виробничої та науково-дослідницької діяльності; на території індустриального парку повинен діяти механізм офіційного працевлаштування з чисельністю щонайменше 30 співробітників; середньомісячна заробітна плата повинна складати не менше 3-х мінімальних, тобто понад 11,1 тис. грн. Повтор???

Зазначимо, що набуття таких законодавчих ініціатив, запровадження відповідного пакета стимулів стане першочерговим кроком на шляху до розбудови мережі діючих вітчизняних індустриальних парків. Як свідчить позитивний досвід КНР та інших країн світу, Україні необхідно докласти багато зусиль для створення рівних умов для інвесторів у зіставленні з країнами-конкурентами, де існує можливість залучати кредити під 2,0% річних, де вже існує мережа індустриальних парків та інших форм організації інноваційної діяльності з позитивними стимулами, преференціями, де новим інвесторам, роботодавцям надають бюджетні компенсації за створення робочих місць до 50,0% їхніх капітальних витрат, а також де промисловцям продають електрику та газ з 30-відсотковою знижкою від ринкової вартості, де земля під промислове виробництво надається майже на безоплатній основі.

У регіонах України раніше діяли програми розвитку індустриальних парків, де було визначено заходи з державної підтримки організацій та підприємств, які здійснюють діяльність на їхній території, а також передбачено надання пільг для резидентів. Так, наприклад, затверджено «Державну цільову програму розвитку індустриального (промислового)

парку "Свема" у м. Шостка Сумської області на 2012–2015 роки» (постанова Кабінету Міністрів України № 1265 від 30 листопада 2011 р.), в якій зазначено заходи щодо створення умов розвитку цього індустріального парку (в частині розбудови сучасної виробничої та ринкової інфраструктури для забезпечення виробництва конкурентоспроможної, високотехнологічної продукції).

Ще одним прикладом може слугувати затверджена «Програма створення індустріальних парків на території Закарпатської області на 2008–2012 роки» (рішення Закарпатської обласної ради № 487 від 12 березня 2008 р.), метою якої є створення та визначення перспектив розвитку індустріальних парків на території регіону, зокрема започаткування пілотних проєктів відносно створення індустріальних парків у районі м. Чоп та с. Соломонового (Ужгородський район Закарпатської області). Також розроблено концепції зі створення та функціонування на території регіонів України інших індустріальних парків, серед яких: «"Львівський індустріальний парк "Рясне–2"», «Долина», «Славута», «Індустріальний парк "Центральний"», «Індустріальний парк "Коростень"», «Перший український індустріальний парк», «Соломоново», «Свема» та ін. Ці програми завершено, і вони не були пролонговані. Індустріальні парки створюються і функціонують без підтримки держави.

Тому активізація розвитку вітчизняної промисловості можлива через механізм створення індустріальних парків за умов реалізації пакета реформ, спрямованих на підвищення їх (парків) інвестиційної діяльності. З огляду на існуючі у вітчизняній практиці господарської діяльності проблеми, як нагальний захід зі сприяння створенню та розвитку мережі індустріальних парків Україні необхідно передбачити внесення доповнень до законодавчого пакета (№№ 2554 а-д та 2555 а-д) щодо:

– реалізації масштабних інфраструктурних проєктів в Україні;

– звільнення земель промислового призначення від сплати земельного податку на умовах спрямування «вивільнених коштів» на модернізацію та розвиток виробництва;

– безкоштовного приєднання до інженерних мереж для резидентів індустріального парку за рахунок інвестиційної складової тарифу;

– надання доступних довгострокових кредитів виробникам та підприємцям (створення Банку відбудови і розвитку із залученням міжнародних фінансових організацій для надання дешевих і «довгих» кредитів промисловим виробникам;

– надання державної фінансової підтримки галузям високотехнологічного виробництва та несировинного експорту за рахунок 3,0% промислово-сировинного збору з експорту необробленої промислової сировини;

– надання фінансової підтримки несировинного експорту (створення Експортно-кредитного агентства для страхування, гарантування експортних контрактів та часткової компенсації відсотків за експортними кредитами виробників);

– запровадження стимулів для реінвестування у промисловість та науку – 200,0% амортизація необоротних активів виробничого та наукового призначення для підприємств індустріальних парків;

– надання переваги вітчизняній продукції при державних закупівлях (реалізація програми імпортозаміщення в публічному секторі економіки згідно із законопроектом України «Купуй українське, плати українцям!» тощо.

Реалізація означених напрямів, які сприятимуть створенню та розвитку мережі індустріальних парків на території України, активізуватиме інвестиційну діяльність, сприятиме збільшенню обсягів прямих інвестицій, стимулюватиме розвиток реального сектора економіки, сприятиме створенню

нових високотехнологічних виробництв і робочих місць, збільшенню обсягів та асортименту випуску експортоорієнтованої продукції.

Світовий досвід демонструє, як успішно розвиваються транснаціональні індустріальні парки (ТІП) Європи, вагоме значення серед яких мають: сервісний центр «Eurode Deinstlusting-szentrum» (Німеччина, Нідерланди); європейський Парк науки і бізнесу «AVAN-TIS» (Німеччина, Нідерланди); транснаціональний промисловий парк «Businesspark Heiligenkreuz-Szentgotthard» (Угорщина, Австрія, Словенія); промисловий парк «Access» (Австрія, Чехія); транснаціональний індустріальний парк «Гмюнд – Чеське Веленіце» (Австрія, Чехія) та ін.¹⁸⁴

---

¹⁸⁴ Індустріальні парки в Україні: проблеми становлення та перспективи розвитку: монографія / НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Науково-дослідний економічний інститут. Київ, 2015. 140 с.; Бойко О.М. Транскордонна конвергенція індустріальних парків в рамках реалізації концепції «розумної спеціалізації» в Україні. *Розвиток співробітництва України із СOT: матеріали міжнародного круглого столу* / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». Київ, 2018. С. 16–18. URL: <http://ief.org.ua/docs/scc/5.pdf>